

INGENMANSLAND

**- EN FÖRSTUDIE OM DET SVENSKA
FLYKTINGMOTTAGANDETS ARKITEKTUR
HALLEMARHEJDELIND
PÅ UPPDRAG AV ARKDES 2022**

ArkDes

INGENMANSLAND

**- EN FÖRSTUDIE OM DET SVENSKA
FLYKTINGMOTTAGANDETS ARKITEKTUR
HALLEMARHEJDELIND 2022**

1. INLEDNING
2. ANKOMST. RESAN HIT
 - 2.1 INLEDNING ANKOMST
 - 2.2 NATIONELLT SERVICECENTER. MIGRATIONSVERKET
 - 2.2.1 MIGRATIONSVERKETS UPPDRAG
 - 2.3 CENTRIA ANKOMSTBOENDE
 - 2.4 EVAKUERINGSBOSTÄDER
3. ASYLSÖKANDE
 - 3.1 ABE NORBERG
 - 3.2 ABK RESTAGÅRD
 - 3.3 ABT SVENSHÖGEN
4. NYANLÄND
 - 4.1 INLEDNING. GENOMGÅNGSBOENDE FÖR PUT OCH TUT.
 - 4.2 SHIS GENOMGÅNGSBOENDE (PUT)
 - 4.2.1 MODULHUSEN PÅ KOPPARBACKEN, SPÅNGA
 - 4.2.2 MODULHUSEN GRIMSTAGATAN, GRIMSTA
 - 4.3 HUMANA ÄLDREBOENDE, VALLENTUNA. GENOMGÅNGSBOENDE (TUT)
5. UTVISNING
 - 5.1 INLEDNING FÖRVAR
 - 5.2 FÖRVARET I MÖLNDAL
6. SAMMANFATTANDE REFLEKTION
 - 6.1 FLYKTINGKRISEN 2015 VS. UKRAINA 2022
 - 6.2 INGENMANSLANDET
 - 6.3 PARADIGMSKIFTET
7. KÄLLOR
8. BILAGOR

1

INLEDNING

Arbetet med den här rapporten har tagit oss till en plats som vi inte sett eller upplevt tidigare. Vi kallar det Ingenmanslandet. Det är ett komplext, rentav trasslig, organiserat och löst sammanfogat rike. Lika ojämlikt som de flesta andra nationer. Ingenmanslandet är ett samhälle i samhället, ett land i landet. Det ligger avsidet men är inte svårt att hitta, det finns utmärkt Google-maps. I Ingenmanslandet är inget beständigt. Tillvaron och arkitekturen präglas det tillfälliga. Slumpen tillåts här att spela en avgörande roll. På våra besök i Ingenmanslandet har vi mött girighet och besvikelser men också förhoppningar, empati och omsorg. Ingenmanslandet består av det svenska flyktingmottagandets arkitektur och miljöer.

UPPDRAGET

I början av mars 2022 invaderade Ryssland Ukraina och Sverige ställdes tillsammans med övriga länder i EU återigen inför att hantera ett stort flyktingmottagande. Krishantering, kapacitet och organisering av det svenska flyktingmottagandet aktualiserades. ArkDes ThinkTank gav Hallemar Hejdelind i uppdrag att i en förstudie kartlägga dess fysiska platser och miljöer.

Några av frågorna vi har sökt svar på har varit: Vad består det svenska flyktingmottagandet av för slags arkitektur? Var finns den och hur är det organiserad? Vilken roll och funktion spelar arkitekturen för flyktingmottagandet?

I uppdraget ingick även att göra en jämförande analys av flyktingmottagandet 2015 med ukrainakrisen 2022. Vilka var konsekvenserna av 2015 på flyktingmottagandet generellt och dess arkitektur specifikt? Hur har det påverkat hur systemet fungerar idag?

METOD

För att orientera oss i ämnet har vi tagit del av publicerad forskning, offentliga utredningar och rapporter. Vi har även intervjuat tjänstemän och andra ansvariga som på olika sätt arbetar med eller ansvarar för det svenska flyktingmottagandet samt besökt de fastigheter och platser som utgör det svenska flyktingmottagandets rum.

Vi har strävat efter att ge en samlad översiktlig bild av det svenska flyktingmottagandets fysiska miljöer på aggregerad nivå (den totala volymen av boenden och andra faciliteter). Vi beskriver också organiseringen (ägendet, driften och funktionen) av dessa fastigheter. Information har bland annat inhämtats från Chalmers och Umeå universitet, Migrationsverket, länsstyrelserna, SKR och Boverket.

Den översiktliga bilden har fördjupas genom ett antal studiebesök på ett urval av representativa boenden och andra platser för asylsökande och nyanlända. Boendena beskrivs i text och fotografier. Intervjuer med ansvariga för verksamheten som bedrivs i respektive fastighet har genomförts och redovisas i texterna. Där det varit möjligt bifogas även planritningar och situationsbilder.

Vi har även besökt Migrationsverkets servicekontor i Stockholm samt det nya förvaret i Mölndal (där personer hålls i väntan på avvisning), som öppnar i oktober 2022. Dessa faciliteter har dokumenterats på samma sätt som ovan.

/Dan Hallemar och Veronica Hejdelind 2022-10-31

Restad Gård, Vänersborg. Huset som är endast för kvinnor och barn.

Färjeterminalen Gdynia. En pojke läser en uppkopierad Ukrainsk serietidning.

2 RESAN HIT

GDYNIA KARLSKRONA STENA SPIRIT 21 MARS 2022

Färjeterminalen i Gdynia i väntan på Stena Spirit till Karlskrona. Mer än hälften av alla som sitter på plaststolarna är på flykt från krig. Vår vanlighet speglas i deras. Mamman som spelar sten, sax, påse med en av sina två söner och skrattar. Pojken som ser nyklippt ut och studsar en liten basketboll på stengolvet. Han i den gröna stickade mössan med tofs som läser en serietidning. Flickan som bär runt på en orange gosdjurskatt med stora ögon. Duktiga storasystrar, rastlösa småsyskon. Vuxna med mobilerna rakt framför sig, facetimesamtal. Tonåringarna som laddar sina mobiler och visar saker för varandra på dem.

Som om det vore sportlov eller sommarlov och en massa barnfamiljer är på resa. En skolklass, årskurs nio, på skolresa. Men det är ju inte det.

Volontärerna på huk, plockar fram saker i ryggsäcken som barnen får välja från, leksaksbilar, små giraffer som nyckelringar. De delar ut uppkopierade serietidningar på ukrainska. Volontärerna organiserar – vet var saker finns, hur man hittar, vad som händer sen – och ser en i ögonen. Alla som har försökt köpa en biljett i ett land där man inte kan språket vet hur obegriplig världen är. Man letar efter rätt knappar. Våra knappar är så självklara för oss. Tills de inte finns – och allt blir obegripligt.

Rader av människor rör sig mot spärrarnas glasdörrar, det piper från biljetten när de öppnas. Vi passerar en gräns. "Connecting Europe for a sustainable future" står det på Stena Spirits ena sida. Färjans heltäckningsmattor, hyttkorridorer, de glänsande trappräckena. Allt som finns härinne är antingen mjukt eller glansigt. Det är nog för att man inte ska tänka på havet. Det ska vara en egen värld som alla går omkring i. Det är bladguldslyxigt, reporna syns.

Flyktingarna med vouchers för mat går till Taste Buffe and Wine, förbi den andra restaurangen – Tasty Casual – och en projektorduk där Billy Ocean och Ladies of Soul sjunger "Love really hearts without you" och nattklubben med Bell Casino, Riva bar. Killen som inte kan släppa mobilen med blicken några steg bakom sin familj, småsyskonen studsar framför dem.

Det unga paret som går fel, till Taste Casual Dining. Jag pekar dem rätt. Hon tackar på sitt språk, han på polska. Minns när jag var ute och reste i deras ålder, hur man ville smälta in, släntra, sömlöst fatta vad som gällde där man var. En bit ut på Östersjön börjar båten skaka lite. Så där så att flaskorna på tax-free shopen klirrar. Sex-tonåringar i trapporna, de där snabba stegen. Minns ett fotbollslag på en Finlandsbåt. De var överallt.

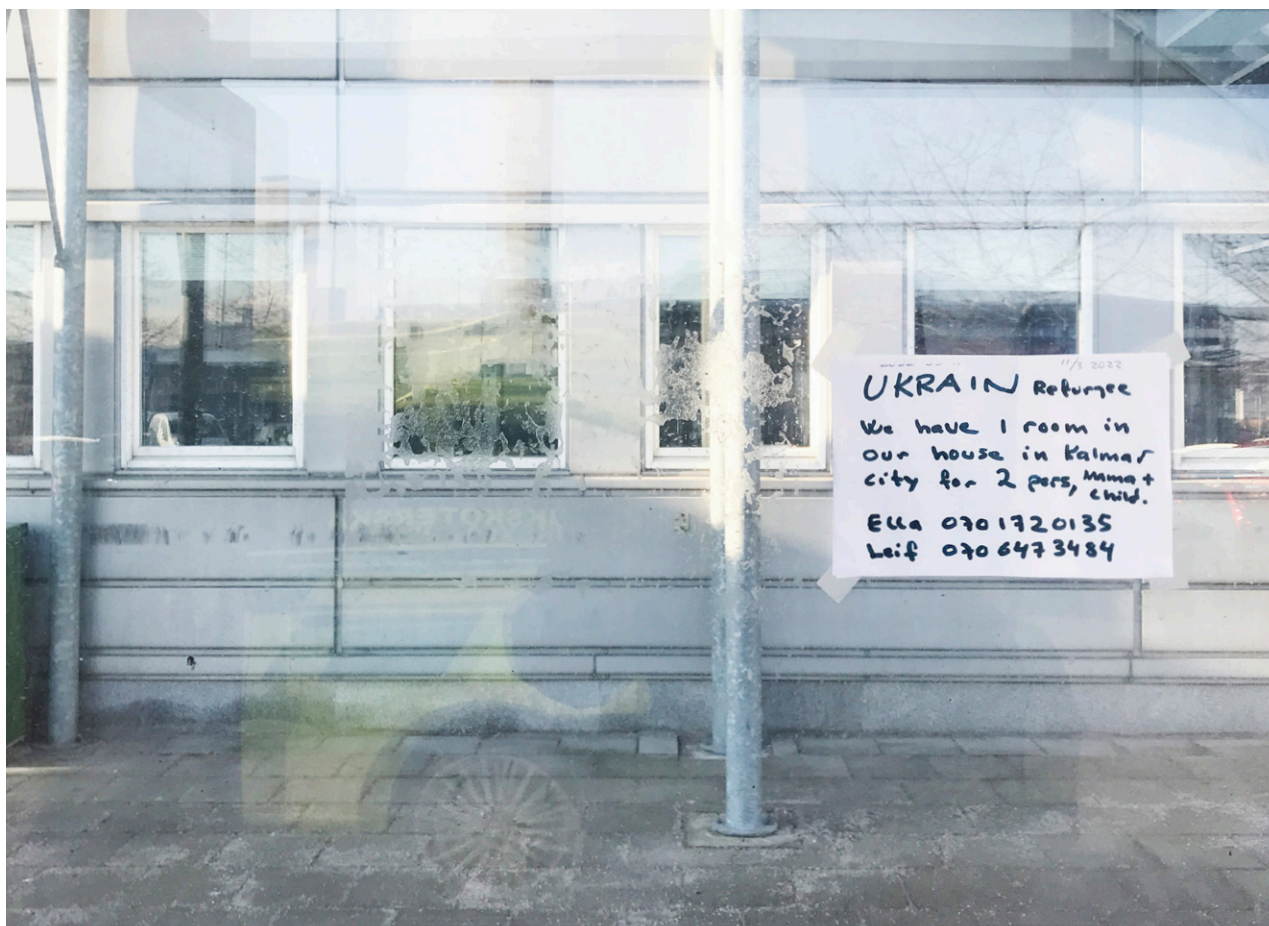
Efter ett tag på en färja börjar man känna igen folk. Man har sett dem några gånger. Man är tillsammans i den bubbla på havet som är båten. Nu är färjan en del i en annan infrastruktur än den som tar lastbilar och nöjesresenären över havet. På golvet vid en av trapporna har volontärerna satt sig. En parallell reception.

På tax-free-shoppen känner jag igen gosdjuren från terminalen. Det var här de kom ifrån. Allt som länkas samman på nya sätt. Taste Buffé and Wine, Stena Spirit som är "connecting Europe", gosdjuren, volontärerna i de gula västarna. Ett nytt båtsamhälle på väg mot land. Vi som sitter i Taste Casual Dining sitter vid sidan av ett krig och de som flyr från det. Karlskrona heter samhället vi alla är på väg mot.

I gryningen kvart i sex vaknar alla av att Rod Stewart sjunger Sailing från den lilla högtalaren mellan sängarna, fram till gitarrsolot, sen en svensk röst: "Godmorgon mina damer och herrar. Vi beräknas anlända till Karlskrona om cirka en och en halv timme. Vår frukostservering är nu öppen. Ha en bra dag." Sedan ett extra kort meddelande på Ukrainska, som jag inte förstår.

Alla samlas vid volontärerna – den parallella receptionen – för att snart gå av. En flicka håller sig nära dem, visar sitt pyssel-set. En liten pojke gråter, får en riskaka av sin mamma, jag minns att vi kallade dem kriskakor. Han blir lugn, hon lyfter upp honom på den stora lila rullväskan. Han heter Kiri ska jag få lära mig senare.

En grabb med en Rubiks kub pratar med sin kompis medan han löser kuben, lägger den färdiglost uppe på rullväskan, kompiserna tar över kuberna, gör oreda av den och ger den tillbaka för att lösas igen. En volontär delar ut vattenflaskor, paret som gick fel till restaurangen sitter framför varuautomaten bland familjens alla väskor, han har huvudet i hennes knä. En mamma med två barn byter simkort i mobilen. Efter mindre än fem minuter är kuberna lösta igen. Dörrarna öppnas mot Karlskrona.

Hamnen i Karlskrona, mars 2022.

Färjeterminalen Nynäshamn, mars 2022.

2:1 ANKOMST

Flyktingar som kommer till Sverige har olika skäl att söka asyl. Olika grupper tar olika vägar in i landet och har olika spår genom asylprocessen, vilket avgör vilka platser de kommer att möta och vistas i.

ASYLSÖKANDE

En asylsökande är en person som lämnat sitt land för att söka skydd men ännu inte fått beslut om uppehållstillstånd. Det är Migrationsverket som tar emot ansökan om asyl, gör en asylutredning och fattar beslut i ärendet. Ansökan gör på ett av Migrationsverkets tre servicekontor i Malmö, Göteborg eller Stockholm.

Enligt Schengenavtalet¹ ska asyl sökas i det land inom Schengenområdet som den sökande först anländer till. Det betyder att man som asylsökande till Sverige inte ska ha passerat genom något annat EU-land innan man kommer hit. De flesta asylsökande anländer därför med flyg eller båt.

Migrationsverket ansvarar, enligt Lagen om mottagande av asylsökande,² för boende och uppehälle från det att asylansökan har registrerats till att ett beslut nåtts i ärendet. Asylsökande anvisas boende av Migrationsverket men har också möjlighet att välja att ordna ett eget boende (EBO).

2021 tog Migrationsverket emot 11 425 asylansökningar, vilket var det lägsta antalet under hela 2000-talet. Pandemin och en mer restriktiv migrationspolitik anses var de främsta orsakerna till minskningen.³

FLYKTINGAR FRÅN UKRAINA

När Ryssland invaderade Ukraina den 3 mars 2022 tog EU ett historiskt beslut om att aktivera det så kallade massflyktsdirektivet.⁴ Direktivet ger ukrainska medborgare rätt att resa fritt i alla länder inom Schengen och själva välja vilket land de söker asyl i. De anländer till Sverige främst med buss, tåg, båt och flyg. När asylansökan har registrerats erhåller de ett tidsbegränsat uppehållstillstånd (TUT) och omfattas av rätten till boenden och uppehåll.

1. [s://www.migrationsinfo.se/migration/eu/schengen/](https://www.migrationsinfo.se/migration/eu/schengen/)

2. LMA 1994:137 [http https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1994137-om-mottagande-av-asylsokande-mfl_sfs-1994-137](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1994137-om-mottagande-av-asylsokande-mfl_sfs-1994-137)

3. <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/asylsokande-i-sverige/>

4. Massflyktsdirektivet 2001/55/EG

Barnen har rätt att gå i skolan. Vuxna har inte rätt till undervisning i svenska. Ansökan om TUT görs hos Migrationsverket, som upprättat särskilda kontor som enbart hanterar asylprocessen för ukrainska flyktingar.

Den 1 juli 2022 beslutade regeringen att ansvaret för ukrainska flyktingars bosättning skulle flyttas från staten och Migrationsverket till kommunerna. Ukrainare med TUT har också möjlighet att välja att ordna ett eget boende (EBO).

KVOTFLYKTINGAR

Varje år tar Sverige emot ett antal kvotflyktingar genom UNHCR:s program. Regeringen beslutar kvoten som under de senaste åren har varit 5000 personer per år. 2022 justerades kvoten uppåt något på grund av att man under pandemiåren tog emot färre än avtalat. I den nya regeringens Tidöavtal skrivs antal kvotflyktingar ned till 900 per år.⁵

Kvotflyktingars asylprocess sköts helt i det land från vilket de flyr genom UNCHR, svenska ambassader och myndigheter på plats. Kvotflyktingar har permanent uppehållstillstånd (PUT) när de kommer till Sverige. De anländer oftast med flyg och åker direkt vidare till en anvisad kommun som ansvarar för deras boenden och etablering i Sverige.

5. Tidöavtalet Begränsning av vidarebosättning s. 35 <https://www.tidoavtalet.se>

Färjeterminalen Gdynia, mars 2022.

Företedd vid byggnadsnämndens
sammanträde den 19 ; betygar:

2.2.
MIGRATIONSVERKET
NATIONELLT SERVICECENTER STOCKHOLM
STUREGATAN 15 SUNDBYBERG
REGIONKONTOR NORD, JÄRNVÄGSGATAN 14, SUNDBYBERG

Aktörer: Jan W. verksamhetsexpert Migrationsverket, Regionkontor Nord.
Christian S. ansvarig för besöksverksamheten på Sturegatan 15.

“Lokalerna i servicecentret är medvetet ganska myndighetsmässiga. Det ska vara tydligt att man kommit till en svensk myndighet.” Christian S.

Alla asylärenden i Sverige hanteras på ett av Migrationsverkets tre nationella servicecentra i Malmö, Göteborg eller Stockholm. För många asylsökande är besöket på ett av dessa kontor deras första möte med myndighetssverige. De tre servicecentren ser lite olika ut men arbetar alla enligt samma process. Gemensamt är att Migrationsverket inte äger eller driftar några av sina kontor. De hyr av privata fastighetsägare.

Servicecentret i Stockholm är Sveriges största. Det ligger i fastigheten Orgeln 7 i centrala Sundbyberg, alldeles vid pendeltågstationen, med ingång på baksidan av huset på Sturegatan 15.

Här hanteras hela asylprocessen i samma lokaler. Entrén mot Sturegatan ligger i gatuplan. Två väktare står i dörren till den stora ljusa vänthallen där max femhundrafyrtionio personer får plats att vänta samtidigt på att få hjälp med sitt ärenden. När den sökandes namn ropas upp glider de automatiska dörrarna upp och man uppsöker en av de trettio luckor som likt en orm slingrar sig bakom väggen av krossäkert glas. Om man är här för att söka asyl startar den processen där i luckan och tas sen vidare i byggnaden. I anslutning till väntsalen finns ett lektrum och en samlingssal för undervisning av ca 30 personer.

Migrationsverket har samlat all personal som arbetar inom den administrativa enheten Region Nord i fastigheten. Region Nord omfattar elva län, från Stockholm och norröver.¹ Personal och besökare till den delen av verksamheten använder entrén på framsidan vid Järnväggsgatan 14. Migrationsverket har varit verksamma i fastigheten sedan 2018.

Huset, som ursprungligen ett EPA varuhus, ritades 1963 av Rolf Runefelt (1925-2010) dåvarande stadsarkitekt i Sundbyberg. Nuvarande ägare, fastighetsbolaget Fabegé, köpte huset från Svenska spel 2007. De renoverade och byggde till fastigheten och beslöt att döpa om den till Grand central.

1. Region Väst administreras från kontoret i Göteborg och Region Syd från kontoret i Malmö. Migrationsverkets administrativa huvudkontor ligger i Norrköping.

Huset består av totalt trettiosex tusen kvadratmeter varav Migrationsverket hyr sjutton-tusen kvadrat. Inredningen är ritad av BAU arkitekter.² Migrationsverkets lokaler är säkerhetsklassade. Vi har därför inte fått tillgång till planritningar.

Aktör Christian S:

“Lokalerna i servicecentret är medvetet ganska myndighetsmässiga. Det ska vara tydligt att man kommit till en svensk myndighet. I utformningen av lokalen har vi varit tvungna att ta hänsyn till säkerhet. Vi har alltid ordningsvakter på plats. Det ska vara ljust, neutralt och enkelt att hålla rent. Möbler och annan inredning måste vara brandsäkra och lätta att torka av. Det innebär att lokalerna blir lite sterila och opersonliga.

Det måste vara funktionellt. Vi har ca 20 000 besökare i lokalerna per månad. Vi tar emot i snitt hundra till hundrafemtio asylsökande per vecka. Men många kommer också hit av andra skäl – för att få hjälp med tillståndsärenden, för att söka ekonomiskt stöd, förnya sitt arbetstillstånd eller få annan service som vi hanterar.

Vi tycker att lokalerna är ändamålsenliga, sen finns det alltid saker man kan utveckla. Ur ett sökandeperspektiv så är det väl inget kul att sitta här och vänta. Är det femtio personer i kö för att registrera sin asylansökan, då får man räkna med två timmars väntetid.

Den här anläggningen är störst i Sverige. Men under ukrainakrisens första fas räckte den inte till. I en krissituationer eller toppar är det underdimensionerat.”

Aktör Jan W:

“Under ukrainakrisens inledning gick vi upp i ledningsstab, vilket innebar att vi bildade en särskild ledningsgrupp som hade i uppdrag att lösa olika svåra och nya uppgifter som vi ställdes inför”.

Aktör Christian S:

“Här nere var det kaos. Personalen arbetade väldigt många övertidstimmar. För att klara trycket öppnade vi så snart vi kunde, en ny lokal, på Pyramidvägen i Solna. Den ägs av samma hyresvärd som vi har här, Fabegé. Vi hade innan vi flyttade hit haft vår verksamhet i den lokalen. Alla möbler och allt var kvar så vi kunde i princip bara flytta rakt in. Där hade vi lite tur. Vi rekryterade ny personal. På tre månader var vi igång. Nu hanterar vi alla ukrainare som söker uppehållstillstånd enligt massflyktsdirektivet på Pyramidvägen. Det har avlastad lokalerna här och är mer effektivt. Så ser vår verksamhet ut hela tiden. Vi måste vara flexibla och på strategisk rätt plats hela tiden”.

2. Mer information och bilder på <https://bau.se/case/kv-orgeln-7/>

Väntsalen Migrationsverkets nationella servicecenter, Sundbyberg.

Aktör Jan W:

“Migrationsverket har en ständig beredskap och örat mot rälsen. Den operativa kapaciteten - att ta emot asylärenden går ganska snabbt att skala upp. Boendekapaciteten är mer problematisk. Det går inte att ha tusentals boendeplatser i beredskap. Flera av oss som jobbade nu under ukrainakrisen var här under 2015. Man ska inte underskatta den erfarenheten. Vi förstod vad vi behövde göra och kunde fatta snabba beslut vid rätt tidpunkt. Migrationsverket arbetar och fungerar i så väl normalläge som beredskapsläge”.

Aktör Christian S:

“En asylsökandes besök här i våra lokaler ser ut så här:

Först går man fram till det vi kallar för servicevärdar. Till dom presenterar man sitt ärenden. Vi har många olika ärendetyper som kommer till oss. Beroende på vad du behöver hjälp med ger servicevärden dig en av tre möjliga nummerlappar. Sen får man sitta ned och vänta på sin tur. När man blir uppropad får man passera från väntrummet in bakom glasdörrarna till det vi kallar ormen. Ormen består av trettio luckor indelade i tre zoner - asyl, mottagning och tillstånd.

Asylansökningar hanteras i början av ormen. I luckan träffar man en av våra medarbetare för vilken man berättar man om syftet sitt besök. Först hjälper vi till att avgöra om det verkligen är asyl man söker. Alla vet inte alltid hur man ska legalisera sin vistelse. Så första frågan vi ska följa upp är: Har personen rätt att söka asyl? Om svaret är ja, registreras asylansökan, vilket tar i snitt 15-20 min. Därefter får man ett bankkort som man ska använda om man beviljas dagersättning.

Sen går man vidare till biometrin där vi tar foto och fingeravtryck. När du söker asyl tar vi fingeravtryck på alla tio fingrar. Avtrycken söks sedan mot databasen Eurodac,³ som ägs gemensamt av EU:s medlemsländer. Den används bland annat för att se att den asylsökande inte sökt asyl i ett annat EU-land tidigare.⁴

Det finns två rum för biometri. De ligger bakom “ormen”. Rummen är av samma skäl som väntrummet avskalat, luftigt och rent. Det är funktionellt och innehåller bara det nödvändiga: ett skrivbord med dator, en station för digital fotografering och en med en maskin som tar fingeravtryck. För personer som har dåliga fingeravtryck finns en maskin som tar fingeravtryck på insidan av huden.

3. Eurodac (European Asylum Dactoscopy) är en databas över fingeravtryck från alla personer över fjorton år som sökt asyl i någon av EUs medlemsstater, Island, Liechtenstein, Norge eller Schweiz eller som har passerat en medlemsstats yttre gräns (gräns mot ett tredjeland) olagligen. Databasen inrättades genom Eurodacförordningen den 15 januari 2003. Genom Eurodac kan medlemsstaterna kontrollera om en asylsökande redan har fått sitt ärende prövat i en annan medlemsstat för att hindra att en asylsökande söker asyl i flera olika medlemsstater. Om det vid kontroll mot Eurodac visar sig att en person redan har sökt asyl eller lämnat fingeravtryck efter inresa utan tillstånd i ett annat deltagande land kan personen överföras dit i enlighet med principen om första asylland. Om en person redan har fått uppehållstillstånd i ett land som innefattas av Dublinförordningen blir personen avisad eller utvisad till detta land. Det inträffar att asylsökande förstör sina fingertoppar för att undgå att hittas i Eurodac. Källa: Wikipedia. Mer information: <https://www.imy.se/verksamhet/dataskydd/dataskydd-pa-eu-niva/eus-informationssystem/eurodac/>

4. Enligt Schengenavtalet ska asylansökan göras i det först land inom EU som den sökande anländer till. För ytterligare information se: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=legisum%3Al33020>

Rum för biometri och samtalsrum, Migrationsverkets nationella servicekontor, Sundbyberg.

Den asylsökande eskorteras hit av en handläggare samt ytterligare en medarbetare. Man är alltid minst två i rummet tillsammans med den sökande av säkerhetsskäl. Om tolk behövs finns hen också med.

Det finns ofta en förhöjd stressnivå i biometrirummen. Att lämna fingeravtryck och få sitt foto taget kan för vissa var förknippade med obehagliga tidigare erfarenheter. Det är därför viktigt att vi är tydliga och förklarar vad som ska hända, hur processen går till och varför vi genomför den innan den asylsökande kommer hit. Vi arbetar med att uttrycka oss lugnt och empatiskt. Rummen är för personalens säkerhet utrustade med larm.

En asylansökan inklusive biometri ska registreras inom 72 timmar. De sökande ska inom den tidsrymden få ett kvitto på att ansökan är registrerad. Från och med då omfattas den sökande av lagen om mottagande av asylsökande (LMA)⁵ eller Socialtjänstlagen. Det innebär bland annat att staten är skyldigt att tillhandahålla den sökande boende, uppehälle och skydd under asylprocessen.

Efter detta lämnar den asylsökande servicecentret. Om det inte hakar upp sig någonstans tar den här delen av processen sammanlagt 15-20 minuter. “

Aktör Christian S:

“Två till tre dagar efter att asylansökan har registrerats kallas den sökande tillbaka hit till servicecentret för ett asylutredningssamtal. Den sökande visar sin kallelse för servicevärdarna. En handläggare hämtar den sökande i väntrummen till ett av de många samtals-/utredningsrum som ligger bakom “ormen”. Rummen, som är av varierande storlek ramar in av en huvudkorridor och en arbets-/reträttkorridor. Det är lite labyrinthisk och svårt att hitta rätt. Det kan några veckor för nya medarbetare att lära sig hitta ordentligt här bakom.

Rummen används för alla typer av verksamhet som kräver någon form av muntlighet, men primärt för asylutredningar. Rummen har ljuddämpande inredning och heltäckningsmatta. De är utrustade med ett bord med en dator, en skärm för videomöten, stolar och två dörrar, en för besökare och för reträtt som leder ut i arbetskorridoren. Under borden finns en larmknapp. Av säkerhetsskäl har rummen glasade partier så att väktarna vet vilken situation de kommer in till om det inträffat en incident. Det inträffar relativt sällan, men vi träffar ibland folk som är sjuka eller traumatiserade. Panikångestattacker kan förekomma, det måste vi vara förberedda på. Man kan ha epilepsi och annat - det är viktigt att vi tidigt fångar upp de sökandes hälsoläge.

Samtalen som hålls härinne är konfidentiella. Vi har säkrat att ljud inte läcker via ventilations-systemet eller dörrarna. Under samtalet lämnar den sökande sina asylskäl och får information om hur processen går till. Ansökan hanteras sedan av Migrationsverkets personal.”

5. LMA (1994:137) <https://lagen.nu/1994:137>

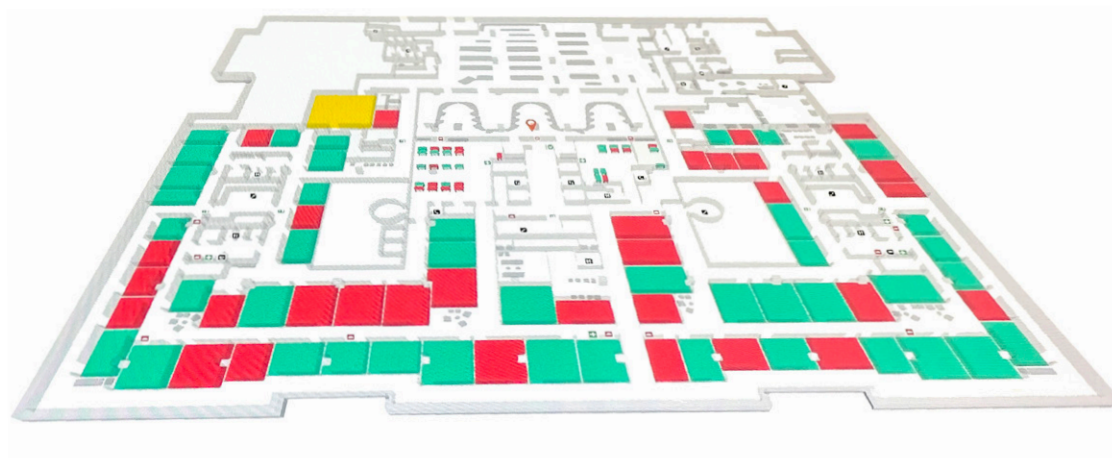
Lekrum i väntsalen, Migrationsverkets Nationella servicecenter, Sundbyberg.

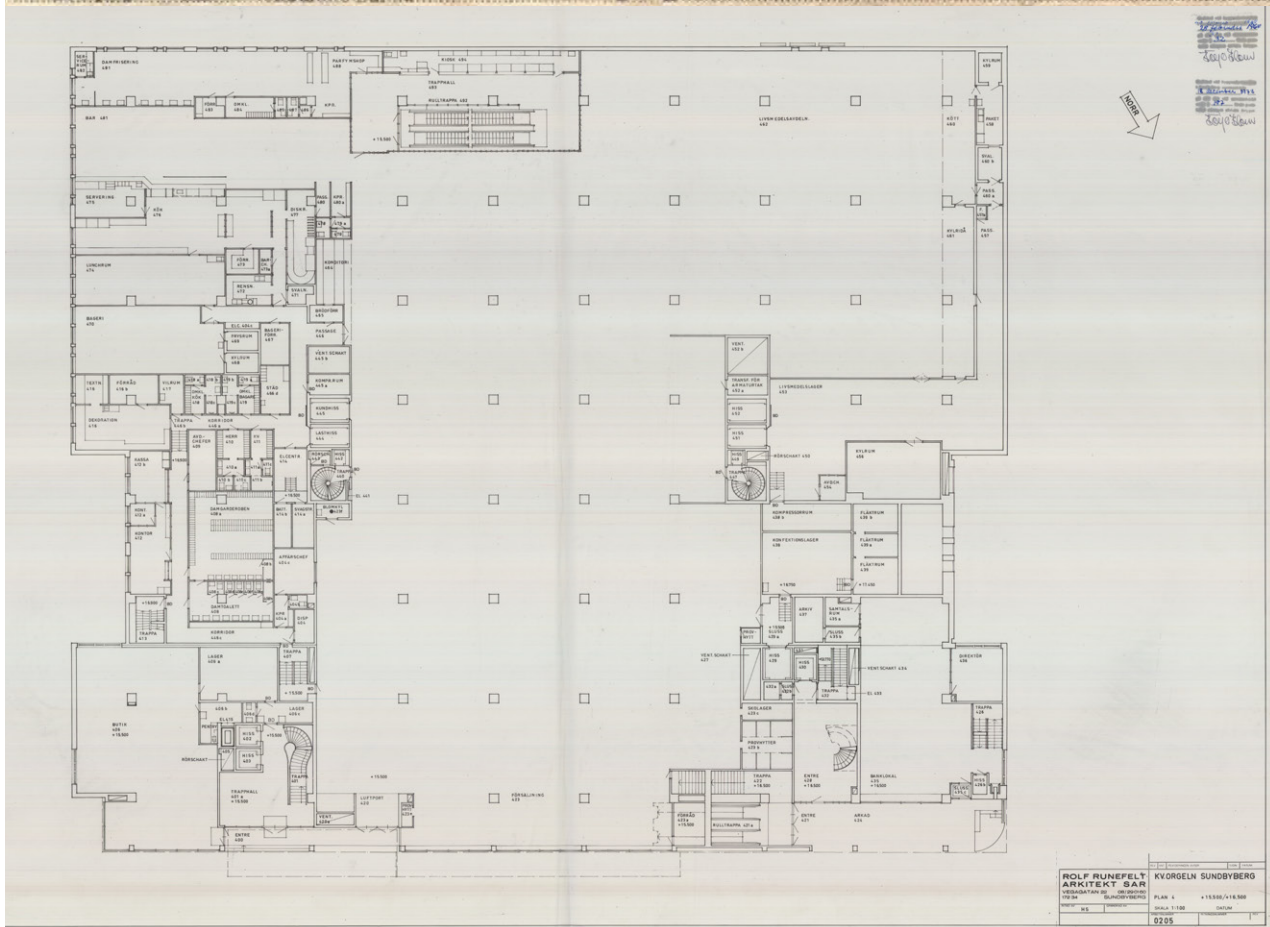
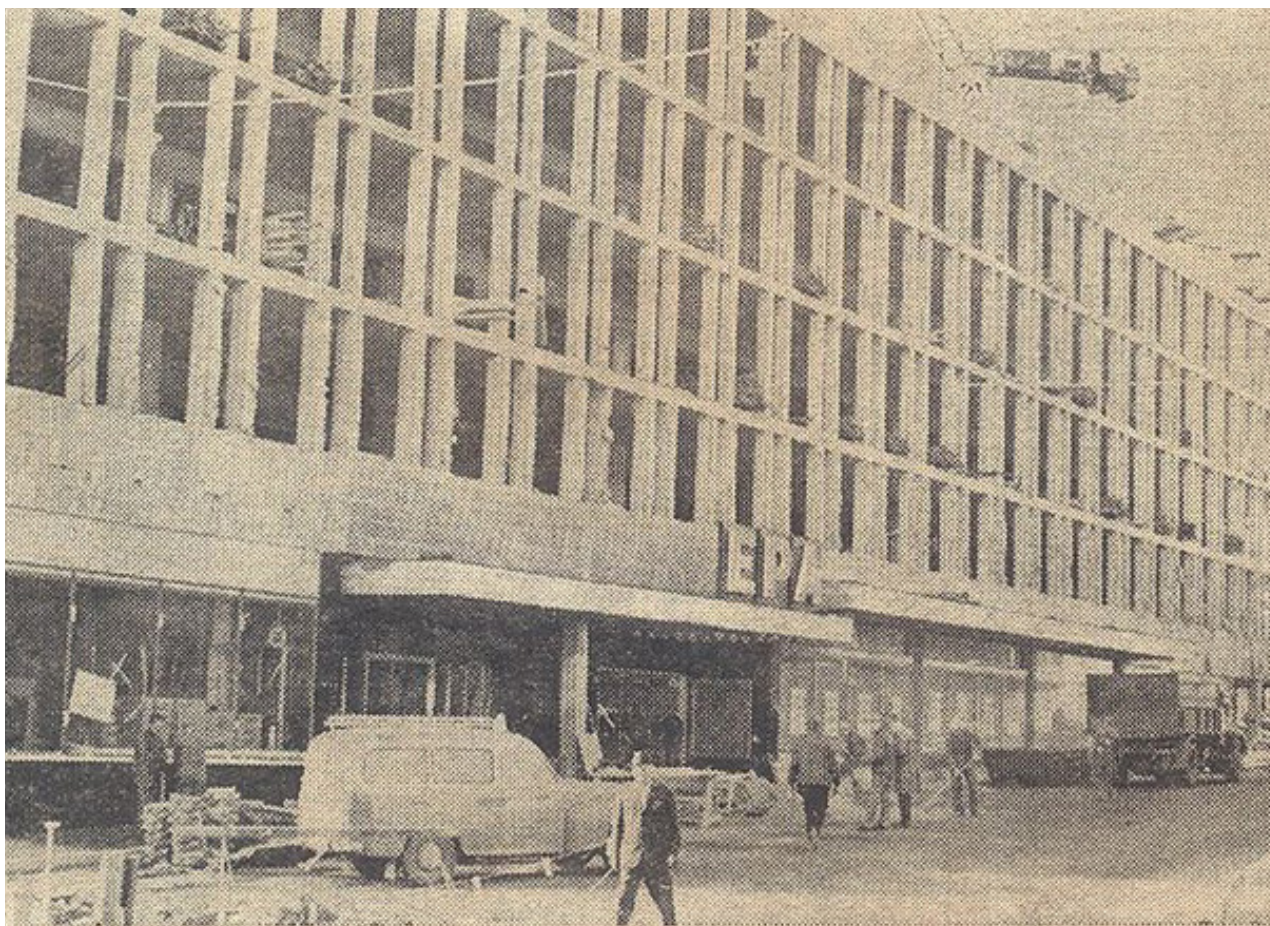
Aktör Jan W:

“Vi har mycket samarbete med polisen - det händer att personer som sitter i häkte söker asyl heller planerar att söka asyl. Då kommer polisen hit i bil med personen som tas in via garaget i en särskild hiss till ett säkerhetsrum i byggnaden där vi möter upp. Det kan också gå åt andra hållet - om det är en person som ska utvisas så hämtar polisen personen och transporterar hen till förvaret. Där sitter man till utvisningen kan genomföras”.

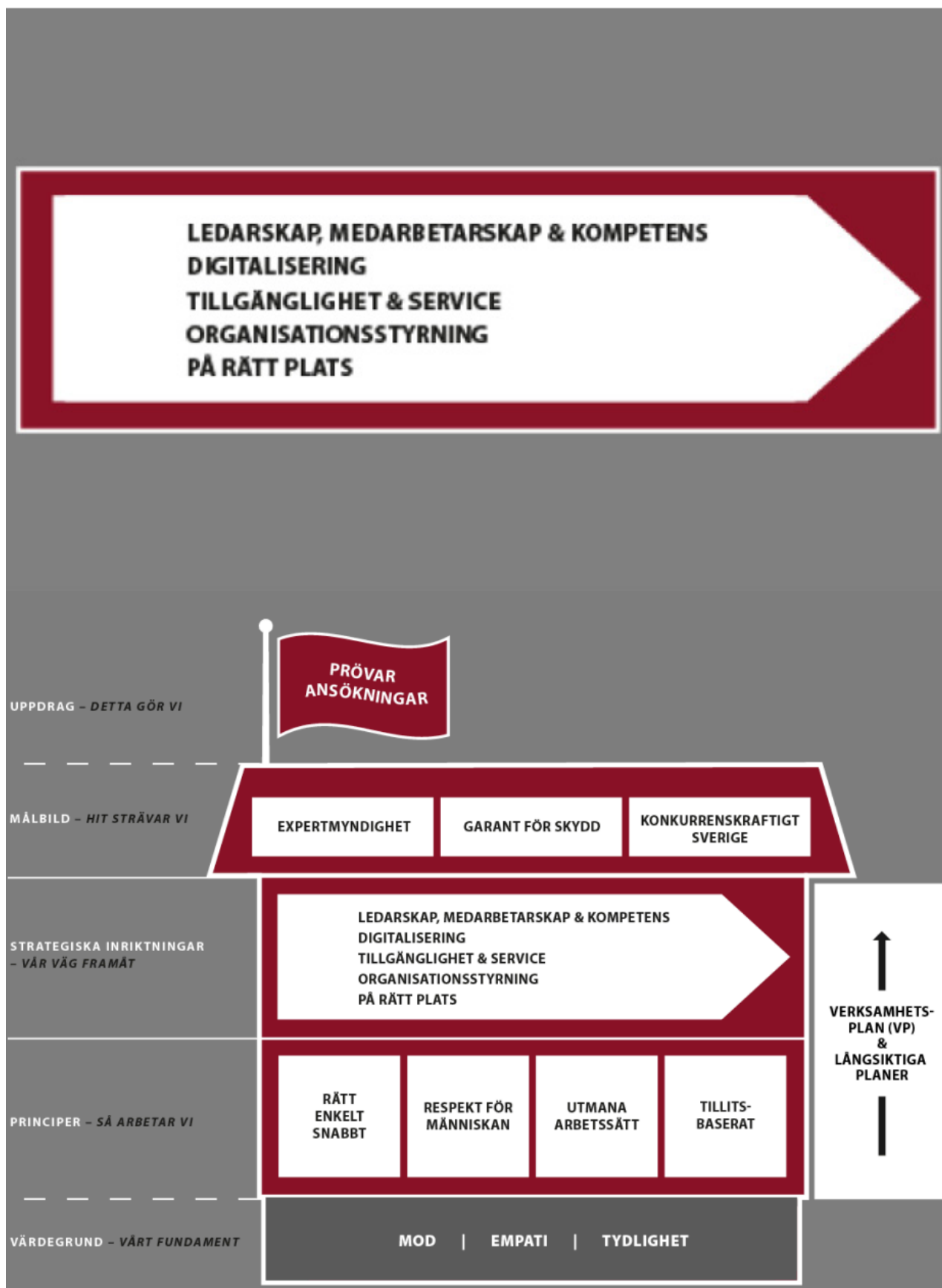
Aktör Christian S:

“Ungefär två veckor efter att asylansökan har registrerats kallar vi den sökande hit för en allmän introduktion där vi går igenom asylprocessen, vilka rättigheter man har och en ger en generell introduktion till svensk demokrati, hur röstar man, delad föräldrapenning, barns rättigheter m.m. Introduktionen är obligatorisk. Målet är att de ska få den här information så snart som möjligt efter att de har ansökt om asyl. Vi har en undervisningslokal som ligger i anslutning till väntsalen som vi använder för det. Det är en ny del av verksamheten som började förra året. Vi söker nya lokaler för det uppdraget. Vi behöver en lokal som kan ta upp till sjuttio personer. Det är även ett krav att det ska finnas ett rum för barnpassning i anslutning till undervisningslokalen”.

Orgeln 7 i Sundbyberg där Migrationsverket har sitt nationella servicecenter byggdes först som EPA-varuhus.

Entréplan Migrationsverkets Nationella Servicecenter; med väntsalen, "ormen" och samtalsrum.

2.2.1 MIGRATIONSVERKET'S UPPDRAG

Migrationsverket är ansvarig myndighet för de svenska flyktingmottagandet.¹

Enligt regeringen ska Migrationsverket:

”... säkerställa en långsiktigt hållbar migrationspolitik som värnar asylrätten och som inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet över gränser, främjar en behovsstyrd arbetskraftsinvandring och tillvaratar och beaktar migrationens utvecklingseffekter samt fördjupar det europeiska och internationella samarbetet.”²

Migrationsverkets huvuduppdrag är att pröva asylansökningar och ge service åt de sökande. Myndigheten lämnar flera gånger om året prognoser till regeringen för hur migrationen till Sverige förväntas utvecklas.³ Prognoserna ligger till grund för anpassningar av Migrationsverkets verksamhet. Det är också en bevakning om det generella omvärldsläget och kan signalera om toppar och kriser i flyktingströmmar.

Migrationsverkets strategi:

- vi ska vara en expertmyndighet
- vi ska kunna garantera skydd
- vi ska bidra till ett konkurrenskraftigt Sverige⁴

Myndighetens verksamheten är fördelad på tre regioner;

Region Nord, med huvudkontor i Stockholm/Sundbyberg är störst och ansvarar för verksamhet i totalt elva län; Region Väst har sitt centralkontor i Göteborg och ansvarar för fyra län och Region Syd som sköts från Malmö, ansvarar för sex län.⁵ Migrationsverkets administrativa huvudkontor ligger i Norrköping.

Migrationsverket bedriver verksamhet i tre typer av lokaler:

- Tillfälliga bostäder: Anläggningsboende Korridor (ABK), Anläggningsboende Externt (ABE - oftast lägenheter) och Specialboende (för asylsökande med särskilda behov så som utsatta kvinnor)
- Administrativa lokaler (kontor och servicecenter)
- Förvar

1. För en mer detaljerad redogörelse för Migrationsverkets verksamhet se bilaga Verksamhetsstrategi.

2. <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Vart-uppdrag.html>

3. <https://www.migrationsverket.se/download/18.3b1f2b651811f9c35138b/1659078584261/Migrationsverkets%20juli%20prognos%202022%20P3-22.pdf>

4. Målet refererar till Migrationsverkets uppdrag att utfärda arbets- och uppehållstillstånd och på så sätt stödja svensk arbetskraftsinvandring.

5. För en översikt över vilka län som ingår i respektive administrativ region se: <https://www.migrationsverket.se/download/18.4859775176626de875ab1/1656914955048/Regionkarta%20Sverige.pdf>

Migrationsverket är alltid hyresgäst. Verket äger inga av de fastigheter där man bedriver verksamhet. Lokalerna är kopplade till olika anslagstyper. Administrativa lokaler och förvar är anslag 1 liksom personalkostnader. Tillfälliga bostäder har en egen anslagspost.

Verksamheten präglas av flexibilitet och föränderlighet i kapacitet och geografi. I Skellefteå har det under de senaste åren till exempel uppstått ett behov av Migrationsverkets närvaro i samband med batterifabriken Norhtvolds etablering, då gästarbetare behöver kunna förnya sina arbetstillstånd.

Migrationsverket utgår från fyra principer när de etablerar sig på en ny ort:

- nya lokaler ska stödja myndighetens uppdrag
- man utgår från huvudorterna Stockholm, Göteborg och Malmö.
- för nya tillfälliga bostäder (ABE och ABK) finns ett standardkoncept som garanterar en viss kvalitet, en normering för vad de ska innehålla.
- tillgänglighet och flexibilitet
- kostnadseffektivitet.

MIGRATIONSVERKET'S REGIONINDELNING

2022-01-01

TECKENFÖRKLARING

- Myndighetens huvudkontor och huvudort för den nationella operativa avdelningen.
- Nationellt servicecenter
- Regionens huvudort
- Ort
- Förvar

LÄNSFÖRDELNING I REGIONERNA

Region Nord:

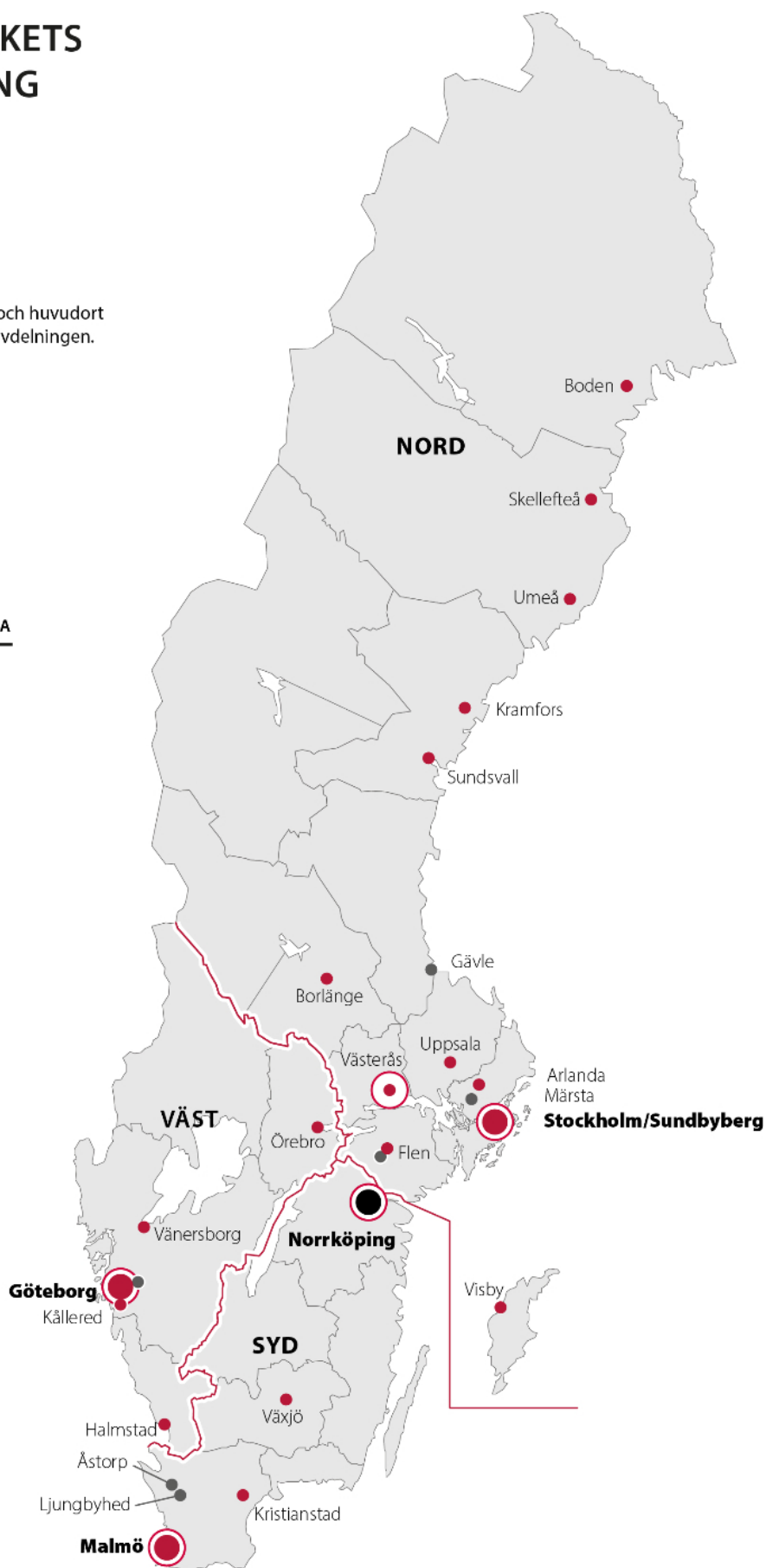
Norrbottens län
Västerbottens län
Jämtlands län
Västernorrlands län
Dalarnas län
Gävleborgs län
Uppsala län
Västmanlands län
Stockholms län
Södermanlands län
Gotlands län

Region Väst:

Värmlands län
Örebro län
Västra Götalands län
Hallands län

Region Syd:

Östergötlands län
Jönköpings län
Kalmar län
Kronobergs län
Blekinge län
Skåne län

Centria ankomstboende, Mikrofonvägen 30, Hägersten. Tidigare hotell F1.

2.3

CENTRIA ANKOMSTBOENDE

MIGRATIONSVERKETS ANKOMSTBOENDE,
MIKROFONVÄGEN 30, HÄGERSTEN

Aktör: Mattias N. teamledare på Centria

“Vi tycker att Centria fungerar bra. Det fyller sin funktion. Man bor inte in sig här, vilket är bra eftersom man ska slussas vidare”.

På Mikrofonvägen i Midsommarkransen alldeles invid motorväg E20/E4 ligger Centria, Migrationsverkets enda ankomstboende i Region Nord.¹ Ett ankomstboende löser en akut boendesituation för asylsökande som just kommit till Sverige ofta i samband med en helg eller en sen kväll då Migrationsverkets servicekontor inte kan ta emot asylsökande. På ett ankomstboende bor man en, max tre, nätter. Därefter anvisas man till ett av Migrationsverkets anläggningsboenden.

På Centria arbetar elva assistenter, en handläggare och en teamledare. Dessutom finns två väktare finns alltid i lokalerna. Centria har öppet tjugofyra timmar om dygnet, alla dagar året runt. Ankomstboendet har etthundra rum, med plats för tvåhundra personer. Varje rum är identiskt inrett med en våningssäng, en stol och ett handfat med spegel. Gemensamma duschar och toaletter finns i korridoren på varje våningsplan. I hotelldelen finns kontor för personal intill receptionen på entréplan. Hotellet har anpassats till ett ankomstboende genom en tillbyggnad som innehåller matsal, kök och ett lekrum för barn. Tillbyggnaden står på tillfälligt bygglov.

Fastigheten uppfördes ursprungligen som ett Formule1 hotell. Den franska budget-hotellkedjan Formule1 är en del av Accor-gruppen, som också driver Ibis- och Novotel hotell runtom i Europa. Formule1hotellen byggdes med ambitionen att produktionskostnaden inte skulle överstiga 55% av vad det kostade att uppföra ett Ibishotell. Resultatet är ett standardiserat och industriproducerat modulhus i fyra våningar med enkel tegelfasad. All fast inredning är formgjuten och förproducerad. 2012 avvecklade Accor sina Formule1hotell i Sverige. Migrationsverket tecknade 2013/14 ett hyresavtal med fastighetsbolaget Vasaparken, vars underleverantör Centria Hospitality Management ägde och driftade det före detta hotellet, därav namnet.

I dag ägs fastigheten av fastighetsbolaget John Mattson. Alla tjänster som catering, städning, väktare etc. har Migrationsverket upphandlat. Myndigheten driver verksamheten med egen personal men allt annat tas omhand av underleverantörer.

1. Migrationsverket har delat in sin verksamhet i tre administrativa regioner, Syd, Väst och Nord. Region Nord är störst. Det omfattar elva län.

Aktör Mattias N:

“Alla nyanlända som kommer till Sverige via Stockholm eller angränsande län och som är i behov av ett akut boende vid ankomst kommer hit till Centria. Receptionen är bemannad alla dagar, dygnet runt. Vid alla ankomstplatser – hamnar, tågstationer och andra gränskontroller finns information om Centria ankomstboende. Arlandajouren, gränspolis och polisen hänvisar vid behov asylsökande hit.

Vi har plats för tvåhundra personer. I beredskapsläge kan vi ha upp till trehundra personer boende här. Det är en våningssäng i varje rum men vid akutläge har vi också madrasser som vi kan lägga på golvet. Våra krav på ventilation och brand klarar den maxkapaciteten, men det är så klar inte ett önskvärt läge. Det fungerar för en natt eller så. Man kommer hit, åker till Migrationsverkets servicekontor i Sundbyberg för att registrera sin asylansökan, sen flyttar man vidare.

Vi siktar på att ha en beläggning på femtio-sextio procent, vilket innebär att vi har beredskap för att ta emot ungefär femtio personer per dag. Vår verksamhet är på det sättet väldigt lik en hotellverksamhet. Varje dag är det många som kommer och många som åker. Det är ett ständigt flöde.

När man kommer hit anmäler man sig i receptionen. Efter att vi har tittat på ärendet och säkerställt att man har rätt att stanna här, att man omfattas grunderna för att söka asyl, tilldelas man ett rum. Vi tillhandahåller ett startpaket som innehåller lakan, hygienartiklar och annat man kan behöva under vistelsen.

Vår huvuduppgift är att koordinera och hitta en mer permanent boendeplats där den sökande kan bo under asylprocessen. Migrationsverket har boenden på de orter där vi har mottagningsenheter. Den asylsökande ska helst bo i närheten av en av Migrationsverkets kontor så att hen enkelt kan ha kontakt med myndigheten under asylprocessen. Region Nord genomför asylutredningar på tre platser just nu; Stockholm, Uppsala och Boden.

Bakom receptionen finns personalutrymmen och kontor. Vi har också ett samtalsrum. Det är viktigt att fånga upp om det finns särskilda behov redan vid inskrivningen. Det är inte jättecharmigt här men funktionellt. Vi har även ett rum för biometri, som vi använder i särskilda fall.

Vi har helpension här på Centria. Alla måltider intas matsalen som ligger tillbyggnaden här invid. Maten levereras hit kall. De boende får själva värma den i de mikrovågsugnar som finns tillgängliga. Vi skickar också med matpaket för resor till anläggningsboenden längre bort. Matsalsbyggnaden står på ett tillfälligt bygglov och kommer på sikt att behöva ersättas. Vi tittar på alternativ. Vi väntar också på mottagningsutredningen² och vad den kommer att leda till.

Förutom matsal innehåller byggnaden också ett lekrum för barn. Rädda barnen anordnar ibland aktiviteter där. Det finns en lekpark här i närområdet. Känslan vi har är att det är många som ger sig ut på dagarna och gör saker. Det är inte många som är här på t ex helgdagarna.

Vi tycker att Centria fungerar bra. Det fyller sin funktion. Man bor inte in sig här, vilket är bra eftersom man ska slussas vidare.

Våra boenden reser härifrån till Migrationsverkets anläggningsboende med kollektivtrafik. Förutom om det är många som ska till samma ställe då hyr vi en buss. Men generellt sker resan med tåg. “

2. Ett ordnat intitalt mottagande av asylsökande Kommittédirektiv 2021:71 https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/kommittedirektiv/ett-ordnat-initialt-mottagande-av-asylsökande_H9B171

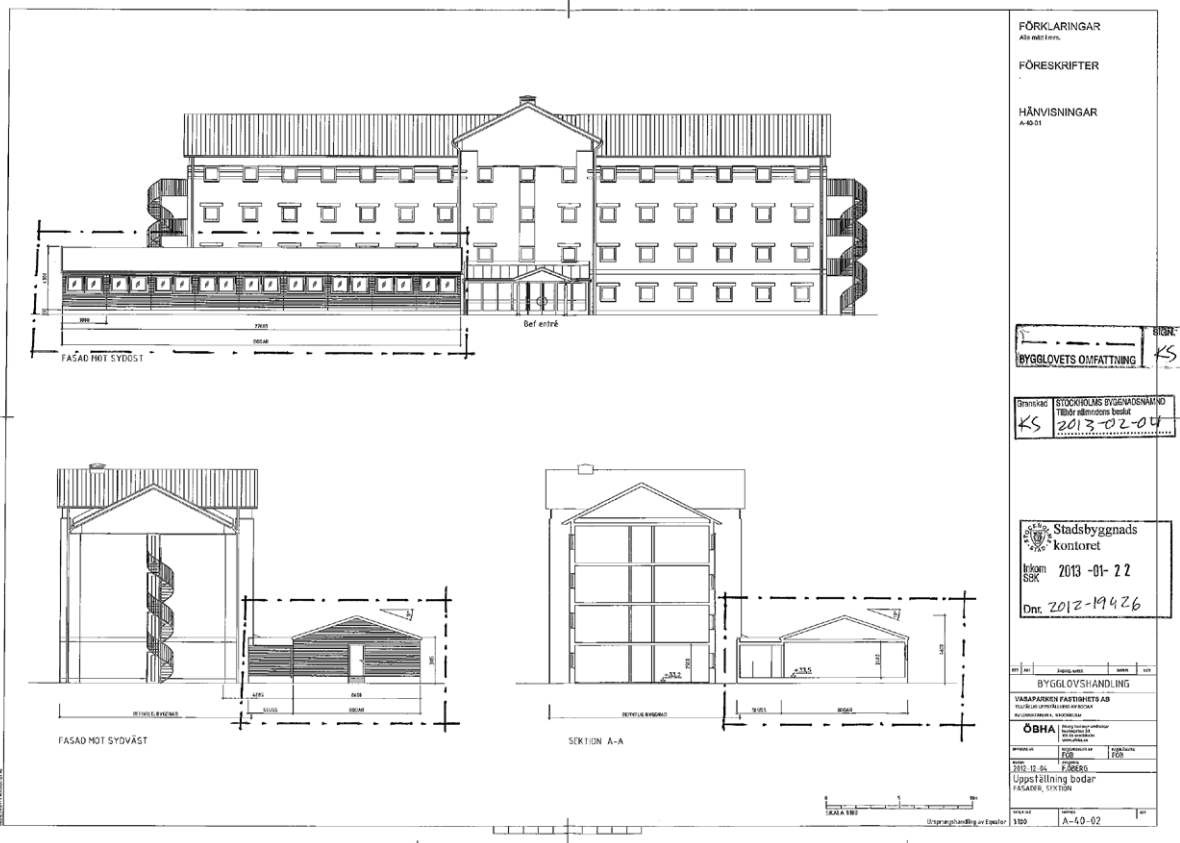

Rum och matsal ankomstboendet Centria, Hägersten.

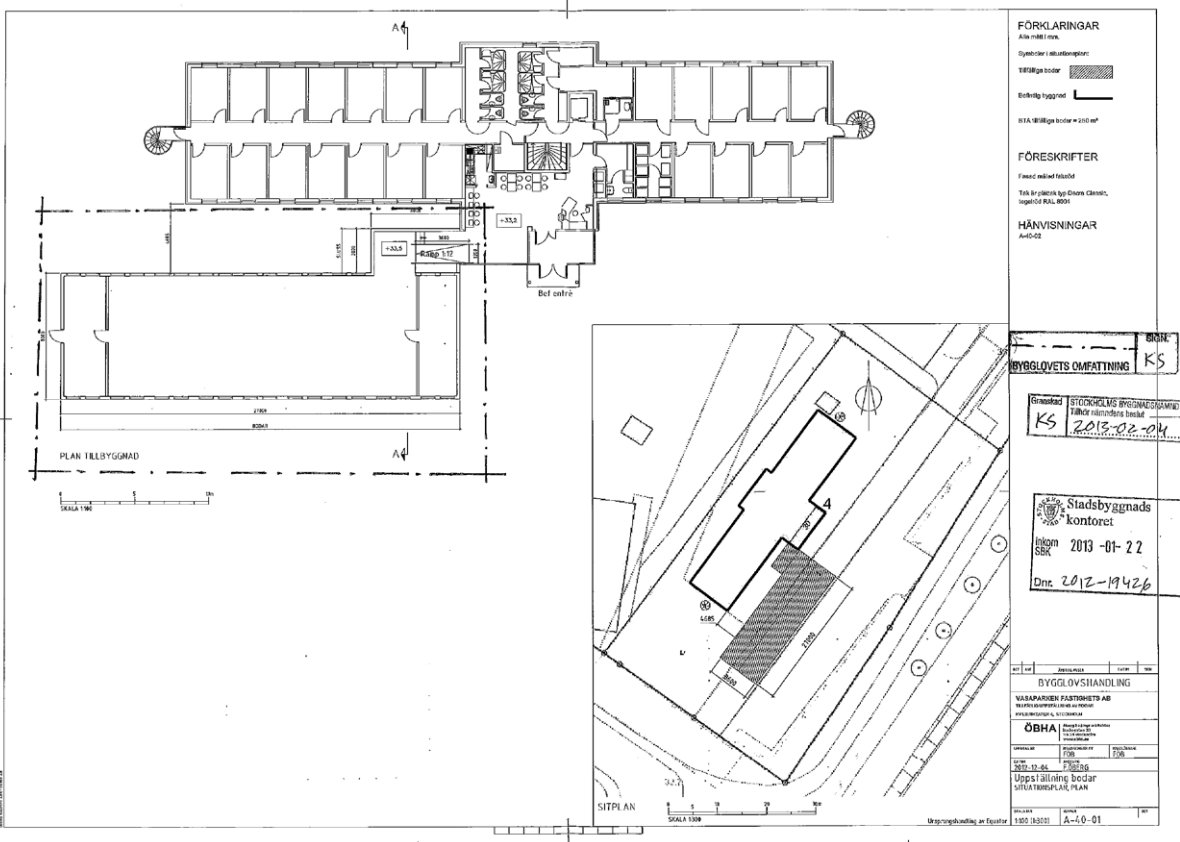

Centria ankomstboende, Mikrofonvägen 30, Hägersten. Tidigare hotell F1. Lekrum, Centria, Hägersten.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2022-01-13, Dnr 2021-18362

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2022-01-13, Dnr 2021-18362

Fasad och plan, Centria Hägersten, med tillfälligt bygglov för matsal.

Vandrarhemmet Systemairhallen, Skinnkatteberg, anmälades som möjligt evakueringsboende i april 2022.

2.4 EVAKUERINGSBOSTÄDER

I början av mars 2022, i samband med EU aktiverat massflyktsdirektivet för ukrainska medborgare, gick Migrationsverket ut med en begäran till kommunerna, via länsstyrelserna, om en nationell inventering av evakueringsplatser. Ett evakueringsboende är ett tillfälligt boende som används när ett stort antal skyddsbehövande anländer till Sverige samtidigt.

Som vi beskriver i avsnittet om lärdomar och konsekvenser efter 2015 så konstaterade utredarna i utredningen *Att ta emot människor på flykt. Sverige hösten 2015*¹ att något som påverkade bilden av Sveriges mottagande var att "Migrationsverket till slut inte klarade av sitt uppdrag att ordna boende vilket medförde att ett antal personer sov utomhus". Fördelningen av flyktingar i evakueringsbostäder runt om i Sveriges kommuner blev 2015 ojämnt fördelat. Glesbyggdskommuner med många tomställda fastigheter fick ta emot väldigt många vilket fick flera negativa konsekvenser.

Det här ledde fram till instiftandet av bostättningslagen,² vars syfte är att fördela asylsökande jämnare mellan kommunerna. Sedan 1 juli 2022 finns ett tilläggsdirektiv som ger samma möjlighet inom ramen för Lagen om mottagande av asylsökande, LMA, (1994:137).³ Med hjälp av detta nya direktiv kan Migrationsverket fördela evakueringsboenden mellan kommunerna och ersätta dem för kostnaderna det medför.

Migrationsverket har enligt LMA "huvudansvaret för mottagandet av utlänningar" och ska "för detta ändamål driva anläggningar" eller "uppdra åt andra att driva anläggningar". I tillägget från 2022 står nu att man kan ta emot alla som kommer som flyktingar under EUs massflyktsdirektiv. Enligt detta tillägg får Migrationsverket anvisa en kommun att ordna boende".⁴ Med denna lag kom också en lagstiftning om ersättning till kommunerna för detta, ett engångsbelopp per plats på 10 000 kronor och 300 kronor per dygn som platsen varit iordningställd, oavsett om den används eller inte.

För detta ändamål uppdrog Migrationsverket åt länsstyrelserna att sammanställa kommunernas kapacitet vad gäller olika typer av evakueringsbostäder. En lista med kommuner och möjliga boenden för 15 616 personer togs fram.

1. Att ta emot människor på flykt. Sverige hösten 2015. (SOU 2017:12)

2. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-201638-om-mottagande-av-vissan-nyanlanda_sfs-2016-38

3. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/lagratsremiss/2022/05/atgarder-for-en-jamnare-fordelning-av-boende-for-vissa-skyddsbehovande/>

4. <https://www.regeringen.se/499f61/contentassets/7678f3a8c5de46df8d349bc7c8516ffd/atgarder-for-en-jamnare-fordelning-av-boende-for-vissa-skyddsbehovande.pdf>

Vad består då denna lista av för olika typer av boenden?

Vi kan ta ett exempel, som är relativt representativt, Lerums kommun:

Idrottshall	Kommunal regi	100
Skola	Kommunal regi	100
Lägenhet	Kommunal regi	87
Vandrarhem	Privat regi	50
Idrottshall	Kommunal regi	50
Idrottshall	Kommunal regi	50
Stugby	Annat	40
Vandrarhem	Privat regi	38
Idrottshall	Kommunal regi	30
Idrottshall	Kommunal regi	30
Övrigt	Kommunal regi	30
Lägenhet	Kommunal regi	27
Övrigt	Annat	16
Övrigt	Annat	15
Övrigt	Privat regi	12
Övrigt	Privat regi	11
Lägenhet	Privat regi	10
Lägenhet	Annat	5
Lägenhet	Annat	4
Modulboende	Kommunal regi	4
Modulboende	Kommunal regi	4
Modulboende	Kommunal regi	4
Övrigt	Annat	3
Lägenhet	Kommunal regi	2
Lägenhet	Annat	3
Lägenhet	Annat	4

Det är en blandning av kommunens egna allmännyttiga bostäder, privata fastighetsägare, kommunala resurser som idrottshallar och modulboenden, privata vandrarhem eller stugbyar. På listan finns också kontorslokaler, campingplatser, mark som kan användas för uppställning av boenden och mycket mer.

För att få en uppfattning om mångfalden av boendesorter, hur man hittade dessa evakueringsboenden och vilka som står bakom den gjorde vi en enkät med de kontaktpersoner som uppges.

Hela listan över samtliga evakueringsboenden i Sverige finns bifogad som bilaga. Här är ett utdrag från den:

LUNDSBRUNN,
SEMESTERANLÄGGNING,
GÖTENE, VÄSTRA GÖTALAND.
PRIVAT REGI.

Vilken typ av boende är det som finns hos er?

Vi erbjuder hotellboende i tre olika fastigheter med separata matsalar & eget restaurangkök

När och från vem fick ni frågan om ni kunde ställa platser till förfogande för flyktingar?

Götene Kommun under kriget i Ukrainas första veckor

Hur resonerade ni för att svara ja på den frågan?

Vid den tidpunkten dvs. i början av mars 2022 så var det fortfarande pandemitider och vi hade viss överkapacitet på anläggningen. Så vi kunde ta emot flyktingar från Ukraina. Vi ville också göra en god gärning. I dagsläget är bokningsläget för högt för att kunna ta emot fler flyktingar.

Vad är det första ni gör när flyktingar anländer till er?

Vi kom aldrig så långt i samarbetet då det löste sig på andra sätt för kommunen

Hur snabbt kan ni ställa i ordning ert boende?

3-4 dagar

Vilka är det som organiserar och administrerar mottagandet?

Befintlig personal på plats i organisationen/företaget.

Hur ställer ni i ordning sovplatser, sanitetslösningar, kök och gemensamma lokaler för de som kommer?

Finns redan på plats.

Hur får ni fram material och nödvändigheter som sängar, sängkläder, mat och annat?

Finns redan på plats.

Hur ser flyktingarnas sov/boplats ut hos er?

1-4 bäddar per rum.

Hur stort utrymme får varje person, själv?

Hotellrummen varierar mellan 15-25 kvm i storlek.

Hur länge kan de realistiskt bo kvar hos er?

Enligt frågan vi fick så rörde det sig om max 2-3 månader.

FÄRGELANDA, VALBOHEM 16 KOMMUNALA LÄGENHETER

När och från vem fick ni frågan om ni kunde ställa platser till förfogande för flyktingar?

Frågan kommer från Migrationsverket, första anvisningen kom för ca 1 månad sen.

Hur resonerade ni för att svara ja på den frågan?

För oss i Färgelanda kommun var det en självklarhet att vi skulle ställa upp.

Vad är det första ni gör när flyktingar anländer till er?

Vi visar dem till sitt boende och har ett mottagningssamtal med tolk.

Hur snabbt kan ni ställa i ordning ert boende?

Vi har 1 månad på oss från anvisning.

Vilka är det som organiserar och administrerar mottagandet?

Det är arbetsmarknad och integration.

Hur ställer ni i ordning sovplatser, sanitetslösningar, kök och gemensamma lokaler för de som kommer? Lägenheter som Valbohem vårt kommunala bostadsbolag erbjuder.

Hur får ni fram material och nödvändigheter som sängar, sängkläder, mat och annat?

Om vi inte har det som behövs så köper vi in.

Hur ser flyktingarnas sov/boplats ut hos er?

-

Hur stort utrymme får varje person, själv?

Vi letar lägenhet efter hur många det är i varje familj.

Hur länge kan de realistiskt bo kvar hos er?

De kan stanna så länge de behöver.

KONTOR KORTEDALA TORG,
TIDIGARE SOCIALKONTORET, GÖTEBORGSLOKALER.
KOMMUNALT BOLAG

Vilken typ av boende är det som finns hos er?

Ett ombyggt kontor som kan fungera.

När och från vem fick ni frågan om ni kunde ställa platser till förfogande för flyktingar?

Från stadsledningskontoret (i Göteborg).

Vad är det första ni gör när flyktingar anländer till er?

Vi har ingen mottagning

Hur snabbt kan ni ställa i ordning ert boende?

På ca 4 veckor

Vilka är det som organiserar och administrerar mottagandet?

Staden (Göteborg)

vändigheter som sängar, sängkläder, mat och annat?

Köper

Hur ser flyktingarnas sov/boplats ut hos er?

Planen var sängar i fd kontorsrum

Hur stort utrymme får varje person, själv?

Beror på hur många som vill sova i varje rum – vanligt rum med två personer ca 6 kvm

Hur länge kan de realistiskt bo kvar hos er?

Vi ser ingen gräns

KRONOBERGSHED VANDRARHEM OCH KURSGÅRD,
ALVESTA.
PRIVAT

Vilken typ av boende är det som finns hos er?

Vi är ett vanligt vandrarhem, så rum med 2-4 bäddar erbjuds.

När och från vem fick ni frågan om ni kunde ställa platser till förfogande för flyktingar?

Någon från socialförvaltningen (har glömt vem) ringde precis när kriget i Ukraina bröt ut och frågade om vi hade möjlighet att ta emot personer med kort varsel.

Hur resonerade ni för att svara ja på den frågan?

Eftersom anläggningen drivs av IOGT-NTO-rörelsen som själva bedriver biståndsarbete på olika håll i världen var det självklart för oss att säga ja. Däremot vill vi inte upplåta hela anläggningen till flyktingar. Vi har ett samarbete med socialförvaltningen i Alvesta om att ta emot personer som av olika anledningar är i behov av tillfälligt boende.

Vad är det första ni gör när flyktingar anländer till er?

Vi tar emot dem som vilka andra gäster som helst. Berättar om anläggningen, vad som gäller och hur de hittar här och hur man tar sig härifrån med kollektivtrafiken. Dock har vi inte haft några flyktingar här med anledning av kriget i Ukraina, än.

Hur snabbt kan ni ställa i ordning ert boende?

Det är alltid färdigt.

Vilka är det som organiserar och administrerar mottagandet?

Det gör föreståndaren.

Hur ställer ni i ordning sovplatser, sanitetslösningar, kök och gemensamma lokaler för de som kommer?

Vi använder de faciliteter som finns här, inget extra.

Hur får ni fram material och nödvändigheter som sängar, sängkläder, mat och annat?

Det finns här, men vi erbjuder inte mat.

Hur ser flyktingarnas sov/boplatser ut hos er?

Ett rum med 2-4 bäddar, man delar inte med någon man inte valt att dela med.

Egen toalett på rummet, garderob, stol, bord.

Hur stort utrymme får varje person, själv?

Rummen är 12-18 kvm.

Hur länge kan de realistiskt bo kvar hos er?

För alla gäster som vill bo en längre tid gäller en provvecka för att se att allt funkar, sen kan hen stanna ett par månader, eller mer, om det finns plats här.

HERRLJUNGA, GRUPPBOENDE. 100 PLATSER. KOMMUNAL REGI.

Vilken typ av boende är det som finns hos er?

Gruppboende / bostad innebär lägenheter och ett stort gemensamt kök, allrum, tvättstuga och allmänna utrymmen.

När och från vem fick ni frågan om ni kunde ställa platser till förfogande för flyktingar?

Migrationsverket ställde frågan via Länsstyrelsen ca den sjunde mars 2022.

Hur resonerade ni för att svara ja på den frågan?

En snabb kontroll gjordes vilka lokaler som fanns tillgängliga. Det antal platser som vi kunde få plats med i lokalerna meddelades Migrationsverket.

Vad är det första ni gör när flyktingar anländer till er?

Vi hämtar upp dem på tågstationen och kör dem till deras lägenheter. Sedan gör vi en rondering och visar dem boendet samtidigt berätta lite om området och rutiner och svarar på deras frågor.

Hur snabbt kan ni ställa i ordning ert boende?

Det kan skilja mellan 2 och 10 dagar.

Vilka är det som organiserar och administrerar mottagandet?

Arbetsmarknadsenheten i Herrljunga kommun. Och det är flyktingsamordnare som har ansvaret.

Hur ställer ni i ordning sovplatser, sanitetslösningar, kök och gemensamma lokaler för de som kommer?

Vi städade ordentligt alla lägenheter och gemensamma lokaler innan deras ankomst.

Hur får ni fram material och nödvändigheter som sängar, sängkläder, mat och annat?

I första hand införskaffas utrustning från vår second hand butik. Om det saknas något köps det från Ikea, Jysk, XL och etc. Sängkläder köps helt nytt. Mat ingår ej!

Hur ser flyktingarnas sov/boplats ut hos er?

Det ser ut som en vanlig möblerad fräsch lägenhet.

Hur stort utrymme får varje person, själv?

Ca 15 till 20 kv.

Hur länge kan de realistiskt bo kvar hos er?

Så länge det finns behov.

TÖREBODA KOMMUN, LÄGENHETER, IDROTTSHALLAR, HOTELLRUM. 449 PLATSER.

Vilken typ av boende är det som finns hos er?

Initialt hade vi tillgång till hyreslägenheter via vårt kommunala bostadsbolag, några lediga lägenheter inom socialtjänst och vård och omsorg samt idrottshallar för att kunna möta ett stort antal skyddsbehövande människor för att kunna erbjuda tak över huvudet. Vi hade också tillgång till före detta hotellrum som nu fungerar som kontor inom vår Vuxenutbildning.

När och från vem fick ni frågan om ni kunde ställa platser till förfogande för flyktingar?

Kriget i Ukraina skapade snabbt ett behov av boenden för flyktingar från Ukraina. Migrationsverket har bett om hjälp från kommunerna om evakueringsboenden, som akut kan täcka behoven innan mer långsiktiga lösningar finns på plats. En snabbinventering av akuta boenden genomfördes av länsstyrelserna i torsdags den 10 mars. Den 11 mars fick länsstyrelserna ett regeringsuppdrag om att inventera boenden till 25 mars.

Hur resonerade ni för att svara ja på den frågan?

Töreboda kommun har mer än 25 års erfarenhet av flyktingmottagande så att säga ja till människor var självklart. Frågan initierades i ledningsgrupp och beslut kom snabbt om att inventering skulle göras om vilka möjliga boenden som fanns i kommunen samt en uppskattning av vad som behövs i möbler och personal för att klara ett stort antal skyddsbehövande. Utsåg en samordnare och en ansvarig chef.

Vad är det första ni gör när flyktingar anländer till er?

Vi säkerställer ett bra mottagande där integrationssamordnare möter upp, informerar och stöttar flyktingarna för att komma till rätta i boendet samt tillgång till mat. I

det här fallet så hade vi personal som talar ukrainska vilket också är viktigt. Visar på vad affär och annan service finns. Men också nummer till stödfunktioner.

Hur snabbt kan ni ställa i ordning ert boende?

Det som avgör är typen av boenden. Vid aktuellt tillfälle hade vårt kommunala bostadsbolag ett antal lediga lägenheter som var tomma och där vi kunde ordna inflyttning på 3-5 dagar beroende på möjligheten att beställa sängar, sängkläder husgeråd som då snabbt blev bristvaror. Samtidigt hade vi invånare som snabbt kunde skänka kläder, möbler och annat.

Vilka är det som organiserar och administrerar mottagandet?

Ansvarig chef inom arbetsmarknad och integrationssamordnare.

Hur ställer ni i ordning sovplatser, sanitetslösningar, kök och gemensamma lokaler för de som kommer?

Integrationssamordnare samt annan personal som frigjordes för att säkerställa funktion om det kom många på kort tid. Vidare genom stöd av arbetsmarknadsenheten där transporter och personal bidrog med att ställa i ordning.

Hur får ni fram material och nödvändigheter som sängar, sängkläder, mat och annat?

Tidig dialog med det lokal möbelföretaget samt inventering inom vård och omsorgs olika verksamheter. Vi involverade också personal och invånare genom att snabbt informera om att det går att skänka saker för att underlätta i mottagandet. Även samarbete med Gullspångs kommun som var först ut och ta emot.

Hur ser flyktingarnas sov/boplats ut hos er?

Olika utifrån situation. Vid ett mindre antal skyddsbehövande så fanns det lägenheter med kyl, frys, dusch osv. Om det skulle varit en idrottshall så skulle detta vara en större utmaning med mat, dusch, toaletter. Mat skulle i så fall serveras och tillagas i kommunala kök. Skulle också påverka skolans pågående verksamhet. Vi beräknade att vi skulle behöva drygt 2 veckor för att få en bra funktion i detta.

Hur stort utrymme får varje person, själv?

Olika storlek på lägenheter från större till mindre. I en idrottshall är det betydligt mindre utrymme.

Hur länge kan de realistiskt bo kvar hos er?

Över en längre tid i våra lediga lägenheter men ett fåtal dagar upp till en vecka i våra idrottshallar.

ANNA MARCINIAK, FRIGGEBOD PÅ TOMTEN, 4 PLATSER
LERUM
PRIVAT

Vilken typ av boende är det som finns hos er?

Det finns ett gästhus med 4 sovplatser. Där finns inte toalett eller kök. Men det kan man få tillgång till inne hos oss.

När och från vem fick ni frågan om ni kunde ställa platser till förfogande för flyktingar?

Lerums kommun.

Hur resonerade ni för att svara ja på den frågan?

Kändes självklart.

Vad är det första ni gör när flyktingar anländer till er?

Välkomnar dom :) vi har ej haft flyktingar hos oss tidigare. Beror väl lite på vem som kommer och vad de har för behov.

Hur snabbt kan ni ställa i ordning ert boende?

1-2v.

Vilka är det som organiserar och administrerar mottagandet?

Vi själva.

Hur ställer ni i ordning sovplatser, sanitetslösningar, kök och gemensamma lokaler för de som kommer?

Vi bäddar. Kök och toalett finns inne hos oss så där finns inget behov till att organisera.

Hur får ni fram material och nödvändigheter som sängar, sängkläder, mat och annat?

Det mesta finns. Mat får vi handla löpande.

Hur stort utrymme får varje person, själv?

Det är en friggebod på 20m². Där 4a kan sova.

Hur länge kan de realistiskt bo kvar hos er?

Några månader.

LINNÉUNIVERSITETET, VÄXJÖ, 64 PLATSER
STATLIGT.

Vilken typ av boende är det som finns hos er?

Tillfälligt boende, som i huvudsak är lämplig för individen på kort sikt. (Ej självhushåll).

När och från vem fick ni frågan om ni kunde ställa platser till förfogande för flyktingar?

Fick förfrågan från Länsstyrelsen i slutet av mars 2022.

Hur resonerade ni för att svara ja på den frågan?

Självklart vill Linnéuniversitetet vid behov hjälpa till så långt det går, så långt det är möjligt. Dock ser vi inte lokalerna som en prioriterad lösning, möjlighet finns om situationen är så pass allvarlig att det inte finns några andra alternativ.

Vad är det första ni gör när flyktingar anländer till er?

Informerar om Linnéuniversitetet och närområdet sett till kollektivtrafik, matbutiker, apotek mm. Genomgång av lokaler/salar som ska fungera som boende à utrymningsvägar och säkerhet. Presenterar en kontaktperson som går in vid eventuella frågor mm.

Hur snabbt kan ni ställa i ordning ert boende?

På ca 2 veckor.

Vilka är det som organiserar och administrerar mottagandet?

Lokal- och serviceavdelningen.

Hur ställer ni i ordning sovplatser, sanitetslösningar, kök och gemensamma lokaler för de som kommer?

Om lokalerna skulle behöva utnyttjas tillfälligt för boende på kort sikt kommer den ordinära verksamheten påverkas. Sanitetslösningar som toaletter och duschar skulle i viss mån behöva delas med studenter och personal. Sovplatser skulle ställas i ordning genom utplacering av enklare tältsängar eller liknande. Enklare kök och gemensam yta hade behövt ställas i ordning och kommer innebära att färre sovplatser får plats.

Hur får ni fram material och nödvändigheter som sängar, sängkläder, mat och annat?

Ramavtal.

Hur ser flyktingarnas sov/boplats ut hos er?

Större sovsal eller mindre rum med upp till 2-3 personer.

Hur stort utrymme får varje person, själv?

Ca 3 kvm.

Hur länge kan de realistiskt bo kvar hos er?

Max 6 månader.

ALF OLSSON, PRIVATBOSTAD,
LERUM. 9 PLATSER

Vilken typ av boende är det som finns hos er?

Det är en privatbostad som mina föräldrar har bott i som vi har som sommarstuga

När och från vem fick ni frågan om ni kunde ställa platser till förfogande för flyktingar?

Min grabb jobbar med en kille som bor i Ale, han hade läst i en lokalblaska att de behövde boende på så sätt så kom det upp.

Hur resonerade ni för att svara ja på den frågan?

Det står ju tomt så vi kan lika gärna hyra ut det i tre år. Det är för en familj. Jag ville vara lite hjälpsam för en gång skull, vi är pensionärer. Kommunen får hyra så att jag vet att pengarna kommer in.

Hur snabbt kan ni ställa i ordning ert boende?

På två dar kan vi göra i ordning det

Hur ställer ni i ordning sovplatser, sanitetslösningar, kök och gemensamma lokaler för de som kommer?

Allt finns.

Hur får ni fram material och nödvändigheter som sängar, sängkläder, mat och annat?

Rena sängkläder och lite handdukar bestick tallrikar, tvättmaskin, men ingen torktumlare, direktverkande el och en spis man kan elda i.

Hur ser flyktingarnas sov/boplats ut hos er?

Det är två våningar, en dubbelsäng nere, två dubbelsängar där uppe. Gäststuga där får man plats tre.

EQUUMENIAKYRKAN, STORSJÖSTRAND,
ALINGSÅS. 15 PLATSER.
PRIVAT

Vilken typ av boende är det som finns hos er?

I kyrkan på Storsjöstrand. Adress: Equumeniakyrkan Storsjöstrand, Horla Storsjöstrand, 441 93 Alingsås. Vi övervägde också att ställa dit ett antal husvagnar om det skulle komma flyktingar i våras och nu i sommar. Hela denna idé att de skulle bo i vår kyrka är högst rimlig och kan ske på kort varsel. Dock är det ingen långsiktig lösning då vi normalt nyttjar lokalerna i vår verksamhet. Men under den första tiden skulle vi kunna undersöka alternativa möjligheter till mer långsiktiga boenden.

När och från vem fick ni frågan om ni kunde ställa platser till förfogande för flyktingar?

Mars 2022, Vårgårda kommun.

Hur resonerade ni för att svara ja på den frågan?

Vi resonerade i styrelsen och pratade om det bland våra medlemmar

Vad är det första ni gör när flyktingar anländer till er?

Vet ej, vi har ju ej gjort detta innan. Men jag antar att vi skulle se till att det finns mat och boende. Sedan har vi en väldigt bra anläggning som inbjuder till lek och fritid. Bjuda hem flyktingarna och välkomna dem i gudstjänster och det som händer i vår kyrka

Hur snabbt kan ni ställa i ordning ert boende?

På några dagar

Vilka är det som organiserar och administrerar mottagandet?

Vi är ju en frivilligorganisation. Så volontärer och säkert är jag med också.

Hur ställer ni i ordning sovplatser, sanitetslösningar, kök och gemensamma lokaler för de som kommer?

Vi får ta dit sängar, toalett och dusch finns, likaså kök och andra utrymmen.

Hur får ni fram material och nödvändigheter som sängar, sängkläder, mat och annat?

Vi lånar ihop eller köper.

Hur ser flyktingarnas sov/boplats ut hos er?

Inomhus på nedre plan

Hur stort utrymme får varje person, själv?

Vi har tre rum nere där t ex tre mindre sällskap kan bo i resp rum

Hur länge kan de realistiskt bo kvar hos er?

1-2 månader. Under denna tid skulle vi kunna undersöka om det finns bättre boenden för dem.

Hjortsbergagården, kursgård, Alvesta, anmäldes som möjligt evakueringsboende för flyktingar i april 2022.

Vandrarhemmet Systemairhallen, Skinnskatteberg, anmäldes som möjligt evakueringsboende i april 2022.

3 ASYLSÖKANDE

En asylsökande är en person som har tagit sig till Sverige och ansökt om skydd – asyl – här, men ännu inte fått sin ansökan avgjord.

Sverige har skrivit under FN:s flyktingkonvention. Det betyder bland annat att Sverige ska pröva varje persons ansökan om asyl individuellt. I den individuella prövningen ingår att ta hänsyn till den sökandes könsidentitet och sexuella läggning; om den sökande exempelvis är homo- eller bisexuell eller är en transperson. Sverige ska ge uppehållstillstånd till den som är flykting enligt FN-konventionen men också till alternativt skyddsbehövande i enlighet med EU:s gemensamma regler.

Migrationsverket ska ta särskild hänsyn till barnets bästa. Alla barn, som kan och vill, har rätt att tala och bli lyssnade på. Barns asylskäl ska prövas särskilt – ett barn kan ha andra asylskäl än vad föräldrarna har. När barnets asylskäl ska prövas ska handläggaren, så mycket som möjligt, anpassa utredningen efter barnets ålder, mognad och hälsa. Barnet har rätt att ha en vuxen med sig vid utredningen. Det kan vara en förälder, en annan vårdnadshavare, en god man och/eller ett offentligt biträde.

Efter att den asylsökande varit på asylutredning och Migrationsverket har utrett allt de behöver veta kommer de att ta ett beslut om den sökande ska få uppehållstillstånd i Sverige. Beslutet om uppehållstillstånd tas alltid av två personer på Migrationsverket, en beslutsfattare och en handläggare. När de tar sitt beslut kommer de att titta på den asylsökandes asylskäl och bedöma om de når upp till kraven för att få uppehållstillstånd i Sverige.

Beslutet grundas på den asylsökandes berättelse och de handlingar hen har lämnat in som stöd för det hen har berättat om sin identitet och sina asylskäl, samt Migrationsverkets kännedom om situationen i hemlandet. Efter beslutet får den asylsökande komma till Migrationsverket där en handläggare berättar för hen om hen har fått ja eller nej på din ansökan, om hen har fått någon statusförklaring och vad som händer sedan.

Beslutet är skrivet på svenska, men man får muntlig information om beslutet med hjälp av en tolk. Den asylsökande kommer att få reda på vilket beslut Migrationsverket har fattat och varför de kom fram till att det beslutet var det riktiga i detta ärende.

BOSTAD UNDER ASYLUTREDNING

När asylansökan har registrerats anvisar Migrationsverket de som inte själva ordnar sin bostad (EBO) under asylutredningen till ett av sina anläggningsboende (ABO). Migrationsverket upphandlar anläggningsboenden och driver dom, i vissa

fall, med egen personal. I första hand erbjuds asylsökande boende i närheten av ett av migrationsverkets kontor. Detta för att underlätta kontakten mellan myndigheten och den asylsökanden under utredningen.

Migrationsverket strävar efter driva boenden där de asylsökanden har möjlighet att laga egen mat, men ibland erbjuds helpension.

Asylsökande måste alltid vara beredda att dela rum, med en eller flera andra ofta okända personer. Familjer får i första hand bo i lägenheter och tillsammans. Man har inte möjlighet att själva välja boendeort.

Vilken bostadsform och ort Migrationsverket erbjuder den asylsökande utgår från ankomstort, planerad handlägningsprocess och individens behov (familjesituation, sjukdom etc.). Om den asylsökande saknar en inkomst eller andra tillgångar kan personen ansöka om dagersättning, boendeersättning eller särskild bidrag från Migrationsverket.¹

Migrationsverket har följande former om anläggningsboenden:

Anläggningsboende kollektivt (ABK)

ABK:er är större anläggningar med korridorboenden, kollektiva kök och gemensamma bad- och duschrum samt andra gemensamhetslokaler.

Anläggningsboende tillfälligt (ABT)

Om de bostäder som Migrationsverket hyr inte räcker till kan myndigheten upphandla tillfälliga bostäder för asylsökande (ABT). Vid en upphandling av bostäder köper Migrationsverket även kringtjänster för driften av bostäderna. I första hand ska även dessa bostäder ge möjlighet att laga egen mat, i andra hand upphandlar myndigheten bostäder där leverantören ordnar all mat i hel pensionslösningar.

Anläggningsboende externt (ABE)

ABE är oftast lägenheter som Migrationsverket hyr under längre tid oftast från privata hyresvärdar runt om i Sverige, företrädesvis i närheten av något av deras servicekontor.

Eget boende (EBO)

Den asylsökande ges möjlighet att ordna eget boende (EBO). Det innebär oftast att man bor hos släktingar eller vänner. EBO står själva för boendekostnaden.

1. <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Medan-du-vantar/Ekonomiskt-stod.html>

EBO är det enda sättet att bestämma var i Sverige man vill bosätta sig. Den 1 januari 2020 infördes en ändring i lagen om mottagande av asylsökande (LMA) som innebär att asylsökande som väljer att bo i EBO i kommuner med stora sociala och ekonomiska utmaningar inte har rätt till dagersättning eller särskilt bidrag. Regeringen har definierat trettio två kommuner där asylsökande inte har rätt att bosätta sig på egen hand.

Rätten till EBO har utretts vid ett flertal tillfällen. Att kunna bo tillsammans med släkt, vänner eller andra som frivilligt upplåter ett rum eller bostad innebär ofta att man lättare etablerar sig i samhället. Man har stöd i vardagen, känner sig tryggare, man lär sig svenska snabbare och bor ofta integrerat. Men EBO kan också leda till att asylsökande utnyttjas, erbjuds svartkontrakt och bor trångbott. EBO som bor i socialt- och ekonomiskt utsatt områden kan ha svårare att integreras. Om rätten till EBO skulle upphävas skulle det innebära att Migrationsverket skulle behöva öka sina ABO med ca 60%. Det är en stor kostnadsökning för staten.

BOENDETÄTHET

I de situationer där Migrationsverkets boenden inte räcker till kan Migrationsverket "förtäta" befintliga boenden. Detta innebär att man tillåter fler personer per rum än vad man gör i normala fall. Men grundregeln hos Migrationsverket är fem kvadratmeter boendeyta per person. Folkhälsomyndigheten konstaterar att "Någonstans går en gräns för hur många personer som rimligen kan bo i ett asylboende och det måste finnas tillräckliga utrymmen för att täcka behoven av sömn, ro och vila, matlagning och hygien, samt studiero för de som går i skola."

TID PÅ ASYLBOENDEN

Tiden man bor på ett asylboende kan variera mycket, från 30 dagar till flera år. Det beror både på asylprocessen och på tiden det tar att få en plats i en kommun, efter beslut om uppehållstillstånd. Det är alltså inte ovanligt att personer bor på anläggningarna länge. Det gör att boendet vad gäller till exempel folkhälsa inte likställs med andra tillfälliga boenden som hotell, camping eller pensionat.

Bolagshagen Norberg, byggt i skiftet 1950- 60-tal för arbetare på gruvan i Kärrgruvan.

3.1

ABE NORBERG

BOLAGSHAGEN NORBERG, 56 LÄGENHETER

ABE ANLÄGGNINGSBOENDE EXTERNT, BOLAGSHAGEN 1-7, NORBERG

HÄR BOR ASYLSÖKANDE I VÄNTAN PÅ ATT DERAS ÄRENDE BEHANDLAS.

Aktörer: Kenneth K. Migrationsverket, Enheten för tillfälliga bostäder
Mattias M. fastighetsägare, AB HEM

Migrationsverket hyr totalt 2500 lägenheter i Sverige. I sina prognosberäkningar räknar man med att fyra vuxna personer, ofta för varandra okända, kan bo i en lägenhet på två rum och kök. Det gör att 10 000 personer ska kunna bo i lägenheter i väntan på asyl i Sverige 2022.

Aktör Kenneth K:

"Vi har ansvaret för de sökande, det sociala och det är vi som är hyresgäster för lägenheterna".

Uthyrningen administreras från verkets regionkontor, som hyr lägenheter och skriver kontrakt med fastighetsägare. De här lägenheterna har inga namn på sina dörrar, utan där står det Migrationsverket. De som förvaltar lägenheterna vet inte vilka som bor i lägenheterna.

Det önskvärda från Migrationsverkets sida är egentligen att ha färre lägenheter på fler platser. Det här kan vara svårt av två anledningar, dels att det inte finns lägenheter att hyra överallt, men också för att migrationsverkets regioner är så pass stora att det blir svårt att utöva den kontroll som krävs. Migrationsverkets anställda ska besöka lägenheterna varannan månad. Vid varje besök behöver man vara två personer.

Följden blir att lägenheterna ofta handlas upp i större antal på ett färre antal platser. En baksida med att hyra fler lägenheter på färre platser är att Migrationsverket blir en för viktig aktör på platsen. Om de säger upp sina 15 lägenheter i Billingsfors, så kan det påverka hela beståndet där.

2015 när många behövde lägenheter kunde Migrationsverket inte upprätthålla den kontroll och omsorg som man ska ha av de lägenheter man hyr.

Aktör Kenneth K:

"Det var närsamhället och frivilligorganisationer, som gjorde vårt arbete 2015. Det har blivit svårare för oss att ha de resurser som krävs för att ha få lägenheter på för många ställen."

Går man tillbaka till 1990-talet, så hyrde Migrationsverket hela lägenhetskomples där de hade sitt kontor, sjukvård, tandvård och en mängd olika resurser. "De blev som öar i samhället", menar Kenneth Karlsson

Enligt en miljödom från 2010 ska Migrationsverket besiktiga varje lägenhet fyra gånger om året, för att se att det är skälig boendemiljö, med avseende på slitage. Det har man aldrig klarat av. Det är Migrationsverket som ska säkerställa att nivån på boendemiljön säkerställs med dessa besök. Som man alltså inte hinner med.

Det har skett en förskjutning i Migrationsverkets boendebestand från lägenheter till mer kollektiva bostadsformer. Det är en förskjutning som kommer förstärkas de kommande åren.

Bolagshagen i Norberg är fem trevåningshus samhället Kärrgruvan i Norbergs kommun. Lägenheterna byggdes i slutet av 1950-talet och i början av 1960-talet som bostäder till arbetare och deras familjer i bergslagskommunens gruvor och hyttor. Som mest bodde 500 personer här, många var inflyttade från Norrland och Finland. Från början bestod Bolagshagen av tre bostadsrättsföreningar. 1980 gick de i konkurs och lägenheterna blev hyreslägenheter.

Kontrakten som skrevs våren 2022 var förbundna med förbehållet att de ukrainska flyktingarna som omfattades av Massflyktsdirektivet skulle föras över till kommunerna.

Migrationsverket skulle enligt denna förändring efter 1 juli 2022 behålla huvudansvaret för mottagandet, men boendet skulle ordnas av kommunerna. I kontraktet skriver Migrationsverket att det är "förhoppningen att dessa personer ska kunna bo kvar även efter kommunens övertagande av boendeansvar".

Eftersom Norberg enligt den fördelning som gjordes skulle ta emot 23 Ukrainska flyktingar, men den 12 april 2022 hade 85 boende i kommunen, så får man anta att de flesta kommer vara tvungna att omplaceras till andra kommuner.

Aktör Kenneth K:

"Det ser jag om man ser kring de tankar som finns idag, också på EU nivå, är att det kommer bli en förskjutning av synen på boenden där lägenheten inte längre är det bästa eller önskvärda.

Om det nu blir så att fler får avslag kanske vi inte ska sända signalen att man ska ha mer permanenta lägenhetsboenden över tid. Det vi ser i framtiden är att om du får uppehållstillstånd ska du snabbt ut i kommunen. Det är vad som kan komma i den mottagningsutredning¹ som kommer nästa år.

Vi har inte en ny lagstiftning på plats, men intentionen är en snabb process. Det finns en tanke att alla som söker asyl ska vara på Migrationsverkets boenden, då blir det de kollektiva lösningarna. De ska ligga nära ansöknings- och avreseorter. Det är ett nytt koncept, som bygger på rätt läge i landet och fler kollektiva boendelösningar."²

Aktör Mattias M:

"När Migrationsverket behöver bostäder väljer vi ett område där vi har lediga lägenheter. De flesta av dem är byggda under 1960- och 1970-talet. Vi erbjuder inte lägenheter i attraktiva centrala delarna där vill vi hyra ut lägenheter i längre perioder.

Bolagshagen i Norberg har blivit ett typiskt område som Migrationsverket hyr. Det är svårt med områden där det finns många Migrationsverket-lägenheter. I Bolagshagen tycker jag nästan det

är lite för mycket. Jag skulle hellre vilja sprida ut det på andra orter, men nu var det vad vi hade att erbjuda.

Att ha många lägenheter i ett område ökar sårbarheten. Hör Migrationsverket av sig igen blir det återigen samma område. Det blir en ond cirkel. Vi har själva förstört det här området. Nu är det svårt att få dit andra hyresgäster.

Jag kan inte påstå att vi har problem med Migrationsverket eller med de boende. Det är inte det som är problemet. Det är något som förvånar mig nu efter några år. Jag har fått en annan syn på vad som skapar problem. Man ser invandrare och områden där de bor som problemområden, men vi har mer problem med våra vanliga hyresgäster än med de som bor i Migrationsverkets lägenheter. Problemet är att område blir stämplat som ett "invandrareområde". Det är inte ett ordningsmässigt problem.

Vi får inte uppgift om någon flyttar in och flyttar ut ur deras lägenheter. Vi har inte namn på dem som bor i Migrationsverkets lägenheter, vi har inte en aning om vilka som bor där. Det skulle vara bra att veta. Vi vet inte hur länge de bor där, inte vilka de är. Händer något, klagomål eller andra problem, kontaktar vi Migrationsverket. Det skapar två grupper av boende.

Det blir också svårare att bygga förtroenden mellan de boende och fastighetsägare, eller fastighetsskötaren på plats. Det är en anonymitet som gör det svårare att bygga ett bra område.

En fråga jag aldrig får från Migrationsverket när de säger upp en lägenhet är om den boende kan ta över hyreskontraktet och bo kvar där. De blir bara förflyttade. Det kunde vara en dialog vi skulle kunna ha, men vi har aldrig fått frågan. Det får mig att tro att de bara ser lägenheten som tillfälligt i en del av systemet."

1. Enligt mottagningsutredningens direktiv ska utredaren föreslå hur man kan ordna så kallade Mottagningscenter: "Mottagningscentren ska vara integrerade i samhällen och efter den korta tiden på mottagningscentren ska alla asylsökande erbjudas anläggningsboende eller kunna flytta till ett eget boende. Ett samlat mottagande i statlig regi på ett mottagningscenter skulle ge bättre förutsättningar för en tidig insats i form av obligatorisk samhällsintroduktion. En sådan nyordning, liksom bland annat den förändrade migrationslagstiftningen, kräver även en översyn av lagen om mottagande av asylsökande m.fl."

2. Kenneth Karlsson (muntl): "Det kommer vara vi som har ansvar för de som bor i de kollektiva boendena, men hur ser vår närvaro ut? Det blir en utmaning. Hur stora ska de vara? Ska vi ha en plats med fyratusen om det är det som är behovet i ett visst geografiskt område? Eller ska vi ha mindre på en sju, åtta ställen? Men konceptet kollektiva bostäder kommer mer i framtiden, det kan vi säga säkert"

3.2 RESTAD GÅRD

ABK ANLÄGGNINGSBOENDE KOLLEKTIVT, DR SELLBERGS VÄG, VÄNERSBORG
HÄR BOR ASYLSÖKANDE I VÄNTAN PÅ ATT DERAS ÄRENDE BEHANDLAS.

Aktörer: Tommy B. Teamledare Migrationsverket Restad Gård
Kjetil L. Fastighetsägare Niklasbergs fastigheter
Kenneth K. Migrationsverket Enheten för tillfälliga bostäder

INTRODUKTION

Det finns elva kollektiva anläggningsboenden – ABK – i Sverige 2022. Åtta av dem tecknades mellan 2013 och 2015, ett tecknades 2021 och två till 2022. Det tycks finnas två typer av byggnader som blir aktuella för den här typen av boenden: tidigare institutionsbyggnader och hotell, verksamma eller avvecklade.

Dessa ABK-boenden är nu i bruk och hyrs av Migrationsverket:

Boden, Kanslihusvägen 4, tecknat 2022. Del av försvarsmaktens byggnaderna i Boden.
Boden, Rotorvägen 12-14 tecknat 2014. Del av försvarsmaktens byggnaderna i Boden.
Gävle, Kaserngatan 50 A, tecknat 2022. Tidigare vårdbyggnader.
Enköping, Ormvråksgränd 7 tecknat 2015. Bostadshus, byggda 1960-talet, ombyggt 1995, gruppboenden.

Flen, Änglundavägen tecknade 2013 o 2014. Tidigare Jättunahemmet, ett hem för människor med olika former av intellektuella funktionsnedsättningar.¹ Stängde 1997.
Knivsta, Ängbyvägen 6 tecknat 2015. Ängbygården, landstingsservice med bland annat servicehus.

Stockholm, Mikrofonvägen 30 tecknat 2014. Tidigare Hotell Formel 1 (se Ankomst)
Malmö, Jägersrovägen 160 tecknat 2014. Tidigare Jägersro Hotell (Best Western).
1986-10-09. "Användningen anges för den västra byggnaden som motell och handel i bottenvåningen. I den östra byggnaden anges motell samt barnstuga i del av bottenvåningen".²

Burlöv, Arlöv Park, Kronetorpssvägen 10, Burlöv, tecknat 2021. Tidigare Motell, byggt 1963, arkitekt Arne Strömdal.

Halmstad, Spenshult tecknat 2015. Tidigare sjukhusbyggnad, från 1906, ritad av Ivar Tengbom.

Restad Gård tecknade 2014, 2017 och 2022. Tidigare asylboende för sjuka.

1. <https://sokisamlingar.sormlandsmuseum.se/objects/c24-319976/>

2. <http://www.magasinmaltid.se/efter-stormen-sveriges-storsta-ankomstboende-star-sig-i-kris-och-vardag/>

De kollektiva anläggningarna har i de flesta fall varit verksamma både under flyktingvågen 2015 och 2022. Den här långsiktigheten skiljer ut ABK från andra typer av asylboenden. Det tycks vara en sorts boenden som får fylla de behov som finns hela tiden, medan andra typer av kollektiva boenden fungerar som en buffert vid särskilda tillfällen. De här gamla institutionerna och hotellen är, tillsammans med lägenheterna, basen för det svenska asylmottagandet.

Restad gård ligger vid Göta älvs strand, i ett stort parkområde. Här finns gott om plats, så gott om plats att här finns en frisbeegolfbana. Huvudbyggnaden är slottslik och kallas också "Slottet" av de anställda på Migrationsverket. Det var i sådana här natur- och parkmiljöer som man kring sekelskiftet 1900 anlade de nya vårdinstitutionerna i det här fallet "Vänersborgs hospital och asyl". De byggnader som tillkom under den här tiden ritades av arkitekten Axel Kumlien, från portvaktarstugan i tegel till vårdbyggnaderna och överläkarvillan. Alla i tegel i den nysakliga nationalromantiska stil som man hittar i institutionsbyggnader som skolor och sjukhus från den här tiden.

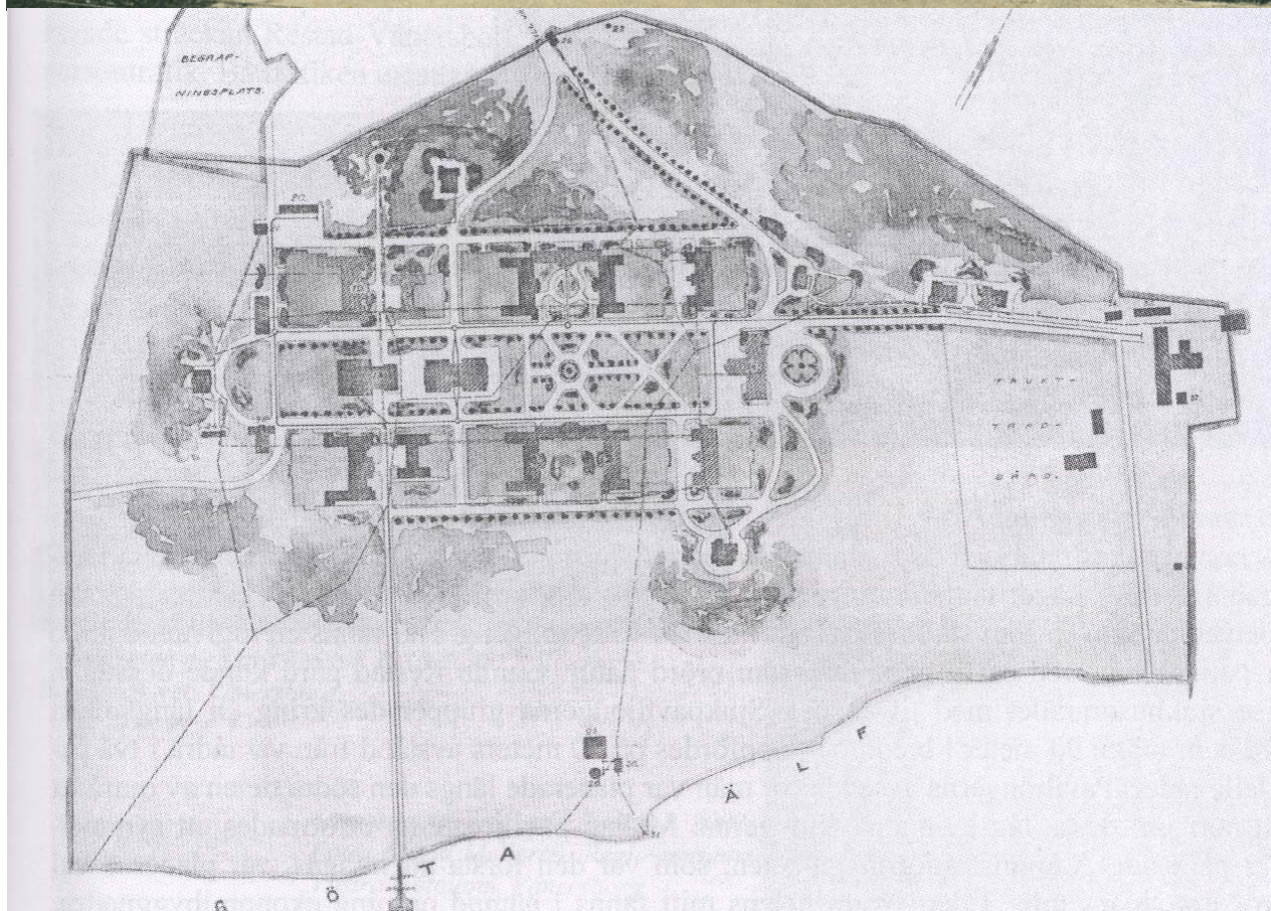
Området byggdes successivt ut under 1900-talet men 1989 flyttades stora delar av den psykiatriska vården till Norra Älvsborgs läns sjukhus i Trollhättan. Byggnaderna stod sedan tomma i tjugo när de såldes till Niklasbergs fastigheter 2009. 2013 handlade Migrationsverket upp sex byggnader på Restad Gård. Här bor asylsökande i väntan på uppehållstillstånd eller avslag på sin asylansökan. En del bor här i ett halvår, andra i flera år. Idag är det 773 platser fördelade på sju hus. Restad Gård är Sveriges största kollektiva asylboende, på området finns en pizzeria och en minilivs. "Det är som en stadsdel i Vänersborg", säger Anna-Karin Steneskär, enhetschef på Migrationsverket Region Väst som har sina lokaler i "Slottet". Migrationsverket flyttade hit från Trollhättan 2014 eftersom deras verksamhet under den tiden växte så mycket.

De äldsta byggnaderna från det tidiga 1900-talet som innehåller Migrationsverkets lokaler, fastighetsägarens skola och det gemensamhetshus i den tidigare kyrksalen/biografen/festsalen som stått tom men nyligen renoverats för att rymma frivilligorganisationer, ett café och fastighetsägarens kontor är alla i gott skick och väl renoverade.

De här byggnaderna är en representativ del av Restad Gård, ett ansikte utåt. Men det är också lokaler som om förutsättningarna skulle ändras och Restad Gård skulle bli något annat än ett asylboende kan användas till annat. Här finns med stora trapphus och fina material. Här har man investerat mycket pengar och omsorg och det märks att man bryr sig om denna del av historien. De utgör en stark kontrast till dagens uppgift och mer basala miljöer.

Fastighetsägaren konstaterar att man med korta kontrakt inte har möjlighet att investera för mycket i de övriga husen. De har heller inte så många andra möjliga

Vänersborgs Hospital och Asyl. Paviljong VII & VIII.

användningsområden om man inte gör mycket stora förändringar. Om man ser på de besiktningssprotokoll som Migrationsverket upprättade när man skulle hyra lokalerna så var de i dåligt skick. Det basala har åtgärdats, men det är fortfarande mycket enkla korridorboenden som präglas av slitna material, enkla inomhusmiljöer och små rum.

De flesta rum ligger i korridorer och är för fyra personer. Här bor ofta personer som inte känner varandra, men det kan också i förekommande fall vara familjer.

Det finns också gemensamma rum att uppehålla sig i men de saknar i nuläget andra möbler än utomhusbänkar med fasta bord. Detta eftersom man hade problem med att möbler och tv-apparater som försvann. De enkla gemensamma rummen är en väldig kontrast till den omgivande parkens offentliga konst, de generösa rummen i skolan och de mer representativa husens storslagenhet. Hur ägande organiseras och hur kontrakt skrivs har en stor inverkan på de livsmiljöer som formas här. Den basala nivå som man håller inuti husen försöker man väga upp med andra rum, ett ambitiöst program för aktiviteter och en bra utomhusmiljö.

Migrationsverket hyr för närvarande nio fastigheter på restad Gård.

Aktör Tommy B:

“Tanken på att vi skulle börja leta efter kollektiva boendeformer som vi skulle hyra kom kring 2015 från Enheten för tillfälliga bostäder. På den tiden hade vi ett uppdrag att kolla om det dök upp något. Vi hade en grupp av personer som åkte runt och tittade på anläggningar. Det var centralt styrt vad för typ av boende vi skulle anskaffa. Vi hade öppnat upp flera ABT-boenden, men de var bara öppna vintertid i 2-3 månader, sedan stängdes de. Antalet flyktingar ökade. På vår enhet här i Vänersborg hade vi 30 ABT:er, de var alltid med helpension. Sedan hade vi olika nödlösningar, campingplatser, vandrarhem

Det fanns inga andra boenden så vi letade efter en ny typ, som också kunde ha självhushåll., då dök Restad Gård upp som en möjlighet.

Restad Gård var bra eftersom man kunde ha många personer på samma plats och för att husen var byggda med vad som i praktiken var små lägenheter. Det har också varit tryck på att det ska vara självhushåll, för att man inte ska bli förslappad, att man ska ha det valet själva att göra mat.

Restad Gård anses nationellt som ett väl fungerande område. Det handlar om engagerade fastighetsägare som är otroligt lätta att samarbeta med. Det är ett vinnande koncept. Där de också har en vilja, som vi, och sätter asylsökande i fokus. Det är klart att om du har en fastighetsägare som bara vill håva in, tjäna pengar, och inte göra något blir det inte bra.

Kommunen var inte så nöjda i början. De såg sina utmaningar med skola till alla barnen. Men nu tycker jag vi har bra samarbete. Det är en öppen dialog vad gäller skola för barnens bästa. De öppnade till och med en skola på vår anläggning 2014-2015, en grundskola. Den lades ned sommaren 2019.

Det här är ju som en stadsdel i Vänersborg, men den fungerar ju inte som en integrerad stadsdel. Ska man ha integration på riktigt ska det vara i lägenheter ute i samhället. Men det ligger bra, de kan gå och handla, det går en buss hit. Men de är separerade från samhället”.

"Slottet", den tidigare huvudbyggnaden på Vänersborgs Hospital och asyl. Här finns nu Migrationsverkets kontorslokaler och mottagningsrum samt den skola som drivs på Restad gård.

Skolan på Restad gård drivs enligt en metod där eleverna får nya namn och rollspelar för att lära sig språket.

Aktör Kenneth K:

”Idag har vi ingen tydlig verksamhet- och funktionsbeskrivning i avtalen om de kollektiva bostäderna. Vi håller på att ta fram det. Det är kopplat till framtiden och vad som kommer att hända. Här har vi en hel del att göra, vi ska arbeta fram en tydligare verksamhetsbeskrivning för kollektiva bostäder. Vi står inför ett paradigmskifte.”³

Aktör Kjetil L:

”2009 hade Restad gård funnits ute till försäljning i tjugo år. Vi hade andra fastigheter i Vänersborg och bodde vid ett tillfälle på ett hotell på Restad Gård. Vi tyckte det var ett så vackert område, så vi tänkte helt enkelt att vi köper det och ser vad vi kan få ut av det.

Vi satte igång en detaljplan med tanken att det kunde bli ett bostadsområde. Men 2009-2011 var det ingen stark bostadsmarknad i Vänersborg. Kostnaden att renovera och bygga om var för hög för vad vi kunde få ut. Det fanns ingen ekonomi i det då.

Så började vägen med migranter komma från Syrien 2013. Migrationsverket handlade upp boende för asylsökande, som vi efter en del diskussioner gick in i. Vi hade bara sett dåliga exempel på asylboenden, och om vi skulle göra det så måste vi göra det så att de som bor där får en bra upplevelse. Det var så det började och så har det utvecklats.

Han som var ansvarig för upphandlingen på Migrationsverket hade arbetet för Röda Korset i Mellanöstern, på stora flyktingläger. Han sa att det allra viktigaste var att man kunde laga sin egen mat. Det blev en bättre organisering. Så vi offererade självhushåll.

Ambitionen blev under åren att vi har en värdegrund, om du skulle formulera det ekonomiskt att vi ”producerar goda medborgare för det svenska samhället”. Det är det övergripande tanken. Men för de som bor där är det också att de ska få ett värdigt mottagande, att det ska vara kul, att de ska lära sig massor av saker. Och att man visar respekt för de som kommer. Det är ett humant och respektfullt sätt att ta emot dem på.

Så vi gav Röda korset, Rädda Barnen och kyrkan platser där de kunde vara. De hade bland annat språkcaféer. Vi förstod tidigt att språk var nummer ett för att du ska komma in i ett samhälle. 2016 beslutade vi att etablera en egen skola, med svensk- och samhällsutbildning. Migrationsverket har under hela den här perioden inte haft något mandat att ha språkundervisning eller ge samhällsinformation. Vi försökte prata med dem om det, men det blev ingen respons. Det här gjorde vi på eget initiativ från oss som fastighetsägare.

Skolan är frivillig även om jag tycker det borde vara ett krav. För oss spelar det ingen roll om de får asyl eller om de inte får det. Du får något positivt med dig, som språk och samhällsinformation. Du har också ett stort gym som är öppet varje dag, du kan gå i parken och möta de som rör sig runtomkring.

3. Ett nytt paradigmskifte har dykt upp efter intervjun med Kenneth Karlsson. I Regeringens Tidöavtal (s 37) omnämns en ny typ av ”transitcenter”: ”Möjligheten att införa transitcenter under hela asylprocessen där asylsökande måste vistas utan undantag, med tillhörande tvångsmedel, anmälningsplikt samt indragna rättigheter för att förhindra att folk gömmer sig ska utredas. Utredningen ska bland annat se över hur transitzoner implementerats i andra länder inom EU och andra jämförbara länder.”

Skolsal och samlingsrum på Restad gård.

Rum för tre på Restad gård.

Om du inte bara sitter i ett undantagstillstånd och väntar på ett besked och undrar vad som händer hemma i landet du har flytt ifrån, då blir du blir lite rakare i ryggen. Du blir en starkare människa, med en känsla av att man kan göra något av sitt liv.

När man ska ta emot folk är det en stor risk om man gör som man gör nu. Det skapar problem. Olika aktiviteter är bra för behandling av trauma, det påverkar ditt mående, man mår bättre om man deltar, istället för att bli kvar i trauman, i passivitet eller i oro för asylprocesser.“

”När vi skulle göra iordning fyra hus till under toppen 2015 sa en syrisk arkitekt som kommit i den första vågen att de gemensamma köken inte fungerade. Det var krångligt och konflikter kring vem som kunde använda vad och hur. Han tyckte det skulle vara bättre om vi installerade ett litet kök i varje lägenhet eller rum, någon fick sova i köket men det gick bra. Han fick rita på det och så gjorde vi så med fyra av husen. Nu håller vi på med samma sak i det femte huset. Det betalar faktiskt Migrationsverket nu.

Utöver det har vi två andra stora hus där vi har gemensamma kök, men där har vi installerat kyl och frys på rummen. Det skapar bättre stämning. Det är som på vilket studenthem som helst, vem äger vad, vad kan man lämna?

En utmaning med den här typen av boende där man bor tillfälligt – och inte vet hur länge – är de gemensamma ytorna inomhus. Vi hade samlingsrum med tv och soffor, men de har vi inte kvar. Sofforna försvinner in på rummen och ofta blir någon eller några chef över de gemensamma rummen, så att andra inte får tillgång till dem. Det skapar spänningar.

Vi har exempel på där det är annorlunda. I ett hus med 28 små rum bor bara kvinnor med små barn. De har ett kök tillsammans, med kyl och frys på rummen. Där fungerar det utmärkt. De har organiserat det med listor och ordning. Det är samma sak i det rena kvinnohuset, som vi ordnade eftersom en trygghetsundersökning visade att de kände sig otrygga i de gemensamma duschrummen i de andra husen. Där tycks det gemensamma fylla en annan och viktigare funktion som samlingsplats utanför den egna dörren.”

“Vi har mellan 2,5 till 3 miljoner i kostnader för löner till lärarna och ungefär lika mycket i förlorade hyresintäkter för de lokaler som vi använder till skola, till frivilligorganisationerna och gym och danslokal. Det är närmare 6 miljoner, som vi skulle kunna ta ut som utdelning. Det har vi valt att inte göra. Vi hade en låg investering från början, det var mitt under finanskrisen och säljarna var slitna. Vi har lagt in flera hundra miljoner, men den första investeringen var låg, vi har därför en bra kapitalbas.

Det går att göra så här med en fungerande ekonomi, men om vi skulle se på kraven på avkastningen som andra stora bolag som investerar i samhällsfastigheter har så är vi inte i närheten av det. Det är en lite dålig affär, men det känns bättre.

Det ger en sämre kortsiktig avkastning för oss, men jag hoppas att myndigheten en dag tänker att detta är ett uppdrag som de borde ge oss, eftersom att håller folk aktiverade från dag ett.”

“Migrationsverket skulle kunna få det här att hända på fler platser genom att ställa krav vid kontraktsskrivningen. Men Migrationsverket har stora svängningar i antalet migranter, så de har traditionellt haft korta kontrakt. Vi har under nio år haft tillsvidarekontrakt med fjorton dagars uppsägning. Hösten 2022 skrev vi på ett normalt treårigt kontrakt. Det kan vara en indikation på en önskan om större långsiktighet från Migrationsverket.

Men är nu efter nästan tio år trygga med det vi gör, att det är så bra. Migrationsverket har inte någon möjlighet att lägga ner Restad Gård. Att vi har fått ett treårskontrakt är logiskt på så sätt.

Men vill man att det här ska hända på andra platser ska man göra som Kriminalvården och skriva 10- eller 15-års kontrakt. Med ett treårigt kontrakt kan inte vi investera så mycket. Ska vi investera i byggnaderna krävs det längre kontrakt. Om du ska få en sådan här anläggning att fungera behöver du längre framförhållning. Det har vi pratat med Migrationsverket om det räcker inte med som ni håller på nu.”

AVTAL RITNINGAR PLANER

Migrationsverket hyr Restad Gård av Niklasbergs fastigheter sedan 2013. I kontraktet finns få krav på hyresvärden.

Fastighetsägaren erbjuder aktiviteter i form av skola och samhällsutbildning, detta för att man vill ”Olika aktiviteter är bra för behandling av trauma, det påverkar ditt mående, man mår bättre om man deltar, istället för att bli kvar i trauman, i passivitet eller i oro för asylprocesser.”

Detta regleras inte i något kontrakt. Det reglerar bara det basala.

Enligt kontraktet ”åligg[er] [det] Hyresvärden att på eget ansvar och egen bekostnad svara för de åtgärder som brandmyndighet eller annan myndighet, domstol eller försäkringsbolag kan komma att kräva för hyresobjektets nyttjande för boende.”

”Hyresvärden ska enligt Lagen om skydd mot olyckor (SFS 2003 :778) svara för att Systematiskt Brandskyddsarbete (SBA) utförs enligt de förordningar, föreskrifter och allmänna råd som gäller för verksamheten och fastigheten.”

Hyresvärden ska tillhandahålla:

1 st spis med ugn

1 st micro

1 st kylskåp

1 st frysskåp

Husgeråd kommer från Migrationsverket.

Hyresvärden Migrationsverket ska “ombesörja och bekosta el, va, värme, varmvatten och utrustning för tvättning och torkning av tvätt”.

Man har också reglerat eventuella återställningskostnader: "Migrationsverket ska ersätta hyresvärden för eventuella återställningskostnader (dvs. för slitage utöver vad som anses vara normalt) med anledning av Migrationsverkets nyttjande av boendeplatser. Om hyresvärden vill resa sådana krav, ska detta föregås av en avflyttningsbesiktning där bägge parter medverkar vid besiktningstillfället".

Migrationsverket har en utrustningslista (NOA0892021) för sina tillfälliga bostäder. Den gäller för alla typer av bostäder där asylsökanden bor.

"Utrustningslistan är tänkt att användas som ett stöddokument i vad som bör finnas i ett av migrationsverket hyrd bostad, för att få likvärdig nivå i hela landet. Extra utrustning finns för barn och används vid behov. Möbler och utrustning tillhör bostaden, medans sängkläder(sampack) och husgeråd är personliga."

De gemensamma utrymmena har däremot ingen sådan lista:

"För kollektiva bostäders inklusive ankomst- och utresebostäder gemensamma utrymmen kan behovet av möblering och utrustning se olika ut beroende på anläggningens utformning. Dessa omfattas därför inte av nedanstående lista."

Köken ska innehålla matbord, stolar, takarmatur/plafond och lampa, gardiner inklusive gardinstång.

Sovrummen följande:

"Sängar. Våningssängar i stål som även går att använda som enkelsängar, inkl. madrass. Förvaring, Byrå om inte garderob finns. Takarmatur / plafond och lampa. Fåtölj/stol i mån av plats. Sänglampa. Gardiner. inklusive gardinstång. Låsbart skåp. Soffbord, om behovet finns (ex familj som väljer att placera sängar i ett sovrum för att få till ett vardagsrum)".

Extra utrustning kan, efter behovsprövning, ges till barn: Spjäsäng inkl. madrass. Spjäs skydd till barnsäng. Barnstol. Skrivbord för att kunna göra läxor o.d. Stol till skrivbord. Skrivbordslampa. Skärmvägg. Trappskydd/grind. Badbalja. Spisskydd

Man erbjuder också avskärmningsvägg för sovrum där dörr saknas alternativt är genomgång till annat sovrum.

Man får också ett paket med de grundläggande husgeråden, sängkläder (inklusive handdukar) och redskap för disk och städning.

Asylboenden av den här typen ska vara tak över huvudet och inte så mycket mer. De gemensamma utrymmena ställer man inga krav på.

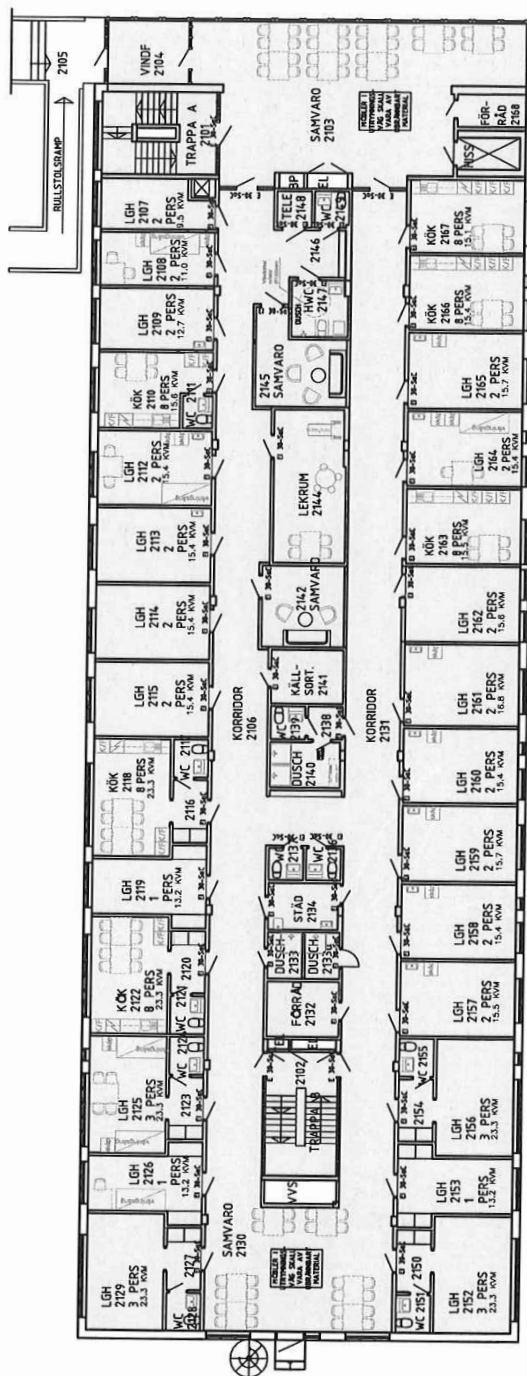
Restad Gård sticker här inte ut från andra motsvarande boenden där endast boverkets grundläggande krav på brandskydd och ventilation tillgodoses. Man kan nog utan att överdriva säga att begreppet livsmiljö i husen där man bor har skalats ner till det absolut mest grundläggande. De spår av närvaro och omsorg man ser kommer från de boende själva eller från omsorg från fastighetsägaren.

Rum på Restad gård. Rummen har kyl och frys för att undvika konflikter kring maten i de gemensamma köken

VIKTIGA SIFFROR					
ÅRNING	ANTAL LOH.	ANTAL PERSONER	ANTAL LÖK	ANTAL DUSCH	ANTAL WC
BOTTENPLAN	22 LOH.	45 PERSONER	6 LÖK	5 DSH	12 WC
AVAN 1TR	18 LOH.	43 PERSONER	6 LÖK	6 DSH	7 WC
HELA BYGGNADEN	40 LOH.	88 PERSONER	12 LÖK	11 DSH	19 WC

Plan över ett korridorsplan, Hus 21 Restad gård byggt på 1960-talet.

HUS-21	VIKTIGA SIFFROR	
	VÄNING	BOA
KÄLLARVÄNINGEN	937.5	Kvm
BOTTENPLAN	998.8	Kvm
VAN 1TR	943.8	Kvm
VAN 2TR	—	Kvm
TAKPLAN	—	Kvm
HELA BYGGNADEN	2880.1	Kvm

HUS-21

Svenshögens Sanatorium.

Svenshögens Sanatorium. Motiv från ligghallarne.

3.3 SVENSHÖGEN ABT

ABT, ANLÄGGNINGSBOENDE TILLFÄLLIG, HÄLLUNGEVÄGEN 12

Aktör: Harri N. Fastighetsägare

Svenshögen är ett ABT, Asylboende Tillfälligt. Det är en boendeform som handlas upp direkt från Migrationsverkets enhet för tillfälliga bostäder. ABT används när särskilt stora grupper av asylsökande kommer till Sverige. Det finns en ambition hos Migrationsverket att minska antalet ABT-boenden i framtiden.

ABT ingår inte i det basutbud av boendeformer som Migrationsverket har, utan är just tillfälliga. På en lista över upphandlade ABT-boenden syns inte sällan företag som hittar tillfälliga inkomster i vad man skulle kunna kalla asyl-boende-branschen. Under våren 2022 upphandlades 41 sådana här boeden av Migrationsverket. Ett av de ligger i Svenshögen och är ett gammalt sanatorium.

Svenshögen byggdes i skogen på en höjd som ett sanatorium för tuberkolospatienter 1910. Här i utkanten av det lilla samhället, en kvart från tågstationen och 1,5 timme från Göteborg, skulle den friska luften och ljuset finnas.

Huvudbyggnaden, den så kallade Träpaviljongen ritades av ingenjören Rudolf Lange i nyklassicistisk stil. Längs sanatoriets söderfasad fanns öppna ligghallar innanför fyrkantiga öppningar i fasaden. 1918 byggdes ett annex och 1927 den så kallade Stenpaviljongen. Till sjukhuset hörde också villor för läkare och andra personalbostäder.

De flesta byggnaderna är kraftigt ombyggda exteriört och mycket slitna, på grund av bristande underhåll. Det är en offentlig resurs som övergivits. Sanatoriet var i bruk som sjukhus fram till 1988. 1989 såldes det av landstinget till Stenungsunds kommun för en krona.

2002 köptes sjukhusområdet av sex personer för 5,25 miljoner. Deras ambition var att skapa en plats för konferenser, kurser med inriktning på hälsa. Man hade också idéer om vad man kallade Alternativbyn, nya sätt att bo och leva.

Efter en serie konflikter löstes gruppen upp och idag är det en enda kvarvarande ägare, Harri Nikunen, som äger och driver Svenshögen. Under flyktingvågen 2015 skrev Harri Nikunen ett kontrakt med Bert Karlssons företag Jokarjo AB, som i sin tur hyrde ut boendet till Migrationsverket. Under våren 2022 skrev Nikunen ett nytt kontrakt med Karlsson, med delvis andra villkor, men med samma upplägg, Karlsson hyrde i sin tur ut till Migrationsverket.

I Träpaviljongen finns 44 rum med 150 platser, uppdelat på fem sektioner där varje sektion har toaletter duschar och ett kök. Stenpaviljongen hyrs ut som vanliga lägenheter.

Under tiden som Harri Nikunen inte hyr ut till Migrationsverket via Jokarjo hyr han ut rum till gästarbetare, som arbetar med anläggningsarbeten på regionens kemiska industrier.

Sedan hösten 2022 hyr Nikunen istället ut boendet till Stenungsunds kommun som en del i statens fördelning av de ukrainska flyktingarna som omfattas av massflyktsdirektivet. Boendet övergick då från att vara en ABT till ett kommunalt boende för flyktingar med tillfälliga uppehållstillstånd. Boendet gick då också från att vara en helpensionslösning till att bli ett kollektivt boende med självhushåll. Köken finns i gemensamma delar och inte i rummen.

Aktör Harri N:

”Vi har 1-bädd, 2-bädds, 3-bädds eller 4-bäddsrum utifrån Migrationsverkets specifikation att varje boende ska ha minst 5 kvadratmeter boendeyta per person. Vi byggde om rummen 2015 och skraddarsyddes vi dem efter de storlekarna.

När det gäller alla krav de har, på duschar, toaletter, torktumlare, möbleringen av rum så följer vissa boenden dem till punkt till pricka. Man gör inget extra, det är väldigt spartanskt. Vi har inte tyckt att det var så schysst så vi har fler duschar och tvättmaskiner.

Migrationsverket har också ett krav att om man som vi har 150 personer ska man ha 0,5 kvadratmeter per person gemensamhetsytor – 75 kvadratmeter för oss alltså – som inte är korridorer eller kök. Det är väldigt lite. Vi har kanske fem gånger den ytan.

Väldigt många andra boenden har gjort så att ”här har vi en yta, här får det plats fyra personer, vi gör ett rum, så kan vi tjäna pengar”, de trycker in folk och struntar i gemensamhetsutrymmen.

Vi har satsat på frivilligverksamhet också. Vi har ABF, Studieförbundet Vuxenskolan, och kyrkor som har språkcaféer i vårt bibliotek. Vi har klädinsamling där man kan hämta ut ett klädesplagg för en krona. Vi har en stor samlingssal på fjärde våningen och längst ner har vi en biljard och pingis. I trädgården har vi grillplatser. Det är sådant som inte finns på kartan att Migrationsverket kräver att man måste ha.

Vi tycker att människor behöver det. De är inte ett paket man ställer här, utan människor som behöver stimulans i livet när de är här”

”Vi blev kontaktade av Bert Karlsson strax före sommaren 2014, av hans asylimperium Jokarjo, som har mängder av fastigheter. Vi var väldigt tveksamma. Men han gav sig inte, han låg på, han ringde, han bjöd in oss till Stora Ekeberg, ett liknande sanatorium i Skara som han hyr ut. Han sa att han skulle lösa alla problem, så vi skrev ett avtal med Jokarjo och de skrev ett avtal med Migrationsverket.”

”För att vi skulle få godkänt av Migrationsverket måste man gör en besiktning. Jokarjo skickade han en polsk firma, som hade byggt om Stora Ekeberg till asylboende. Bert gav oss en firma med litauiska arbetare. Vi fick en offert att det skulle kosta ungefär en miljon kronor att bygga om, men på löpande räkning.

Vi tyckte en miljon var jättemycket pengar, vi hade inte det, men då sa Bert att det är inga problem. Vi vet inte hur man bygger, men det "visste han", sa han. Vi skrev avtal. När bygget började, var ventilationssystemet tvunget att byggas om, det skulle in brandspjäll till varje rum, det skulle vara nya branddörrar. Det var många formella krav. De började riva överallt och efter ganska kort tid hade vi passerat en miljon och till slut stannade det på tio miljoner. Men vi kunde inte säga "stopp", för då hade vi inte kunnat använda huset. Vi fick ta extra lån. Det var ett nödrop att vi klarade det.

Vi drog igång i februari 2015, som underleverantörer till Jokarjo.

2015 var det mycket folk. Bert sålde in det till oss som att det skulle vara igång i minst fem år, men det var kanske två år, med ett litet uppehåll emellan. Först drev vi det i ett år, sedan stängde vi det, sa upp all personal, men sen kom Migrationsverket tillbaka och ville öppna igen. Då körde vi en period till. Men det var alldeles för kort tid, så när vi stängde hade vi tio miljoner i banklån. Det var aldrig problem med pengar. Vi fick alltid betalt. Men i avtalet 2015 så stod det att Jokarjo skulle stå för myndighetskrav, men stod inte för en krona. Nu har vi fortfarande nio miljoner kvar i skulder.

Så när Bert ringde den här gången var jag ingen glad person, jag var väldigt besviken och kände mig lurad. Men det är inget som fastnar på honom. Jag sa det att förra gången så stod ni inte för någonting, varför ska jag samarbeta med dig.

Då förnekade han allt och presenterade en annan idé: Vi skulle ta hela driften och få 85 procent av betalningen. Det var fem gånger mer än vad vi fått 2015. När jag räknade på det, så verkade det vara bra pengar och skulle ge en möjlighet att betala av lånen med. Så vi sa ja.

Nu har jag skrivit ett avtal med ekonomichefen i Stenungsunds kommun. Den ekonomiska ersättningen med dem blev lägre. Det första budet jag gav sa de nej till eftersom det var mer än vad de får från staten. Kommunen ville inte ha helpension, så vi fick säga upp personalen i köket."

Avtalen mellan Migrationsverket går under beteckningen Direktupphandling – Tillfälliga bostäder. Se också bilaga.

En av Migrationsverket godkänd besiktningsman, eller en företrädare för Migrationsverket, kommer kontrollera att kraven är uppfyllda för anläggningen. Placering av boende på anläggningen kan komma ifråga först efter att anläggningen är kontrollerad av Migrationsverket och kraven på anläggningen är uppfyllda och att platserna är lämpliga.

Lagarna som styr verksamheten är:

Plan-och bygg lag (2010:900)

Miljöbalk (1998:808)

Lag (2003:778) om skydd mot olyckor

Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps allmänna råd om systematiskt brandskyddsarbete (SRVFS 2008:3)

Livsmedelslag (2006:804)

Arbetsmiljölagen (1977: 1160)

Lagen (1966:742) om hotell-och pensionatsrörelse

Folkhälsomyndighetens tillsynsvägledning om hälsoskydd i tillfälliga boenden

Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19 m.m

Gällande miljön, utemiljön på och på anläggningen gäller:

“Anläggningen ska ge betryggande skydd för den boende mot värme, kyla, fukt, buller, miljögifter, luftföroreningar och andra liknande störningar samt i övrigt vara fri från sådana omständigheter som kan utgöra risk för liv och hälsa.

Anläggningen ska ha tillgång till rinnande varmt och kallt vatten i nödvändig mängd till dryck, personlig hygien och andra hushållsgöromål.

Anläggningen ska medge tillräckligt dagsljus för att vara lämpligt som boende. Boende i källare accepteras ej. Uppvärmning med gasol alternativt ett bränslealternativ med förhöjd brandrisk accepteras ej. “

Vid anläggningen eller i nära anslutning till anläggningen ska det finnas möjlighet till utomhusvistelse och lek.

Boende ska inte behöva gå mer än två (2) km från entren på anläggningen för att komma till hållplats.

Anläggningen ska ha gemensamma utrymmen för de boende. Med gemensamma utrymmen avses TV-rum, vardagsrum, samlingsrum eller liknande (ej korridorer).

De gemensamma utrymmena ska vara på minst 0,5 kvm per boende. Lekrum/lekhörna med säkra, lämpliga och CE-märkta leksaker anpassade för barn i olika åldrar ska tillhandahållas.

Gemensamma utrymmen ska vara åtskilda från matsal/matplats. Matsal/matplats räknas inte som gemensamt utrymme.

Lämplig möblering med sittplats för det antal personer som utrymmet är avsett för ska finnas.

Gemensamma utrymmen ska hållas öppet för de boende dygnet runt.

Detalj från lekrummet och ett trebäddsrums, Svenshögen..

Samtliga anläggningar ska vara utrustade med toaletter och dusch. Varje toalett och duschutrymme ska vara låsbart.

Folkhälsomyndighetens rekommendation om att det bör finnas minst en (1) toalett för 5-10 personer och minst en (1) dusch för 10-15 personer ska följas.

På samtliga toaletter ska finnas tvål, toalettpapper, pappershandduk, papperskorg, spegel samt uppsamlingskärl för sanitetsbindor. Detta bekostas och tillhandahålls av leverantören.

Krav på de enskilda rummen:

Anläggningen bör ha minst 100 platser tillgängliga för Migrationsverket.

Varje person ska ha minst fem (5) kvm bostadsyta i boenderummet (inkluderat barn). Boenderum ska vara enkel- eller flerbäddsrums. Barn placeras i föräldrars rum.

Migrationsverket äger rätt att besluta om att minska kravet på fem (5) kvm/person och tillåta flera personer att bo i samma rum. Därigenom ges leverantören möjlighet att erbjuda fler platser.

Migrationsverket äger rätt att besluta om det är lämpligt med optimering ur verksamhetssynpunkt. En förutsättning för att optimering ska kunna ske och eventuell omfattning av denna är att lagar och andra föreskrifter uppfylls. Observera att optimering kan komma ifråga först när det inte finns några ordinarie platser att tillgå.

Dusch/bad och toalett ska finnas tillgängligt i samma byggnad som boenderummen.

Migrationsverket tillhandahåller täcke, kudde, påslakan och handdukar för de boende.

Förvaringsutrymmen för kläder ska finnas i varje rum för det antal boende som rummet är dimensionerat för.

För det fall våningssäng tillhandahålls bör sittmöbel finnas i rummet.

4 KOMMUNERNAS GENOMGÅNGSBOENDE FÖR (TUT OCH PUT)

Boende, SFI, skola och förskola, etablering i samhället och arbetslivet - kommunerna spelar en central roll i integrationen. De ansvarar för nyanlända, kvotflyktingar, ukrainska flyktingar och evakueringsbostäder vid tider i kris.

En flykting som fått sin asylansökan beviljad har permanent uppehållstillstånd (PUT) i Sverige. Man omfattas då inte längre av Lagen för mottagande av asylsökande (LMA) vilket innebär att Migrationsverkets ansvar för skydd, boende och uppehälle upphör.

Personer med PUT kallas nyanlända och omfattas av Lagen om ansvar för etableringsinsatser¹ vilket normalt löper i två till tre år. Syftet med lagen är att förbättra nyanlända personers etablering på arbetsmarknaden och i samhället. Kommunerna är skyldiga att ta emot nyanlända och tillhandahålla boende.

Migrationsverket ansvarar för anvisningarna av nyanlända, kvotflyktingar och ensamkommande till kommunerna.² Hur bosättningen ska gå till beskrivs i bosättningslagen³ och bosättningsförordningen.⁴

LÄNSTAL OCH KOMMUNTAL - EN JÄMN FÖRDELNING MELLAN KOMMUNERNA

Migrationsverket tar fram förslag på hur många nyanlända respektive län ska ta emot (länstal).⁵ Beslutet om anvisningarnas fördelning fattas av regeringen. Målsättningen är att kommuner med en jämförelsevis god arbetsmarknad, stor befolkning, lågt mottagande och förhållandevis få asylsökande ska ta emot fler nyanlända.

Länsstyrelserna fattar beslut om fördelningen av anvisningar inom länet (kommuntal).⁶ Beräkningarna görs med hänsyn till kommunens storlek, förutsättningar på arbetsmarknaden, det sammantagna mottagandet av nyanlända, samt hur många asylsökande som redan bor i kommunen. Syftet är att få en jämnare fördelning av ansvaret för nyanländas etablering över landets kommuner.

1. Lag (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare

2. Anvisningar sker enligt en årscykel som innebär att kommunmottagande ofta sker i februari/mars varje år. <https://www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/Kommuner/Om-nyanlanda-med-uppehallstillstand/Arscykel-for-bosattning.html>

3. Lag (2016:38) https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-201638-om-mottagande-av-vissa-nyanlanda_sfs-2016-38

4. Lag (2016:39) https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-201639-om-mottagande-av-vissa_sfs-2016-39

5. Beslutade länstal för 2023: <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Pressrum/Nyhetsarkiv/Nyhetsarkiv-2022/2022-08-12-Migrationsverket-lamnar-forslag-om-lanstal-av-nyanlanda-for-2023.html>

6. Kommuntalen för 2022 se bilaga

Kopparbacken

Länsstyrelsen ansvarar för att stödja kommunerna och verka för beredskap och kapacitet för mottagande av samtliga personer som ingår i målgruppen för bosättningslagen, det vill säga både de som anvisas till kommunerna och de som på egen hand bosätter sig i kommunen (EBO).

Sammanfattningsvis ska länsstyrelserna arbeta för att stärka och främja kommunernas beredskap och kapacitet, besluta om kommunal samt samordna arbetet med uppdraget om hållbar samhällsplanering.

Bosättning ukrainska flyktingar

Hittills (hösten 2022) har Sverige tagit emot närmare femtiotusen ukrainska flyktingar. Ukrainska medborgare omfattas av massflyktsdirektivet och erhåller ett tidsbegränsat uppehållstillstånd (TUT) vilket innebär att de har rätt till boende och hjälp till uppehälle. I början ansvarade Migrationsverket för bosättningen av de ukrainska flyktingarna men sedan den 1 juli har regeringen beslutat att det ansvaret ska ligga på kommunerna. Migrationsverket anvisar bosättningarna, vilket innebär att de beslutar hur många ukrainare varje kommun ska ta emot. Beräkningarna görs utifrån samma metod som läns- och kommuntalen (se ovan).

EGET BOENDE - EBO

Det enda sättet för nyanlända att själva bestämma var i Sverige man vill bo är genom att ordna ett eget boende (EBO). Oftast bor man hos släktingar eller vänner. Varken Migrationsverket eller kommunerna kan styra antalet EBO, även om försök görs genom indragning av dagsersättningen om man bosätter sig i kommuner som anses socialt- och ekonomiskt utsatta.

KVOTFLYKTINGAR

Migrationsverket anvisar kvotflyktingar till kommunerna som är skyldiga att tillhandahålla boende och ansvar för etableringen i samhället. Kvotflyktingar kommer direkt från flyktingläger eller liknande till kommunen utan att passera Migrationsverkets anläggningsboenden eller motsvarande. De har inte själva möjlighet att välja var i Sverige de placeras. Hur många kvotflyktingar respektive kommun ska ta emot avgörs på samma beräkningsgrunder som man använder för läns- och kommuntalen.

EVAKUERINGSBOSTÄDER

Sedan våren 2022 kan Migrationsverket vända sig till kommuner för hjälp med att ordna evakueringsbostäder. När det behöver gå snabbt och myndigheten inte hinner med kan man enligt ett tilläggsdirektiv i Lagen om mottagande av asylsökande (1994:137) överlåta det på kommunerna. Alla kommunerna har sedan 2015 inventerat möjliga evakueringsbostäder och anmält dessa till Länsstyrelsen som sammanställer listor till Migrationsverket. Vid en flyktingkris kan listan aktiveras. Här återfinns allt som räknas som "tak över huvudet" - vandrarhem, idrottshallar, campingstugor, nedlagda konferensanläggningar och tomter där ett tältläger kan upprättas. Detta är nödbostäder som endast ska aktiveras när alla andra alternativ är uttömda. De är tänkta att fungera under en kortare tid under asylprocessen.

OLIKA FÖRUTSÄTTNINGAR - OJÄMLIKA FÖRHÅLLANDEN

Hur kommunerna löser boendet för dessa grupper ser väldigt olika ut. Kommunerna ska utifrån sitt ansvar för bostadsförsörjningen "planera och skapa förutsättningar för att alla i kommunen ska leva i goda bostäder". Men alla kommuner har olika förutsättningar.

Det finns i bostättningslagen inga specificerade kvalitetskrav på boendena mer än föreskrifter om brand- och ventilation och om minimum antal kvadratmeter per person etc. Ur den nyanländas perspektiv är det slumpen avgör i vilken kommun du blir placerad och i vilket slags boenden. Du kan hamna i en nybyggd lägenhet i en glesbygdskommun, i ett rum på ett före detta äldreboende i en förort till Stockholm eller i campingstuga utanför Finspång. Det etableringsstöd som kommunerna är skyldiga att erbjuda ser också väldigt olika ut. I Stockholms bostadssociala resurs SHIS finns bovärdar anställda som arbetar strategiskt med en metod som anpassas efter varje enskild nyanländs specifika behov och förutsättningar, blir du placerad i Vallentuna får du inte samma stöd. Situationen för nyanlända som anvisas blir därmed ojämlik, vilket i sin tur påverkar möjligheten till integration och etablering.

4.1 STOCKHOLMS STADS GENOMGÅNGSBOENDE FÖR NYANLÄNDA. SHIS

Stiftelsen SHIS Bostäder är Stockholms stads bostadssociala resurs. De förmedlar genomgångsboenden¹ för etablerade och nyanlända stockholmare som av sociala eller ekonomiska skäl har hamnat utanför den ordinarie bostadsmarknaden. Stiftelsen instiftades 1963, då under namnet Stiftelsen Hotellhem i Stockholm (SHIS). Stockholms stads lösning för behov av genomgångsboende är unikt i Sverige.

SHIS GENOMGÅNGSBOENDE FÖR NYANLÄNDA MED UPPEHÅLLSTILLSTÅND

Sedan 2015 har SHIS ansvar för att bosätta alla nyanlända som anvisas till Stockholms stad enligt bosättningslagen.² Vid fördelningen av genomgångsbostäder samverkar SHIS med socialförvaltningen i Stockholms stad. Omkring 80 procent av de nyanlända som anvisas till Stockholm är barnfamiljer. Ambitionen är att alla barnfamiljer ska bo tillsammans i en egen lägenhet.

Målsättningen är att nyanlända ska ordna egen bostad så snart som möjligt. År 2021 beslutade politikerna i Stockholm att maxgränsen på kontrakten i SHIS genomgångsboenden skulle sänkas från fem till två år. Det innebär att alla nyanlända oavsett bakgrund och förutsättningar ges max två år att etablera sig, hitta ett arbete och ett eget boende.

SHIS hyr genomgångsbostäder av stadens kommunala fastighetsbolag; Stockholms hem, Familjebostäder eller Micasa, med både med korta och långa kontraktstider. Därefter tecknar SHIS Bostäder hyresavtal för genomgångsbostaden med de nyanlända om en avtalstid på en månad, med månadsvis förlängning och avstående från besittningsskydd i max två år.

Personer som bor i genomgångsbostäder för nyanlända följer sin individuella etableringsplan, går dagtid på kurser i svenska (sfi) och samhällsorientering samt söker arbete och mer varaktig bostad. Barnen går i förskola och skola. SHIS erbjuder stöd och hjälp i etableringen för de som behöver det genom sina bovärdar. Alla fastigheter där SHIS bedriver verksamhet bemannas med egen personal på vardagar under kontorstid.

1. En genomgångsbostad är en tillfällig bostad där nyanlända bor under etableringsfasen.

2. Enligt bosättningslagen (2016:38) som trädde i kraft 1 mars 2016 är alla kommuner skyldiga att ta emot och ordna bostad åt nyanlända som anvisas till kommunen.

För nyanlända arbetar SHIS med tre olika slags boenden; enstakalägenheter; LSS- och serviceboenden samt modulhus. Enstakalägenheterna används i första hand för större barnfamiljer. De får SHIS främst genom Familjebostäder. Lägenheterna ligger utspridda i bolagets bestånd, vilket gör att bovärdarna måste arbeta med uppsökande verksamhet, vilket är tids- och resurskrävande.

Micasa äger och förvaltar Stockholms stads omsorgsfastigheter. De ställer servicehus och LSS-boenden till SHIS förfogande när de är tomma i samband med ombyggnation eller renoveringar. Detta är en lösning som staden beslutat att SHIS ska arbeta sig bort ifrån. Enheterna är relativt små och dåligt anpassade som genomgångsboenden för nyanlända.

MODULHUSEN

Efter flyktingkrisen 2015, i samband med att den nya bostättningslagen trädde i kraft, beslutade Stockholm stad att ta fram en modulhuslösning för att möta behovet av genomgångsboende för nyanlända. De kommunala bostadsbolaget Stockholms hem var beställare och SHIS slutkund. Det första modulhuset blev klart 2018. Idag har SHIS mellan tio och femton modulhus i sin verksamhet. De står på tillfälliga bygglov på fem+fem+fem år. Den långsiktiga målsättningen från staden är att SHIS främst ska bedriva sin verksamhet i modulhusen i framtiden.

De första modulerna ritades av ÅWL arkitekter, sedan upphandlades Brunnberg och Forshed att arbeta med uppdraget. Moeleven har byggt ungefär hälften av modulerna och det estniska företaget Astel står för ungefär lika många. Modulerna innehåller genomgående lägenheter med kök i öppen planlösning, dusch och toalett, och sovrum. Vissa av modulerna har träfasader och några har loftgångar andra trapplopp (se ritningar för mer information).

Alla modulhus har gemensamma tvättstugor, en reception och ett mindre samlingsrum där man kan erbjuda boskola och hålla informationsträffar. Modulerna har varmvattenberedare och direktverkande el. Vissa avsteg från PBR har tillåtits då bostäderna klassas som tillfälliga. Fastigheterna saknar till exempel hiss.

Stockholms hem har i samverkan med SHIS tagit fram Standard för SHIS nyproduktion (se bilaga) där krav på hållbarhet i ytskikt, fasadmaterial etc. för modulerna är specificerat. Att arbeta med slitstarka material - rostfria diskbänkar, laminatgolv etc. är viktigt för att hålla underhållskostnader nere och öka hållbarheten.

Modulerna beräknas ha en hållbarhet på trettio år och ska vara flyttbara. De kan sättas ihop i större enheter men fungera också på mindre tomter. Idag har SHIS modulhus på följande platser i Stockholm:

Kopparbacken (Bromma)
Grimsta 1 (vid Hässelby Värmeverk, Hässelby-Vällingby)
Örby (Älvsjö, Enskede-Årsta-Vantör)
Södermalm 1 (Tanto, Södermalm)
Västberga 1 (vid Personnebadet, Hägersten-Älvsjö)
Sätra 2 (vid Sätra IP, Skärholmen)
Svedjaren 2 (i Hagsätra, Enskede-Årsta-Vantör)
Sandstugan (vid Globen, Enskede-Årsta-Vantör)
Platinan (i Grimsta, Hässelby-Vällingby).

Stockholms hem sätter hyrorna på lägenheterna i modulhusen efter sin hyreskalkyl, vilket innebär att projektkostnaderna styr kvadratmeterpriset. Man räknar med en avskrivningstid på trettio till fyrtio år. En två:a kostar därmed ungefär tolv tusen kronor i månaden. Det enda pristak man har att förhålla sig till är Försäkringskassan som har satt ett maxtak på femtontusen kronor för en trea.

SHIS:s arbetar med tre värdeord för verksamheten barnperspektiv, trygghet och låga hyror. Ambitionen är alla barn ska ha tillgång till en utemiljön där de kan utveckla sina motoriska färdigheter och de tryggt ska kunna leka utomhus i sin närmiljö.

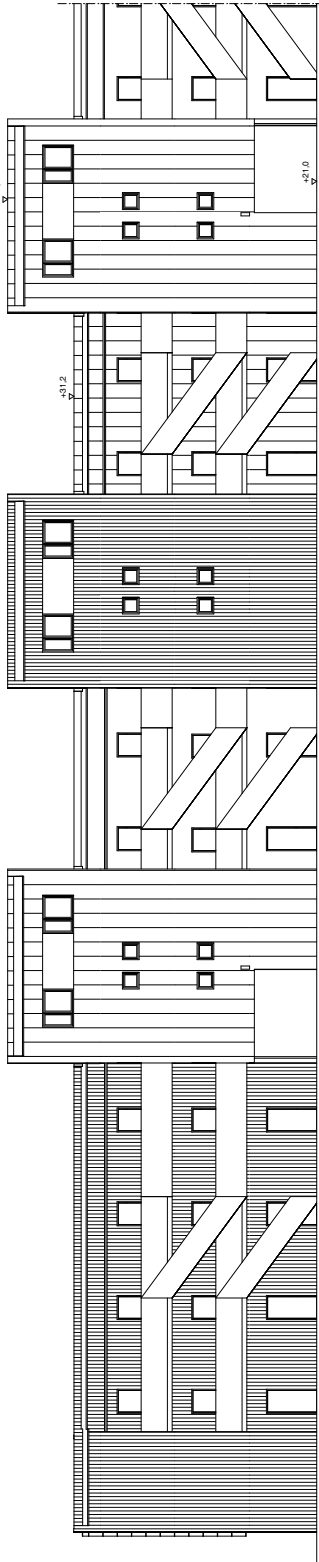
FÖRKLARINGAR

ALLMÄTT ANGES I MILLIMETER.
PLUSKODER ANGES I METER.
HÖJDSYSTEM RH 2000.

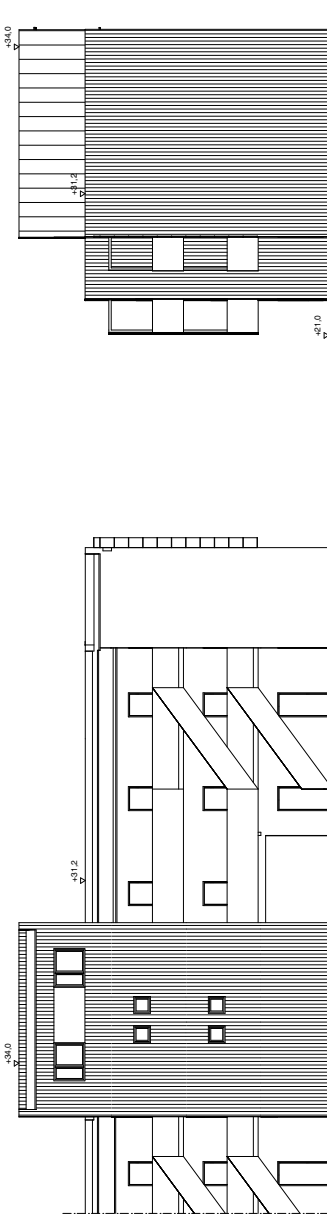
FÖRESKRIFTER

HÄNVISNING:

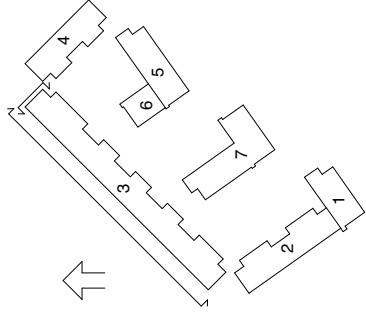
TYPLINER, SE RITN. A-40.1-101.
SEKTIONER, SE RITN. A-40.2-111, TILL 216.
LÖSNINGAR PÅ FÖRESKRIFTER, SE RITN. A-40.3-101.
TYPSANSÄTTNING, SE RITNING A-42.5-110 OCH 111.
BYGGSNITT, SE RITNING A-42.5-110 OCH 111.

3 Nordväst Fasad 1:100

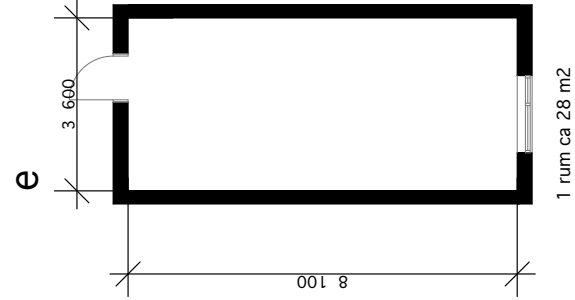
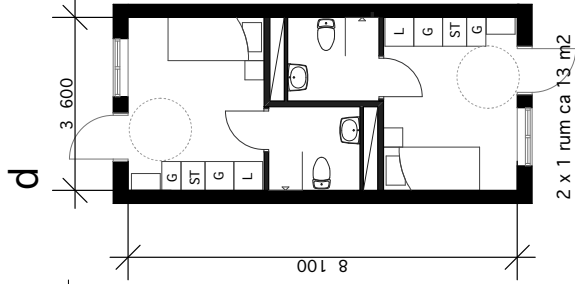
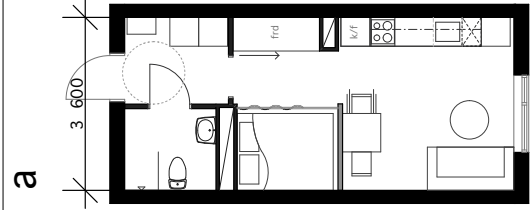
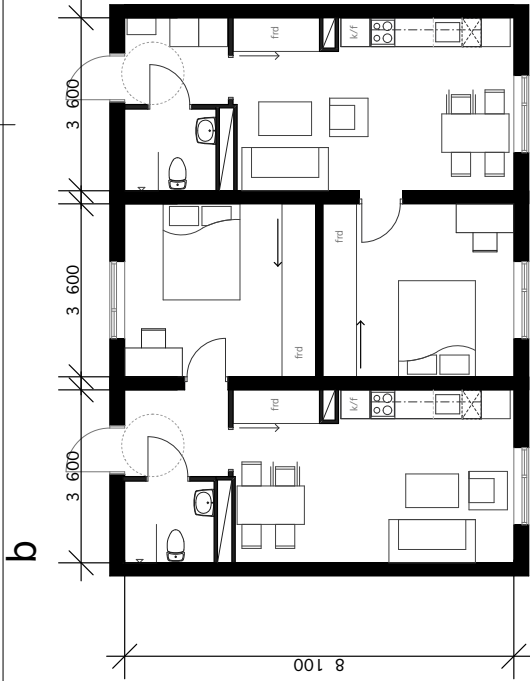
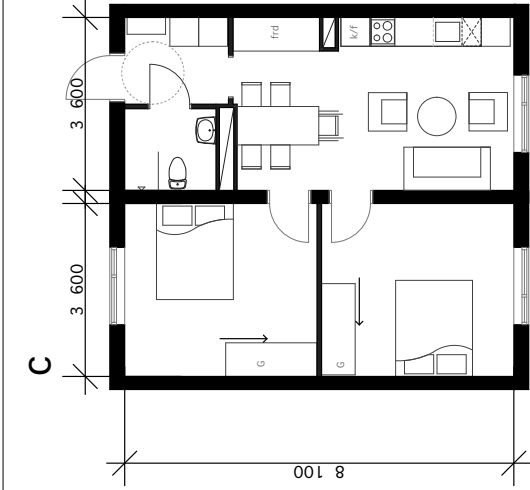
3 Nordöst Fasad 1:100

BYGGLOVHANDLING	
Stockholmshem	
NA	KS
K	K
E	E
B	B
TYPENTSKRIFTER	TYPSKODER
TYP	TYPS
100/200	100/200
Örby Tidsbegränsade byggnader för tillfällig vistelse	
HUS 3	A1 1:100
FASADER NORDVÄST OCH NORDÖST	A3 1:200
BYGGNADSTYP	BYGGNADSTYP
A-40.3-214	A-40.3-214

FÖRKLARINGAR
ALLA MÄTTNINGAR
PÅSKÅLÄNDESIKTER.
HÅNDSYSTEM RH 2020.

FÖRESKRIFTER

BYGGLOVHANDLING

Stockholmshem

☐ A
☐ VVS
☐ EL
☐ K
☐ L
☐ B

INTEGRIERAD FÖRSTÄLLNING

INTEGRIERAD

100/200

100/200

Tidsbegränsade byggnader för
tillfällig vistelse

Lagenheter, typplaner

A1 1:50

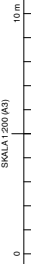
A3 1:100

100/200

100/200

A-40.1-100

SKALA 1:200 (A3)

Lägenhet modulbostäder Kopparbacken, Bromma.

4.2. MODULHUSEN PÅ KOPPARBACKEN 3-11, SPÅNGA

Aktörer: Christian M. Enhetschef för verksamhetsområdet nyanlända på SHIS
Reshna A. Sektionschef och Delara Garvisi, bovärd på Kopparbacken

På tidigare obebyggd grönyta längs Spångavägen, strax norr om Beckomberga, med Jehovas vittnens Rikets sal som närmaste granne, står en grupp modulhus med sammanlagt sjuttiotre lägenheter på ett tillfälligt bygglov. De tre våningar höga huskropparna omsluter en öppen gård med grillplats och pergola, sandlådor och lekställningar. Här bor de trehundra-trettio afghaner som svenska myndigheter evakuerade och gav uppehållstillstånd när Kabul intogs av talibanerna i slutet av augusti 2021. Det är unikt att en så språkligt och kulturell homogen grupp bor på samma genomgångsboende. Kopparbacken 3-11 är SHIS största modulhus.

Aktör: Christian M:

“Stockholms stad får kvottal från Migrationsverket via Länsstyrelsen på antal nyanlända som kommunen ska ta emot varje år. I år (2022) var antalet 690 personer. SHIS ansvarar för att bosätta alla nyanlända som inte ordnar bostad själva. I samarbete socialtjänsten matchar vi kvoten mot vårt bestånd av bostäder och kompletterar de som fattas genom att skicka ut förfrågningar om lediga boenden till de kommunala fastighetsbolagen i Stockholm; Stockholms hem, Familjebostäder och Micasa. Det kan t ex vara ett LSS-boende eller ett servicehus som står tomt i väntan på renovering eller lägenheter som är av olika anledningar inte är uthyrda för tillfället. SHIS hyr boendena av bolagen över en avtalad tid och sköter mottagandet och det fortsatta stödet av de nyanlända.

SHIS fastighetsavdelning gör alltid en inspektion av boendet innan de nyanlända flyttar in. Behöver boendet anpassas eller renoveras så fixar de det. Det är vår fastighetschef som ansvarar för fastigheternas standard och kvalitet.

Vi har också så kallade enstakalägenheter som vi får tillgång till genom främst Familjebostäder. De är insprängda i olika befintliga fastigheter. De nyttjar vi oftast när vi behöver större lägenheter, 3:or eller 4:or, till barnfamiljer. Vi har ungefär etthundratjugo sådana lägenheter utspridda i hela Stockholm. Enstakalägenheterna har fördelen att de nyanlända kommer med i en gemenskap som redan är etablerad i det svenska samhället. Nackdelen är att vi får bedriva en uppsökande verksamhet för att ge hjälp och stöd vilket är resurskrävande”.

Aktör: Reshna A:

“På vår enhet ansvarar vi för att ge våra hyresgäster stöd och hjälp att etablera sig i samhället. Våra bovärdar arbetar intensivt med bostadsvägledning och bostadssökning. Här på Kopparbacken arbetar två bovärdar.

I modulhusen har de boende nära till receptionen. De kan bara gå ned och knacka på. Bovärdarna

hjälper till med alla möjliga praktiska saker. De tar emot felanmälningar, hjälper till att fylla i olika blanketter, boka tid till vårdcentralen, visar hur man hittar till närmaste mataffären med mera. Vi här måndag till fredag kl. 8-16.30. Vi erbjuder också boskolor där vi förklarar hur lägenheterna och den gemensamma tvättstugan fungerar. När de nyanlända bott här ett tag blir de mer självständiga och då kan vi hänvisa mer till andra myndigheter och organisationer som kan erbjuda olika former av stöd.

Alla har olika behov och förutsättningar. De nyanlända som behöver mycket stöd sitter vi med dagligen och hjälper till med bostadssökning. SHIS har listor med alla hyresvärdar i Stockholm med omnejd så vi kan ge rekommendationer och tips om hur man ställer sig i kö och bäst söker bostad. Vi har ett bra samarbete med stadsdelsförvaltningen, som är här på besök varje vecka.

År 2021 krävde politiken i Stockholm att man som nyanländ endast får bo i SHIS genomgångsboende i två år, tidigare var maxgränsen 5 år. Ingen av våra hyresgäster har ännu passerat två års gränsen, men vi ser att det kommer att bli svårt för de flesta att lyckas hitta jobb och bostad på så kort tid. Vissa har kontakter, utbildning och talar bra engelska. De skaffar snabbt jobb och kan därmed också hitta bostad innan maxgränsen på fem år har gått ut. Andra har aldrig bott i en lägenheten, aldrig gått i skolan, aldrig lagat mat på en spis eller ens haft ett kök. Hur ska man då kunna etablera sig här på bara två år? Det går inte. Det är helt orimligt.”

Aktör Christian M:

“Vi har flaggat för att det inte går för stadsdelen. Socialtjänsten har ju följt familjerna och de ser ju att det inte kommer att fungera. Det gynnar ingen att de ställs på gatan eller flyttar till ett vandrarhem. Det går ju inte. Så då förlänger man kontraktet hos oss.

Oftast flyttar våra hyresgäster till förstahandskontrakt i allmännyttan. Privata bostadsbolag har ofta mer och högre krav på inkomst med mera. Krav som vi ibland inte vet om det har laglig rätt att kräva. Ju bättre vi är på att förmedla att detta är ett genomgångsboende, att de kommer behöva flytta vidare det och ge hyresgästerna stöd och hjälp att hitta ett eget boende desto mer ökar deras möjligheter etablera sig i Sverige. Hur bra vi lyckas är kopplat till situationen på arbetsmarknaden. Utan ett jobb, en inkomst, är det svårt att få en bostad. Det finns ett etableringscentrum i Stockholm stad som är ganska nytt, som vi samarbetar med. Det riktar sig direkt till nyanlända och har fokus på att hjälpa till att hitta jobb.

De strukturella bitarna är avgörande för att den nyanlända ska kunna etablera sig. Finns det inga bostäder, som de har råd att flytta till så går det ju inte och finns det inga jobb så är det också svårt.

En annan aspekt som är viktigt för de nyanländas integration i samhället är området där modulhusen placerats. Därför har staden beslutat att modulhus och serviceboende inte ska placeras eller nyttjas i områden som anses socioekonomiskt utsatt. I Järvaområdet finns till exempel inga bostäder för nyanlända.

När vi öppnar ett nytt modulhus bjuder vi alltid in de närmaste grannarna och stadsdelsförvaltning till ett informationsmöte där vi förklarar hur SHIS jobbar, vår process och vårt uppdrag. Det blir ofta motstånd direkt. Nu får vi ta emot klagomål från grannar i närområdet här på Kopparbacken som tycker att det låter för mycket när barnen leker på gården och andra som stör

sig på att de boende här hänger ut sina mattor för vädring på balkongen. Det är ganska mycket sånt som vi får hantera.

Men å andra sidan - när vi öppnade här var det många i närområdet som engagerade sig - kom med kläder och så. Så det finns ju också positiva reaktioner.”

Aktör Reshna A:

“SHIS började arbeta med att ta emot nyanlända i samband med flyktingkrisen 2015. Då öppnade vi tjugo, trettio nya boenden i veckan. När det kom väldigt många flyktingar samtidigt blev det svårt att arbeta med enstakalägenheter och geografisk utspridda mindre enheter som LSS-boende. Då tvingades vi att tumma på kvaliteten på boendena. Det handlade mycket om att hitta tak över huvudet. Läget var akut. Vi på SHIS hade också ingen eller lite erfarenhet av att öppna nya boenden och vi arbetade inte lika strategiskt med stödet till de boenden. Det har vi utvecklat över tid.”

Aktör Christian M:

“Efter flyktingkrisen 2015 fick skulle vi avveckla många av våra boenden, med så kom kriget i Ukraina. Migrationsverkets första prognoser för hur många som skulle komma var ju ganska höga. Vi hade väldigt många möten inom Stockholms stad för att planera hur vi skulle agera. Flera av boendena som vi skulle avveckla fick vi ta i anspråk igen. Sen blev det en broms igen när det inte kom så många som man först trodde. Det är väldigt ryckigt. Men nu har vi landat i att det lättare att öppna upp nya boenden än att avveckla. Vi kan ofta lösa akuta situationer tack vare att vi har så många bolag och fastigheter i Stockholms stad. Men vi får å andra sidan ta emot fler nyanlända än många andra kommuner.

Just nu är i fas. Vi klarar att ta emot Stockholms kvot för året med sexhundra nittio nyanlända samt de ukrainska flyktingar som anvisas hit. Om de sker en ny oväntad flyktingvåg har vi möjlighet att använda evakueringsboenden - gymnastiksal, tomma skol- och LSS-fastigheter och andra tillfälliga lokaler som enkelt kan ge tak över huvudet. Vi svarar ju helt på Migrationsverkets behov och volymer. Vi måste kunna anpassa oss och vara flexibla.”

Aktör Reshna A:

“Nu har vi på SHIS mycket mer erfarenhet. Vi har öppnat upp och avvecklat i flera omgångar under de senaste åren. Vi har skapat rutiner och kan agera snabbare. Staden har kommit fram till att de här modulerna är det mest långsiktiga vi har. De är prioriterade. När man krymper kostymen, när en fastighet ska avvecklas, då flyttar vi i första hand om hyresgäster till modulhusen.”

Aktör Christian M:

“Trots att modulhusen står på tillfälliga bygglov är det ändå de mest långsiktiga vi har. Ju längre vi kan vara och verka på samma ställe desto bättre relationer bygger vi - med stadsförvaltning, grannar i området, förskolan och så vidare. Det blir enklare för oss att ge de nyanlända stöd och hjälp att etablera sig om vi får möjlighet att vara längre i ett område.”

Modulhus Grimsta

4.2.1

MODULHUS GRIMSTA 1.

STOCKHOLMS STADS GENOMGÅNGSBOENDE FÖR NYANLÄNDA. SHIS

Aktörer: Christian M. Enhetschef för verksamhetsområdet nyanlända på SHIS,
Reshna A. Sektionschef och Jama H. Bovärd Grimsta

I Grimsta längs den hårt trafikerade väg 275, mittemot ÖoB, ligger ett av SHIS:s äldsta modulhus. Huset har stått här på ett tillfälligt bygglov sedan 2018. Modulen har tre våningar och 41 lägenheter. Trots det bullerutsatta läget störs inte hyresgästerna av trafiken. Modulerna är välisolerade. De boende saknar balkonger men de klagar inte på avsaknaden av gemensamma ytor eller den ganska påvra utemiljön. Hyresgästerna har nära till parklek, grönytor och service vilket i kombination med välvilligt inställda grannar kompenserar för avsaknaden av mötesplatser i närmiljön.

I receptionen arbetar bovärden Jama H. Han har hjälpt många av de hyresgäster vars tillfälliga femårskontrakt nu löpt ut vidare till permanent boende. Många lägenheter står därför just nu tillfälligt tomma men nya boenden är på väg in.

Aktör Jama H:

“Det viktigaste för att man ska lyckas flytta från SHIS genomgångsboende till ett eget boende är att man har ett arbete. I Stockholm finns det nu ganska gott om arbetstillfällen särskilt inom servicesektorn. Det gör det enklare.

Hur väl man lyckas etablera sig hänger mycket på individen. Alla människor är olika och har olika förutsättningar. Vi erbjuder det lilla extra stöd som behövs. De flesta som bor här är väldigt självgående. Många av våra hyresgäster blir kvar i Stockholmsområdet eller kranskommunerna efter att de flyttat härifrån. Barnen går i skolan, man har vänner och känner sig hemma. Det långsiktiga målet med mitt arbete är att de ska hitta ett boende där de trivs och att de inte behöver tänka på att de ska flytta, utan kan fokusera på att lära sig språket och skaffa ett bra arbete.

Det flesta som bor här upplever att det är bra och fräscht. Husen är funktionella och tjänar sitt syfte. Här i Grimsta fungerar det bra med grannarna om man jämför med Kopparbacken. Många som bor här i Grimsta har lite mer förståelse. Det är min åsikt att det är enklare att placera modulhus i områden där det bor mest arbetarklass. Det gör att det blir mindre konflikter med de boende i området.”

Aktör Christian M:

“Jag lutar mer åt att det är bättre att placera modulerna i mer blandade områden så att man kan lära känna andra och ta del av flera delar av samhället.

Bovärdar som Jama har ovärderliga erfarenheter och kunskaper om hur våra boenden och

verksamhet fungerar i praktiken. Vi som chefer förmedlar bovärdarnas erfarenheter till stadens organisation. Vi arbetar hela tiden för att utveckla och göra verksamheten så bra som möjligt. Det svåraste med det tillfälliga i vår verksamhet är att barnen etablerar sig snabbt med skola, fritid och vänner. Sen måste de flytta. Vi jobbar för att familjer ska få en lägenhet i närheten av våra boenden. Det är viktigt för alla.

En utmaning för många hyran. Här kostar en 2:a närmare tolv tusen kronor i månaden. Majoriteten av våra hyresgäster betalar hyran själva. Det fungerar om båda föräldrar i en familj jobbar. Vissa får stöd, etableringsersättning och bostadsbidrag, men så snart man får ett jobb försvinner det. Att bo i våra modulhus är dyrare än om man blir placerad i till exempel ett gammalt servicehus.”

4.3
HUMAN ÄLDREBOENDEN
GENOMGÅNGSBOENDE TUT
VALLENTUNA KOMMUN
HÄGGATAN 7 A HUMANA ÅBY ÄNGAR

Aktör: Ann-Sofie A, Anbudsansvarig Human äldreboende.

I den nybyggda stadsdelen Åby Ängar driver det privata vårdbolaget Humana ett äldreboende. I två avdelningar på bottenvåningen bor sedan augusti i år femtiosju ukrainska flyktingar här. Majoriteten är barnfamiljer. Familjerna men också de som kommit själva bor i ett egna rum, ingen behöver dela med någon de inte känner. Rummen är cirka trettioen kvadratmeter och innehåller ett handikappanpassat badrum med dusch, en höj- och sänkbar vådsäng och platsbygg garderobsvägg.¹ Rummen har kompletterats med en våningssäng från IKEA och ett bord med stolar. Varje avdelning har ett gemensamt vardagsrum, kök och matsal. Här finns lekhörna och leksaker samt en tv. Man har också tillgång till en uteplats och en gemensam balkong.

På Åby Ängar erbjuds de boende helpension. Maten levereras av ett upphandlat cateringföretag. Mellanmål och kolonialvaror köps till separat enligt en överenskommelse med kommunen. De boende har också möjlighet att laga egen mat, men då på egen bekostnad. På kyl och frysar i det gemensamma köket finns det listor på vad de boende har rätt till enligt Migrationsverket. Utöver det köper Humana in hygienartiklar - rakhyvlar, schampo, tvål, tandborstar etc. som de boende kan hämta gratis i förrådet.

Äldreboendet i Åby Ängar är ritat av Ascape arkitekter. Åke Sundvall är byggherre och äger och förvaltar fastigheten. Humana hyr av Åke Sundvall. Huset var klart för inflyttning år 2020. Boendet erbjuder 60 lägenheter fördelat på sex avdelningar. Varje avdelning består av tio lägenheter.

Aktör: Ann-Sofie A:

“Humana hade på grund av pandemin överetablering i vissa kommuner. Vi iordningställde fyra boenden för att vara med i Migrationsverkets upphandling som gick ut i samband med att kriget i ukraina startade. Två boende i Norrtälje, ett i Växjö och så det här. Men det var bara här vi fick avtal. Vi köpte våningssängar och allt annat som Migrationsverket krävde.

1. Ritning på rummen: <https://www.humana.se/siteassets/hem---sverige/aldreboende/vara-aldreboenden/vallentuna---aby-ang-ar/typrum-vallentuna-210219-1.pdf>

Gemensamt samlingsrum och bostadsrum. Bostadsrummen är ett rum med inställd våningssäng.

När Migrationsverket drog tillbaka upphandlingen fick vi montera ned allt på de andra tre boendena. Vi lyckades sälja våningssängarna till Attendo som hade avtal med i Norrköping. Vi förlorade mycket pengar på det.

Nu har vi ett avtal från en direktupphandling med Vallentuna kommun på sex månader, med tre månaders förlängningsklausul till sista mars 2023. Sen får vi se. Flera som bor här har redan fått jobb och flyttat till andra boenden.

Jag älskar att vara här. Jag arbetar egentligen på vårt huvudkontor på Kungsholmen som anbudsansvarig. Men jag tycker att det är fantastiskt att vara här. Jag kan sitta i det lilla dokumentationsrummet som finns här och göra mina ordinarie arbetsuppgifter. “

Aktör: Ann-Sofie A:

“Jag tycker att det är ett bra utnyttjande av samhällsresurs – det var nybyggt, det är nära till service, till öppen förskola, det finns en säker gård. Det funkar jättebra att ha våra äldreboende som flyktingboende. Familjerna som bor här kom från Migrationsverkets evakueringsboenden i Märsta, ett Best Western hotell. Så de flesta kände varandra och hjälpte varandra att flytta hit. De blev så glada när de såg köket för då kunde de laga sin egen mat. Nu får de ju mat här, men de får laga själva och det har betytt mycket.

Kanske hade det varit bra med en bättre gård för den yngsta barnen? Men det finns ju en skog i närheten. De är duktiga på att ta ut sina barn i närområdet och göra roliga saker. Vi har köpt en del leksaker men också fått en del. Den där trehjulingen kommer till exempel från mina barn. Och den andra är från min systers barn.

Det är kanske mest jobbigt för tonåringar, som behöver krypa undan och vara för sig själva. De har inga ytor för det. Vi hade en kvinnan som hade ett jobb på distans i Ukraina. Hon fick möjlighet att låna en tom lägenhet som kontor. För hon hade småsyskon. Nu har hon fått flytta från “sitt kontor” för vi behövde en till en nyanländ familj.”

Ni på Humana har ju inga erfarenheter att arbeta med flyktingar. Hur har det fungerat?

Aktör: Ann-Sofie A:

”Vi har fått lära oss. Vi erbjuder inget kuratorsstöd eller så till de boende. Men vi har bra kontakt med Vallentuna kommun. De har till exempel en jobbcoach som kommer hit och ger stöd och hjälp till de som vill söka arbete. Sen har de fått hjälp av oss, vi har två personal från Humana och så två anställda servicevärdar, att skriva in sina barn på BVC. Kommunen kom hit och visade hur man söker till skolan. Så nu går alla barn som bor här i skolan. Förskolebarnen väntar fortfarande på plats. Kommunen har ju fyra månader på sig att ordna det – så lagom till julafton kan de få plats.

Sen har kommunen ordnat öppenförskola med en ukrainsktalade person som jobbar på försko-

lan. Vi har anställt en ukrainsk talade tolk som är här två dagar i veckan och hjälper till att svara på frågor.

Nu bor femtiosju personer här. Imorgon flyttar en kvinna in då blir de femtioåtta. Vi har plats för sextio. Alla bor i sina familjekonstellationer. Men man behöver inte dela rum med någon man inte känner.

Jag upplever att alla trivs, men de vill ju hem. Många har sin män och nära släktingar kvar i Ukraina. Vissa åker hem ibland för att hälsa på och se om sina hus. De här är en tillfällig lösning för dom. De längtar till att de ska kunna få åka hem. Sen är det ju så klart slitigt att bo i ett korridorboende. Varje familj bor ju ett rum som är avsett för en person. De kan bo fyra personer där. Klart att det blir trångt och de gemensamma utrymmena är ju begränsade.”

Ska Humana fortsätta erbjuda flyktingboenden i framtiden?

Aktör: Ann-Sofie A:

”Vi jobbar ju inom äldreomsorg så jag tror inte att vi kommer vara med i en upphandling igen. Migrationsverket hade ganska orimliga krav. Vi skulle skicka in så infernaliskt mycket dokumentation kring brand och ventilation. Men vi är ju ändå ett äldreboende. Vi hade ju en riskklass över. Allt skulle vara klart och det kunde komma aviseringar inom tjugofyra timmar. Så vi fick ju köpa all mat och allt material under anbudsperioden och så skulle vi meddela ett datum när allt stod klar. Vi köpte barnmatsburkar, bröstmjölk ersättning, blöjor allt till alla ställen. De avbröt anbudsförfarandet i maj. Jag tänker att nästa gång Migrationsverket behöver gå ut med upphandling så kommer det vara många företag som kommer att tveka. Vi hade ju lagt ut miljoner kronor. De är ju inte en så trovärdig avtalsparter om de plötsligt avbryter och bestämmer sig för något annat.

Jag upplever att Migrationsverket är ganska fyrkantiga och byråkratiska. Det är till exempel svårt att få Migrationsverket att anvisa individer efter särskilda önskemål. Vi vill gärna erbjuda anhöriga till de ukrainare som bor här att komma hit. En mormor och morfar till exempel. Vi har plats. Men så anvisas de av Migrationsverket till Sundsvall. Sen var det en man som hade sin fru och barn boende här som vi kunde erbjuda plats. Honom skickade Migrationsverket till Gävle. Och han har fortfarande inte kommit hit. Det är anvisningkvoterna som styr och Migrationsverket orkar de inte kolla anknytningar. De anvisar bara.

Tjänstemännen på kommunen är fantastisk att jobba med. De är mer flexibla och kan se nyttan med de mänskliga aspekterna. Vallentuna kommun har verkligen engagerat sig. De försöker verkligen.

Vi har kostnadstäckning för våra utgifter nu med ersättningen vi får från kommunen. Alla kommuner resonerar olika. Växjö till exempel betalar bara exakt det de får i ersättning från Migrationsverket, vilket är 300 kr per vuxen och 150 kr per barn. Det täcker bara 60% av vår hyra. Sen krävde Växjö att de boende skulle laga all mat själva. Dagersättningen täcker inte kostnaderna för det. De kommer att få svälta och panta burkar för att kunna köpa mat. Det är inte ok. Så där kommer vi hyra ut lediga platser på vårt äldreboende som kontor istället.”

Situationsplan och planritning för Humana äldreboende i Vallentuna.

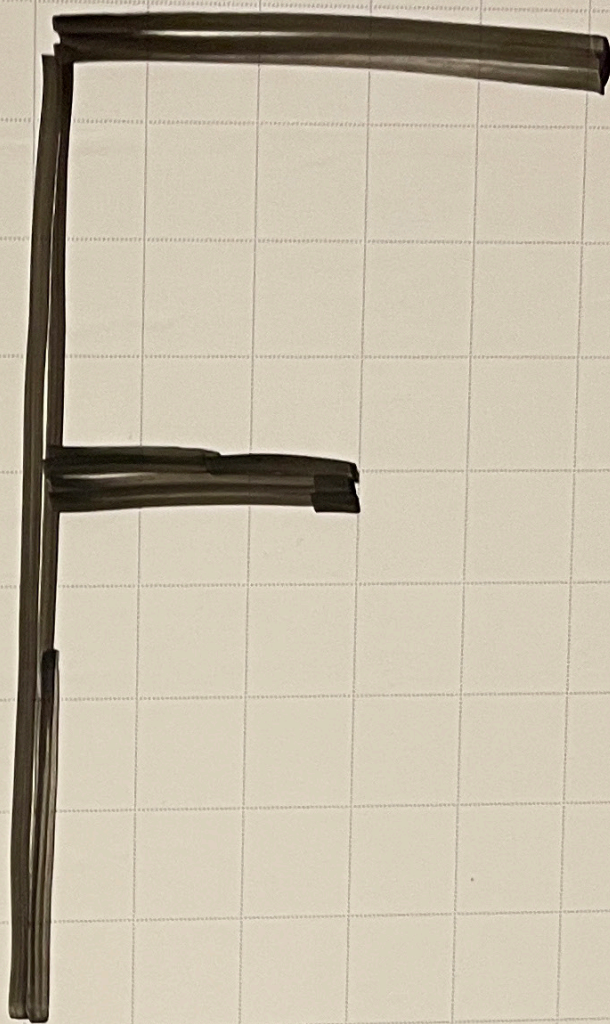
Det gemensamma samlingsrummet.

VALLENTUNA KOMMUN

Det är en rad tillfälligheter och beslut som lett fram till att femtiosju ukrainska flyktingar hamnade på ett äldreboende i Vallentuna.

Den 3 mars 2022 tog EU det historiska beslutet att aktivera det så kallade massflyktsdirektivet med anledning av Rysslands invasion av Ukraina. Migrationsverket började ett intensivt arbete med att öka sin boendekapacitet. Upphandlingar gick ut i hela landet. Humana hade på grund av pandemin och viss överetablering ett flertal lediga avdelningar på sina äldreboende. De gick därför in i Migrationsverkets upphandling av boenden och anpassade fyra av sina äldreboende för att kunna ta emot ukrainare. Men i maj, när Migrationsverkets prognoser av antal ukrainare som förväntades komma till Sverige justerades nedåt och förslaget att kommunerna skulle axla ansvaret för bosättning av ukrainska flyktingar lades i riksdagen avbröts upphandlingen. Den 1 juli 2022 beslutade riskdagen att ansvaret för att bosätta de ukrainska flyktingar skulle gå från Migrationsverket till Sveriges kommuner. Migrationsverket anvisar sedan dess de ukrainare som inte hittat eget boende (EBO) till kommunerna enligt Bosättningslagen. Vallentuna fick den 1 juli nittio ukrainare anvisade. Humana kontaktade Vallentuna kommun som beslutade att göra en direktupphandling med vårdbolaget.

Vallentuna har sålt ut sin allmännytta och har till skillnad från Stockholms stad ingen stiftelse som likt SHIS fungerar som bostadssocial resurs. Inte ens socialförvaltningen i Vallentuna har, enligt kommunens hemsida några bostäder att förmedla. För Vallentuna blir det därför nödvändigt att vända sig till privata aktörer för att uppfylla sitt ansvar enligt bosättningslagen.

SÄRSKILDA
BEHOV

5 UTVISNING OCH FÖRVARSTAGEN

Migrationsverket skriver:

“Om du accepterar beslutet om avvisning eller utvisning kan du skriva under en så kallad nöjdförklaring. När du har skrivit under en nöjdförklaring kan du inte överklaga beslutet och ska planera din hemresa. Även om du inte skriver under en nöjdförklaring är det viktigt att du samarbetar med Migrationsverket i ditt återvändande.”¹

Beslutet vinner laga kraft efter tre veckor. I beslutet står hur lång tid man har på sig att lämna landet. Det är ofta mellan två till fyra veckor efter lagakraftvunnet beslut. Det är den asylsökande som ska veta när den måste lämna landet. Ett beslut om avvisning eller utvisning gäller i fyra år.

Om en asylsökande överklagar ett beslut om avvisning eller utvisning får hen oftast stanna i Sverige medan hen väntar på att domstolen ska pröva hens överklagande.

Man kan få beslut om avvisning som ska genomföras omedelbart, om det är uppenbart att man inte har grund för asyl. Ett sådant beslut kan man bara få om Migrationsverket avgör en ansökan inom tre månader. Då ska man lämna landet också om man tänkt överklaga,

När man har fått ett beslut om avvisning eller utvisning kallas man till ett samtal med en handläggare på Migrationsverket för att planera återvändande.

Om man planerar att lämna Sverige på egen hand innan man har blivit kallad på samtal om återvändande kan man besöka sin närmaste mottagningsenhet för mer information. Där kan man få ett utresebevis som man ska lämna in i en svensk passkontroll när du lämnar landet.

Om man inte samarbetar i sitt återvändande kan Migrationsverket ta ett beslut om uppsikt eller förvar. Uppsikt innebär att man regelbundet måste anmäla sig hos Migrationsverket eller polisen. Om man får ett beslut om förvar får man bo på ett låst boende i väntan på sin avresa.

På ett förvar bor personer som inte har samarbetat vid sin utvisning efter ett avslag på en asylansökan men också sådana som har påträffats och häktats av polis för att de uppehåller sig i landet olagligt, som illegal arbetskraft till exempel. De flesta kvinnor som är intagna på ett förvar är offer för olika typer av traficking. Om man lämnar in en polisanmälan i egenskap av brottsoffer så kan man erhålla uppehållstillstånd enligt 5:15 Utlänningslagen.

Då är man ett brottsoffer och kan placeras i ett skyddat boende istället för i ett förvar.

Boendekorridor förvaret, Mölndal.

5.1 FÖRVARET

AMINOGATAN 27, MÖLNDAL

Aktör: Jessica H. Enhetschef

Om du är 18 år eller äldre kan du ställas under uppsikt eller tas i förvar om det är nödvändigt för att utreda till exempel din identitet eller din rätt att vistas i Sverige. Du kan också ställas under uppsikt eller tas i förvar om du har fått, eller om det är sannolikt att du kommer att få, ett beslut om avvisning eller utvisning och Migrationsverket bedömer att det finns risk för att du kommer begå brott i Sverige, avvika, hålla dig undan eller på annat sätt hindra eller försvåra avvisningen eller utvisningen.¹

Förvarens arkitektur styrs delvis av Utlänningslagen.

Den anger att:

“En utlänning som hålls i förvar ska ges tillfälle till aktiviteter, förströelse, fysisk träning och vistelse utomhus. Ett barn som hålls i förvar ska ges möjlighet till lek och aktiviteter som är lämpliga för barnets ålder. En familj som hålls i förvar ska erbjudas eget boende”.²

Samt att:

“En utlänning som hålls i förvar får hindras att lämna lokalen där han eller hon vistas, och i övrigt underkastas den begränsning av rörelsefriheten som krävs för att ändamålet med att utlänningen tagits i förvar skall tillgodoses eller som är nödvändig för ordningen och säkerheten i lokalen. En utlännings rörelsefrihet får också begränsas, om han eller hon utgör en allvarlig fara för sig själv eller andra”.³

De svenska förvaren ligger i de flesta fall perifert i industri eller kontorsområden, och har i de flesta fall inrymts i byggnader byggda för andra verksamheter och byggts om till förvar. Det gäller även det nyaste i Mölndal, som ersätter det man haft i Kålleröd.

1. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/utlanningslag-2005716_sfs-2005-716#K10

2. Ibid 11 kap paragraf 3 Utlänningslagen

3. Ibid paragraf 6

Det finns sex förvar i Sverige:

Förvaret i Märsta, landets största där de också har en kvinnoavdelning för särskilt utsatta kvinnor, Maskingatan 4. Ett före detta hotell.

Förvaret i Gävle, Kaserngatan 50 A. Tidigare administrationsbyggnad för stadens fattigvård och barnavård från 1925 och kontor från 1960- och 1980-talen.

Förvaret i Ljungbyhed, Förrådsvägen 3

Förvaret i Åstorp, Malmövägen 7, tidigare kontors och lagerbyggnader

Förvaret i Flen, Änglundavägen 21, tidigare Jättunahemmet, ett hem för människor med olika former av intellektuella funktionsnedsättningar. Stängde 1997.

Förvaret i Kålleröd – ersätts 2022 av förvaret i Mölndal, tidigare arrest och innan dess kontorslokal byggd på 1980-talet.

Enligt uppdrag i regleringsbrevet från 2018 ska myndigheten särskilt beakta behovet av förvarsplatser i norra Sverige vid planeringen av förvarsverksamheten, man kommer därför troligen att tillskapa ett nytt förvar i Luleå med utgångspunkt i den modell man har för det nya förvaret i Mölndal.

Ju fler asylsökande som regeringen vill ska återvända till sina ursprungsländer, ju hårdare blir trycket på landets förvar. En stramare asylnpolitik, skapar större behov av låsta boenden.

Förvaret i Mölndal hyr Migrationsverket av Castellum. Det här nya förvaret sätter standarden för alla nya förvar i landet. De nya förvaren ska vara säkrare och tryggare. De påminner mer om anstalter än om vad man skulle förknippa med boenden.

Man har 114 platser i ett regeringsbeslut, men har en kapacitet för 200, plus personal. Omkring 95% av de som kommer hit är män, ofta unga. Om det är familjer, tar polisen ofta mannen i familjen i förvar så bor de andra någon annanstans.

Aktör Jessica H.

“Det här är sista anhalten, de som kommer hit ska lämna landet. Våra samtal med dem handlar om “hur kan du göra för att göra det så bra som möjligt”, “vad behöver du ha med dig för saker”, “finns det någon som kan möta dig”, för oavsett vad så kommer de att lämna landet och då kan vi hjälpa dem att göra det så bra som möjligt. Mycket av vårt arbete här handlar om samtal.

Vårt uppdrag är att hålla folk tillgängliga. Att vi ska se till att de inte avviker. De ska finnas tillgängliga för en verkställighet, en avvisning eller för att fastställa identitet eller vad som nu är anledningen till att de är här.

Det kräver en viss typ av säkerhet.

Migrationsverket har gjort ett stort arbete de senaste 5-6 åren med säkerhetsarbetet. Man var helt enkelt tvungen att öka säkerheten. Den absolut svagaste bland de förvarstagna ska känna sig trygga hos oss. Det är ett ganska hårt klientel ibland och då behöver den som är svagast känna sig trygg och säker.

Jag brukar förklara när jag anställer folk att det här är som ett litet samhälle. Här finns alla kategorier av människor. Missbrukare ibland, brottsdömda, det finns vanliga fäder och mödrar. det är ett samhälle liksom och då behöver vi anpassa det för alla samhällets delar. Men också att personalen ska känna sig trygg och säker. Vi ska komma hem till våra familjer när vi jobbat klart.

Vi har inget vårdande uppdrag men det är viktigt att vi gör uppdraget på ett humant sätt. Vi har möjlighet att skapa mjuka värden själva, som odling på sommaren, för att ge stimulans att de förvarstagna ska få något annat att tänka på. Det är inte en del av uppdraget, men det kan vi lägga till. I det här nya huset har vi fått in odlingslådor på gårdarna. Vi behöver gardiner för trivselns skull, då får vi ha suicidesäkra gardinstänger.

Sen ska så klart de anställda känna sig trygga och säkra. Klientelet och klimatet blir tuffare. Vi har haft gisslansituationer i vår gamla byggnad i Källered. Mycket här styrs av kameraövervakning. Det är nytt för oss. Vi har ett bevakningscentral med skärmar. De styr vem som kommer in och ut, när grinden ska öppnas, och vissa slussar inne i huset kan vi inte öppna utan deras hjälp. Kamerorna får inte ersätta människor, de är ett komplement.

När de förvarstagna kommer hit och förstår att vi inte är polisen lugnar de ofta ner sig.

Den gamla byggnaden ramlar ihop snart. Den är inte byggd för en låst verksamhet. Det regnar in. Gipsväggar som intagna har grävts sig ut genom. Det var en väldigt osäker byggnad vi hade hyrt sedan 1997.

Man kom successivt till insikt om att vi inte kan ha en byggnad som inte är trygg för förvarstagna eller anställda. Det som är samma i det nya som det var i det gamla är att innanför på avdelningen rör man sig fritt, det är inte inlåsning i celler, samma sak gäller utemiljön. Det är lagstyrt.

Vi har en avdelning för särskilt utsatta, för familjer och barn. Den gården är mer anpassad för barn. Men barn får man bara förvarsta i 48+48 timmar.

Det är klart att det finns detaljer som skulle kunna vara bättre, två inskrivningsrum till exempel, men i stort är det vad vi behöver så vi kan koncentrera oss på de förvarstagna.”

EN VANDRING GENOM DE OLIKA RUMMEN

Väntrum

Ett långsmalt, helt vitmålat rum med två långa låga fastskruvade vita stålbänkar med sitttyta av laminat. En plats för kort väntan, en toalett längst in, dörren till toaletten har en lucka som kan öppnas av de anställda. Gråa tunga ståldörrar.

“Vi vet inte vem som kommer till oss, vi har ofta mycket lite information, många plockas upp direkt från gatan. Då behöver det vara så enkelt och cleant som möjligt. De är rädda oroliga, förstår inte riktigt var de är. Det behöver vara så cleant som möjligt.”

Reception och suicidrum, förvaret i Mölndal.

Receptionen

Ett vitt rum med två tunga grå ståldörrar. Ett bord i stavlimmad trä för att ställa ifrån sig bagage, och för genomgång av bagaget. En bänk helt i samma stavlimmade trämaterial. En receptionsdisk bakom en plexiglasskiva.

Slutna rum för aggressiva och suicidala personer

“Det finns en mindre avdelning där vi placerar människor som antingen är suicidala eller väldigt aggressiva. Personer som inte kan placeras med andra. Det fattas ett beslut om det när personer är aggressiva. Här kan vi se alla. Det handlar om vår säkerhet och deras. De kan vara väldigt våldsamma.”

En korridor med gröna ståldörrar som leder in till avskiljanderum och suicidrum, en mindre öppen yta med ett par fastskruvade blå fåtöljer framför en teve bakom pansarglas.

Avskiljanderum – rum för särskilt aggressiva, 4st.

Ett åtta kvadratmeter stort rum, en säng längs med ena väggen, ett kombinerat bord och nattygsbord vid det lilla fönstret som vetter ut mot en parkering. Bord och sittmöbler i stavlimmad ek. En vägg blåmålad.

“Alternativet till att komma till förvaret är att de hamnar på häktet. Där sitter de inlåsta 23 timmar per dygn. Vi tycker det är bättre att de kommer hit och att de lugnar ner sig hos oss, där vi kan erbjuda samtal. I vår gamla byggnad hade vi ett sådant här rum, nu har vi fyra. Det innebär att färre behöver bli kvar på häktet, och det är inga trevliga miljöer. Vi vill därför ha dem hos oss.”

Suicidrum, 2st.

En åtta kvadratmeter stort rum helt i vitt. Ena väggen en spegel. En bevakningskamera i ena hörnet och en övervakningsspegel uppe vid taket. En lampa vid sängen. Ett rum helt utan lösa delar, utan några färger eller andra material än sängens plast och väggen målade gipsskivor.

“Ett ännu cleanare rum. Ingen toalett. En spegel med en bevakningscentral bakom, vi tittar på dem hela tiden. Här finns ingenting som du kan skada dig själv på eller hänga upp något på. Man får en madrass, filt och kudde. Att det ser ut så här är också för att vi lätt kan skölja av.”

“Utanför dessa avskiljanderummen och suicidrummet finns en gemensam lokal med en teve bakom glas och ett par fåtöljer. När de lugnat ner sig kan de sitta här. För två suicidala kan det vara bra att de får sitta ner och prata med varandra. Det finns också rökburar om man behöver komma ut och röka.

När de är så pass lugnt att vi kan flytta dem så kan de komma till avdelningen.”

Avdelningen

Avdelningen påminner om en sjukhusavdelning men helt utan dess ambition att vara vårdande på något sätt. Allt är mycket funktionellt. De få färger som finns är på de fastskruvade stolarna, ljus limegröna, och på gardinerna, samma limegröna och golvet i vagt beige. Stolarna vid matborden är svart plast, borden i ljus trä. Det finns datorer att sitta vid, på beige plaststolar.

Här ska tillkomma trivsselfaktorer, kanske ett akvarium och lite växter.

“Vi har en kiosk som kommer två gånger i veckan, med godis, drickor, cigaretter. Vi har ett motionsgym inne på avdelningen och ett utegym för styrka på gårdarna. Du har fri tillgång till datorerna, en teve. Sedan ett stort kök med luckor för mat.

Allt sitter fast, stolarna och borden i golvet. Det finns inte en enda skruv, de ska inte gå att skruva isär. Gardiner vill vi ha. En hörna för kaffe och te dygnet runt.

Varje öppen enhet har personal i en reception, 24/7. Du ser hela avdelningen från receptionen. Här finns också flera samtalsrum, om man vill sitta avskilt, men också för att vi ska kunna ha samtal med dem.

På det andra förvaret har vi växter och akvarium, vi kommer ställa i ordning detta också så det blir hemtrevligt.”

Rummen

En korridor med gröna ståldörrar, alla med en öppningsbar lucka. Inga fönster ut. Rummen har två våningssängar, en trähylla, inget mer. Ett litet fönster, nästan inget dagsljus. Inga sittmöbler eller bord.

“Om inskrivningen går bra, som de flesta inskrivningar gör kommer man till en av fyra avdelningar,

Man tilldelas ett rum. Ambitionen är att ha två på varje rum, de är inredda för fyra, då har vi 200 platser. Som det är nu i Kålleröd bor man fyra minst i varje rum. Man har en hylla och ett värdeskåp.

Det finns vissa saker man behöver ha tillgång till men som man inte får ha, som rakhyvlar eller mediciner, då får man ett skåp som öppnas med en bricka.”

Gården

Gården är den mest gestaltade delen av förvaret, med en kort “löparbana”, en mängd olika färger i markmaterialen och på redskapen. Här har man uppenbarligen fått göra saker med färg och med lite gestaltande glädje. Det skiljer ut dem från alla andra rum på förvaret. Det är den enda platsen här inne som man skulle kunna hitta utanför murarna. Här finns också odlingslådor som när de får växter i sig kan ge ytterligare en känsla av att något får vara vanligt.

Avskiljanderum för särskilt aggressiva tillvaratagna och samlingsrum i en av boendeenheterna med ett förvaringsskåp för mediciner och annat man inte får ha på rummen.

En av utomhusgårdarna med ett utegym.

“Sedan har vi utgång till gården från avdelningen. Den är öppen hela tiden närmast dörren, men hela gården har bara öppet vissa tider. Här finns odlingslådor, utegym, löparbana märkt i marken, basketplan, plats att röka. Röka är viktigt”.

Sjuksköterska

“Ett väntrum och ett undersökningsrum med en sjuksköterska. Här får man en tolk, på plats eller på länk. Tanken är att de ska bli två för vi blir fler förvarstagna. Det har vi jobbat hårt med de senaste fem åren att få sjukvård, vi hade två dagar i veckan två timmar förut. Nu är det fem dagar i veckan.”

Besök

“Alla ytor där de förvarstagna är övervakas, men inte boenderummen och besöksrummen. Trappan mellan avdelningarna och besöksrummen är väldigt bred och i trä, det är en fråga om säkerhet. Det finns sex rum som är för privata besök. Om man ska ha besök kan man antingen få privat besök, då är det ett sorts rum. Vill de ha kontakt med oss kan de trycka på knappen.

Sedan finns sex rum när Migrationsverket eller advokat eller polismyndigheter vill träffa de förvarstagna. Här finns en utrymningsdörr som myndighetspersonen kan dra sig tillbaka genom. Det finns också möjlighet till videokonferenser.

En reception där de besöksansvariga sitter. Besökarna kommer in från andra hållet med hiss eller trappa. Det finns möjligheter att värma mat. Och är det nödvändigt visiterar vi den förvarstagna efter ett besök, då flyttar man ut besökaren och visitera den förvarstagna i rummet.”

Den lilla avdelningen för särskilda behov

Ser i allt väsentligt ut som den andra avdelningen men har ett lekrum för barn.

“Hit kommer familjer, barn eller ensamma kvinnor. Här har vi möjligheter om hbtq-personer som vill vara i ett mindre sammanhang. De har en egen kod.”

Tillfälligt flyktingboende, Ursvik, Sundbyberg, 2016. Foto: Matti Östling.

6.1 FLYKTINGKRISEN 2015 VS. UKRAINAKRISEN LÄRDOMAR OCH KONSEKVENSER

FLYKTINGKRISEN 2015 VS UKRAINA

Flyktingkrisen 2015 var samhällsomvälvande. Det var en humanitär katastrof som påverkade miljontals människors liv. De politiska konsekvenserna är fortfarande, sju år senare, pågående. EU:s och Sveriges migrations - och flyktingpolitik stramades åt, flyktingmottagandet och asylprocessen har förändrats. Nya lagar har stiftats och beredskapen inför eventuellt kommande stora flyktingströmmar har höjts.

Kriget i Ukraina har hittills inte satt Sverige och EU under samma stora press. Massflyktsdirektivet innebär att alla länder inom Schengen delar på ansvaret för de ukrainska flyktingar på ett helt annat sätt än under 2015. Ukrainarnas asylprocess är kortare - alla ukrainska medborgare har rätt till tidsbegränsat uppehållstillstånd, vilket innebär att de inte behöver bo särskilt länge i Migrationsverkets anläggningsboenden utan snabbt kan bosättas i kommunerna. Antal människor som anländer nu är hanterbar för systemet. Det kaos som uppstod 2015 har kunnat undvikas.

Kriget i Ukraina satte inledningsvis Sveriges krisberedskap på prov. Erfarenheterna från 2015 var i färskt minne - det fanns kunskap och strategier på plats - men vi har inte beredskap för en allvarlig och storskalig flyktingkris motsvarande 2015. Det hanterar man istället politiskt, nationellt och inom EU, genom att göra allt man kan för att hålla EU:s yttre gräns stängd.

BAKGRUND

Enligt UNCHR befann sig fler människor än någonsin tidigare på flykt år 2015. Orsakerna till den stora flyktingströmmen var enligt FN-organet flera; att många krig och konflikter pågår länge (kriget i Afghanistan hade då t ex pågått i 40 år); att nya konflikter (som inbördeskriget i Syrien) sker oftare och att man sedan slutet av kalla kriget satsat mindre på att hitta varaktiga lösningar för att ta emot flyktingar. Satt i relation till jordens 7 miljarder invånare befann sig 2015 var 113:de människa på flykt från sitt hem. De flesta, 40,8 miljoner, var internflyktingar, på flykt inom sina hemländer. 90 % av alla flyktingar befann sig i utvecklingsländerna i konflikternas närområden.

Under andra hälften av 2015 kulminerade antalet flyktingar och migranter som sökte asyl i Europa. Miljoner människor, de flesta från Syrien, Afghanistan, Irak och Afrika anlände via den så kallade östra Medelhavsrutten, många i sjöodugliga båtar varav flera kapsejsade på vägen. Tusentals människor drunknade. De som

klarade den livsfarliga överfarten tog sig i huvudsak till fots från Grekland, via Balkan, upp till Österrike, Tyskland och Norden. Europa bevittnade härmed de största flyktingströmmarna genom kontinenten sedan andra världskriget. När året var slut hade totalt 1,32 miljoner migranter sökt asyl i EU.

Pressen på de mottagande länderna var stor, liksom det mänskliga lidandet. Situationen utlöste en humanitär och politisk kris. EU-länderna var oense om hur ansvaret för flyktingarna skulle fördelas inom unionen. Såväl Schengenavtalet¹ som Dublinförordningen² sattes ur spel, vilket skapade konflikter mellan medlemsstater som delvis består än idag.

2016 slöt EU ett avtal med Turkiet, vilket gjorde det möjligt att skicka tillbaka flyktingar som sökte sig till Europa via Medelhavet dit. Det minskade drastiskt antalet migranter till EU.

FLYKTINGKRISEN I SVERIGE

Under några kritiska veckor 2015 anlände ca 10 000 flyktingar i veckan till Sverige. Totalt kom närmare 163 000 migranter att söka asyl i Sverige under året. Utredningen Att ta emot människor på flykt. Sverige hösten 2015. (SOU 2017:12) konstaterar att: "varken regeringen, Regeringskansliet, statliga eller kommunala myndigheter hade beredskap för att så många människor på flykt skulle välja att komma till Sverige."³ Detta trots rapporter från UNCHR och Röda korset visade att rekordmånga människor befann sig på flykt. Först när krisen var ett faktum fattades beslut vilket fick stora konsekvenser för såväl asylsökande, varav många var ensamkommande barn och tjänstepersoner inom stat, särskilt Migrationsverket, och kommuner. Civilsamhällets organisationer och frivilliga kom att spela en avgörande roll i mottagandet.

Erfarenheterna från 2015 fick flera politiska konsekvenser, bland annat genomfördes förändringar i den nationella asylpolitiken. 2016 antog regeringen, som en direkt konsekvens av erfarenheterna under flyktingkrisen, en ny bosättningslag i syfte att fördela ansvaret för asylsökande och nyanlända jämnare över landets kommuner.

1. Schengenavtalet garanterar fri rörlighet inom EU:s yttre gränser för medborgarna. Under 2015 satt flera medlemsländer upp interna gränskontroller med ID-kontroller.

2. Dublinförordningen reglerar vilket EU-land som ska hantera en flyktings asylansökan. Flera EU-länder vägrade att ta emot asylsökande, vilket gjorde att ansvaret för flyktingkrisen fördelades ojämnt. Det är fortfarande en olöst konflikt inom EU.

3. Att ta emot människor på flykt. Sverige hösten 2015. (SOU 2017:12) s.17

MOTTAGANDETS FYSISKA MILJÖER 2015 ANKOMST

Den 7 september 2015 började ett stort antal migranter ankomma till Malmö central. Flera reste dagen efter vidare till centralstationerna i Göteborg och Stockholm. Till Göteborg kom människor även via Kielterminalen (färjan). De första dagarna beskrivs i SOU:n Att ta emot människor på flykt. Sverige hösten 2015 som kaotiska. Polisen och socialjouren var de enda myndigheterna som var på plats. Mottagandet kom därför i hög grad att hanteras av civilsamhällets organisationer. Efter två till fyra veckor hade myndigheterna i Göteborg och Stockholm, främst genom kommunernas insatser, etablerat en första verksamhet för ett mer organiserat mottagande. I Malmö tog det ytterligare någon vecka.

Den 8 oktober 2015 öppnade Malmö stad en samlad ankomstcentral för flyktingar i ett antal baracker som satts upp på Posthusplatsen. Stockholms stad organiserade aldrig några särskilda utrymmen på eller utanför centralstationen. Göteborgs stad organiserade ett mottagande på centralstationen, först i en container och en enkel stuga med toalett på centralstationens område, men efter klagomål från fastighetsägaren Jernhusen, flyttade kommunen sitt mottagande till närbelägna Vita huset, där verksamheten fanns kvar till strax efter årsskiftet 2015/16.

BOENDESITUATIONEN FÖR ASYLSÖKANDE NYANLÄNDA 2015

De migranter som 2015 valde att söka asyl hos Migrationsverket hade i väntan på att deras ansökan prövades, två möjliga sätt att bo; i Migrationsverkets anläggningsboenden (ABO) eller i eget boende (EBO).

Redan innan flyktingkrisen 2015 var boendesituationen för asylsökande och nyanlända till Sverige ansträngd. Boverket fick i mars 2015 i uppdrag av regeringen att utreda boendesituationen och komma med konkreta förslag till förändringar. Arbete med rapporten påbörjades i mars 2015 och lämnades till regeringen den 3 november under pågående flyktingkris.

ABO SATT UNDER PRESS

Under flyktingkrisen blev situationen på Migrationsverket mycket ansträngd. Hanteringen av asylansökningarna drog ut på tiden och anläggningsboendena blev snabbt fulla. Trots att Migrationsverket införde en förenklad registreringsprocess av asylansökningar hann handläggarna inte med. Många flyktingar tvingades därför att vänta i ett slags administrativt limbo. Enligt SOU 2017:12 tvingades

“vuxna och familjer vänta i Mässhallarna i Malmö där förhållandena var mycket oordnade och ensamkommande barn fick stanna i provisoriska boenden i ankomstkommunerna i väntan på att få registrera sig.”

Utredarna konstaterar vidare att frågor om boende för flyktingarna kom att prägla hela hösten 2015. De skriver:

“Något som särskilt påverkade bilden av Sveriges mottagande av människor på flykt var regeringens uppdrag att inventera möjligheterna att låta asylsökande sova i tält och att Migrationsverket till slut inte klarade av sitt uppdrag att ordna boende vilket medförde att ett antal personer sov utomhus i november 2015.”

Händelseförloppet som ledde fram till upprättande av tältlägret beskrivs i SOU 2017:12 som följer:

“Den 8 oktober 2015 gav regeringen länsstyrelserna i uppdrag att inventera förekomsten av befintliga platser för tillfälliga asylboenden. /.../ Migrationsverket fick i uppdrag att i samarbete med MSB, Fortifikationsverket och länsstyrelserna uppföra och förvalta tillfälliga asylboenden i form av tält. /.../ MSB undersökte förutsättningarna för detta, bl.a. genom en markinventering i kommunerna. MSB fick svar från totalt 178 kommuner och 57 områden identifierades som byggbar mark. Den 10 december 2015 flyttade tolv asylsökande in i ett tältboende som MSB hade uppfört i Revinge i Skåne. Lägret hade plats för ungefär 200 personer. De inflyttade var ensamstående män, eftersom barnfamiljer och personer med särskilda behov var prioriterade för andra boenden. Migrationsverket ansvarade för mat, städning och bevakning av tälten. MSB ansvarade för att bygga tältanläggningen och ta hand om övrig teknisk skötsel, inklusive brandskydd. Den 24 januari 2016 avvecklades tältlägret på Revingehed.”

Enligt SOU 2017:12 prioriterade myndigheten anskaffning av boenden och lyckades också med sitt uppdrag att ordna tak över huvudet åt alla som fått sin asylansökan registrerad, främst genom att upphandla anläggningsboenden i stor skala utanför storstäderna. Upphandlingarna gjordes baserad på inventering av tillgång på möjliga boende som gjordes av länsstyrelserna på uppdrag av regeringen.

Det innebar i praktiken att Migrationsverket upphandlade förläggningar, hotell, vandrarhem, konferenscenter framförallt i glesbyggdskommuner. Fördelningen av ABO mellan olika kommuner blev därmed ojämn. Flera av de mottagande kommunerna hade mycket begränsade möjligheter att förbereda sig, vilket skapade stora utmaningar i mottagandet och när man skulle erbjuda skola och vård.

EGEN BOEDEN (EBO)

De asylsökande som valde att ordna sitt boende på egen hand (EBO) blev enligt Boverkets rapport Boendesituationen för nyanlända (2015:40) i princip utesluttade inneboende hos släktingar eller bekanta. Dessa boendelösningar var ofta temporära och asylsökande tvingas flytta runt mellan olika lägenheter.

Boverket skriver i sin rapport Boendesituationen för nyanlända att i kommuner med brist på lediga bostäder tenderar asylsökande att flytta till områden där man redan bor trångt och segregat. Genom att bosätta sig hemma hos familjer som själva är på väg att etablera sig i Sverige, och som bor i kommuner med en mycket ansträngd bostadsmarknad, ökar risken att värdfamiljernas etablering försenas, samt att de asylsökande själva riskerar att bli socialt- och ekonomiskt exkluderade.

Boverket uppmärksammar vidare att det i kommuner där det råder stor brist på lediga lägenheter och långa kötider till egen bostad, ofta uppstår handel med hyreskontrakt och otillåten andrahandsuthyrning. Nyanlända möter där en parallell (svart) bostadsmarknad där det går att köpa hyreskontrakt och där det finns ett utbud av otillåtna andrahandskontrakt och c/o adresser.

I de delar av landet där situationen på bostadsmarknaden är bättre, hamnar asylsökande som väljer EBO istället i en social kontext som, enligt Boverkets rapport, främjar social inkludering. Där finns även större möjligheter att hitta en bostad när/om den asylsökande får permanent uppehållstillstånd.

Boverket rekommenderar i rapporten regeringen att temporärt begränsa asylsökandes möjlighet att bosätta sig på egen hand i områden där boendesituationen redan är ansträngd.

TILLGÅNGEN TILL BOSTÄDER EN FÖRUTSÄTTNING FÖR ETABLERING

Boverket föreslår även att regeringen; "skyndsamt vidtar åtgärder för att minska bristen på bostäder i framför allt kommuner med goda förutsättningar för nyanländas etablering på arbetsmarknaden" och understryker betydelsen av att staten tar ansvar för bostadsförsörjningen för de grupper som står utanför marknaden:

"Boverkets uppfattning är att staten behöver initiera processer så att bostäder byggs för de hushåll och grupper som har de lägsta inkomsterna, vilket i praktiken betyder en modell för bostadsbyggande som riktar sig mot specifika målgrupper och inte till alla hushåll." /.../

..."staten behöver både säkerställa att bostadsbehovet för grupper med låga inkomster tryggas men också bidra till en hållbar samhällsplanering och en hållbar utveckling för att trygga människors behov och möjligheter till ett fungerande vardagsliv."

Boverket understryker här med kopplingen mellan en bostadsmarknad i balans och nyanländas möjlighet att etablera sig i samhället. Tillgången till bostäder spelar också en avgörande roll för att bryta segregationen. Detta hade under 2015 även påpekats av Riksrevisionens i deras granskning av effekterna av regeringens insatser för ökad integration.

2016 granskade FN: kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter Sveriges efterlevnad av åtagandena i konventionen för mänskliga rättigheter. Kommittén uttryckte i sin rapport oro för bostadssituationen i Sverige. Den bristande tillgången på bostäder särskilt i storstäderna nämndes, liksom den bristande tillgången på ekonomiskt överkomliga hyresrätter. Kommittén ansåg att Sverige borde vidta åtgärder för att underlätta utsatta invandrares inträde på bostadsmarknaden samt underströk behov av riktade åtgärder i syfte att motverka bostadssegregation.

KONSEKVENSER

Med Boverkets rapporter och andra utredningar som grund trädde den 1 mars 2016 Lagen om mottagande av vissa nyanlända för bosättning, Lag 2016:38, i laga i kraft. Den så kallade bosättningslagen innebär att alla Sveriges kommuner är skyldiga att efter anvisning ta emot nyanlända. Regeringens uttalade ambition med lagen var att etablera en ”rättvis fördelning av nyanlända och därmed skapa bättre förutsättningar för nyanlända att få arbete och komma in i samhället. Kommuner kan därmed inte längre välja att avstå från att ta emot nyanlända som Migrationsverket anvisat.

Bosättningslagen innebär att det är regeringen, baserat på prognoser från Migrationsverket, beslutar om fördelning av nyanlända till länen. Länsstyrelserna får besked om så kallade länstal, och fördelar sedan själva kommunal. Talen baseras på en fördelningsmodell där arbetsmarknadsförutsättningar, befolkningsstorlek, sammantagna mottagande av nyanlända och ensamkommande barn samt omfattningen av asylsökande som vistas i kommunen tas i beaktande. Tillgången till bostäder beaktas inte vid regeringens beslut om fördelningen mellan länen (länstal). När länsstyrelserna beslutar om fördelningen mellan kommuner inom respektive län (kommunal) får förutsättningar att tillhandahålla bostäder beaktas, förutom de kriterier som också styr länstalen. Från det att beslut om anvisning är fattat har respektive kommun upp till två månader på sig att hitta boende. Typ av bostad är inte reglerat i lagen.

Enligt rapporten Migrationens ojämna geografi. Bosättningslagen ur ett rättviseperspektiv. Betyder det i praktiken att kvaliteten på det boende som erbjuds varierar stort. Rapportförfattarna konstaterar vidare att implementeringen av lagen har

kommit att falla mycket olika ut i olika kommuner, och att den blivit en brännande politisk tvistefråga. En del kommuner har valt att göra mer än vad lagen föreskriver, andra har utgått från de intentioner om permanenta bostadslösningar som formulerades i den proposition som föregick lagen, medan ytterligare andra har ifrågasatt vilket ansvar man har och hur långt det sträcker sig. Politiskt styre har påverkat besluten; borgerligt styrda kommuner har generellt tagit emot hälften så många flyktingar per invånare som vänsterstyrda kommuner.

MASSFLYKTS DIREKTIVET OCH KRIGET I UKRAINA

Migrationsverkets första prognoser för hur många ukrainska flyktingar som man förväntade skulle fly till Sverige var höga. Myndigheten gick upp i stabsläge, började upphandla ABT:er och aktiverade länsstyrelser och kommuner. Erfarenheterna från 2015 hade skapat en bättre krisberedskap liksom de lagar och förordningar som sattes upp då.

Migrationsverket justerade ganska snart ned sina prognoser och efter att etablerat särskilda servicekontor som endast hanterar tidsbegränsade uppehållstillstånd för ukrainska medborgare och lämnat ansvaret för bosättningen till kommunerna har man lämnat stabsläge. Hittills har Sverige tagit emot närmare 50 000 ukrainare. Massflyktsdirektivet går ut i mars 2023. EU har möjlighet att förlänga det ytterligare, men man kan också besluta att låta ukrainarna söka asyl i respektive land. Det kommer i så fall att skapa ett nytt utmanande läge för Migrationsverket som i så fall måste hantera deras ansökningar samtidigt och ansvara för bosättningen. Samtidigt har den nya regeringen aviserat stora förändringar i flyktingpolitiken som kommer att påverka Migrationsverket på flera olika sätt.

Civilsamhället gjorde återigen stora insatser och har fortsatt att ha en viktig roll i mottagandet av ukrainare, vara många är EBO.

Vägen till Svenshögens tillfälliga asylboende.

6.2 INGENMANSLANDET

På Migrationsverkets hemsida finns en beskrivning av det identitetskort som asylsökande får. Det kallas LMA-kortet. På den mock-up som verket gjort syns en kvinna som fått namnet Svea Specimen. Det är henne, denna möjliga framtida svenska medborgare, som vi följt i den här studien.

Hennes första anhalt är Sturegatan 15 i Sundbyberg. Det är inte huvudentrén till Migrationsverkets huvudkontor – det ombyggda EPA-varuhuset som nu kallas Grand Central – utan dörren på baksidan, från bakgatan. Detta land som vi har fått syn på genom arbetet med den här rapporten har vi efter hand kommit att kalla Ingenmanslandet. Vad är det för ett land?

I Ingenmanslandet äger staten ingenting, man hyr. I Ingenmanslandet letar staten efter lägenheter som ingen annan vill ha eller sanatorier som slutat vara sanatorier. I Ingenmanslandet är en kris en total överraskning varje gång. I Ingenmanslandet kan man styra det man kan mäta – energihalten i maten och brandsäkerheten i husen – men inte det som skapar verklig mening i människors liv.

Svea Specimen befinner sig också tillfälligt på dessa tillfälliga platser. Hon står mellan två världar - den hon flytt från och den hon hoppas komma till. Kontoren hon besöker och boendena hon placeras i är platser för väntan – på hennes tur, på besked från myndigheter, på att hennes liv ska fortsätta i en ny riktning. Svea Specimens möjligheter att själv påverka sin vardag är begränsade. Hon befinner sig i ett slags existentiellt och fysiskt Ingenmansland. Vad ska du göra medan du väntar?

De gränsvarelser som faktiskt kan, och får, bli en del av det omgivande samhället är de asylsökande barnen. De att rätt att gå i förskola eller skola. Det ger dem en väg ut ur ingenmanslandet, in i det andra landet. Det är inte mycket som tyder på att det en dålig idé, vare sig för samhället eller för individen.

I Ingenmansland är inget beständigt. Arkitekturen präglas av det tillfälliga och tillvaron av ovisshet och väntan. I Ingenmanslandet finns det en arkitektur, men denna arkitektur är bara ett tillfälligt tomrum som uppstått i glappet mellan strukturförändringar eller samhällsomvandlingar. Imorgon kan det vara något annat.

Där bor Svea Specimen på platser som ofta glömts bort eller värderats lågt. Det är sällan fastigheter som byggts för att vara en del i asylprocessen, de har bara blivit det. Flyktingmottagandets boenden och platser är inte undandömda men är ändå svåra att få syn på. De är ofta byggda för andra syften – ett sanatorium, ett hotell, ett LSS-boende.

Bostäderna står på tillfälliga bygglov, hyrs av privata fastighetsägare på kontrakt med korta uppsägningstider, de har anpassats – byggts om eller till – för att fylla en funktion de inte ursprungligen hade. De är aldrig långsiktiga lösningar. I detta samhällets Ingenmansland är inget beständigt.

Det är det övergivna, det förbisedda, de fungerande men slitna, ibland uppfixade, om drivkraften och ambitionen finns. De anonyma brevlådorna i trappuppgången, de tillfälliga skyltarna i entréhallarna, sanatorierna och hotellen. Alla hus med korridorer som ingen sjuk eller resande längre vandrar i.

Är det ett sorglig plats? På sätt och vis, som bortglömda platser, hus kan vara det.

Men det är också ett land av rum, av dörrar som öppnas, av skydd och tak. Ibland också ett med de som vill göra det lite bättre, göra lite mer än man måste. Några kvadratmeter till, en grill, en skola. De som tagit hand om det bortglömda.

Det är ett samhälle i samhället, ett land i landet. Ett slumpens land, ojämlikt, som alla länder, det är ett rörigt, trassligt rentav, präglad av tillfälligheter och girighet, förhoppningar och besvikelse. Alltså inte olikt vårt land. Bara bortvalt, på baksidan liggande, avsides. Samma land, ett helt annat land.

SAMMANFATTANDE REFLEKTION

Det svenska flyktingmottagandet:

- styrs av lagar, regler och förordningar men påverkas även i hög grad av händelser i omvärlden och politik
- präglas av det tillfälliga och är i ett ständigt tillstånd av förändring
- är ett komplext, svår genomträngligt system

Det svenska flyktingmottagandets arkitektur:

- präglas av det tillfälliga (korta hyreskontrakt, tillfälligt bygglov)
- ligger avsides
- ägs av marknaden
- utgörs av befintligt bestånd av fastigheter som transformerats/anpassats
- har låga eller inga krav på boendekvalitet eller goda livsmiljöer
- använder och efterfrågar sällan eller aldrig arkitekternas kompetens eller kunskaper

“Vi har inget beredskapsuppdrag, vi ska inte tillhandahålla beredskap, vi ska göra en basbedömning, vad säger prognosen. Vi ska inte ha överkapacitet som blir stående och väntar, det är dålig för ekonomin.”

Kenneth K. Chef för enheten för tillfälliga bostäder, Migrationsverket

Det svenska flyktingmottagandet regleras av lagar, förordningar och politik. Det är ett system som styrs av kvantitativa mått och enheter – prognoser, länstal och kommunal, anvisningar, max antal kvadratmeter per boende ned till antal kilokalorier per måltid vid helpension. Men det präglas också i hög grad av slump,

Genomgångsbostäder för de som fått uppehållstillstånd. Brottby, Vallentuna 2018. ABE, hyreslägenheter Torpvägen, Lövånger.

oförutsägbarhet och tillfälligheter. Det ett komplex, för att inte säga trassligt och svårgenomträngligt system.

Flyktingkrisen 2015 var, trots UNCHR:s varningar, oväntad - det svenska samhället hade ingen beredskap, ingen tydlig strategi eller ansvarsfördelning på plats. I februari 2022 invaderade Ryssland Ukraina och startade ett krig som få att förutsett. Det orsakade den största massförflyttningen av människor i Europa sedan andra världskriget. Kriser som påverkar flyktingströmmar till Sverige händer oväntat. Det skapar ofrånkomligen oförutsägbarhet i arbetet med flyktingmottagandet. Det gör också politiken, som med nya beslut, lagändringar och riktningar, ständigt förändrar förutsättningarna för flyktingmottagandet och nyanlända.

Den 1 juli beslutade, till exempel, regeringen att ansvaret för att bosätta de ukrainska flyktingar skulle flyttas från staten till kommunerna. Det innebar att Migrationsverkets tillfälliga anläggningsboenden (ABT) skulle avyttras och att kommunerna skulle hitta nya boendelösningar. Ibland hjälper slumpen till att lösa akuta boendesituationer – som i äldreboendet i Vallentuna – men den kan ju lika gärna verka åt andra hållet.

“Migrationsverket har en ständig beredskap och örat mot rälsen” som Jan Westman beskriver det. Att “rätt, enkelt och snabbt” är en av myndighetens grundläggande principer är lätt att förstå. Verksamheten kräver en flexibilitet och elasticitet som normalt är svårt att bygga in i svensk myndighetsutövning. En av konsekvenserna blir att man inte äger en enda av de fastigheter där man bedriver verksamhet. Migrationsverket är alltid hyresgäst hos den privata marknaden. Flyktingmottagandets fysiska miljöer är till 100 % upphandlade enligt lagen om LOU. Hyreskontrakten är korta, byggloven tillfälliga. Det ger maximal flexibilitet men minskar möjligheten att arbeta långsiktigt, bygga relationer, samarbeten och kunskap med fastighetsägare, civilsamhällets organisationer och offentliga verksamheter som verkar lokalt och kommunalt. Vilket som är mest kostnadseffektiv beror som vanligt på hur man räknar, vilka värden som tas med i kalkylen.

Flexibiliteten och det tillfälliga skapar också vissa utmaningar när det gäller kontroll och uppföljning av boendekvaliteten. Allt som kan kvantifieras, mäts kontrolleras och följs upp, men alla andra aspekter som har med livsmiljöer att göra, som livskvalitet, trivsel och omsorg är svårare att få till. Det överlämnas därför åt slumpen och hamnar i det oförutsägbara.

Detta trots att det är svårt att föreställa sig att flyktingmottagandet överhuvudtaget skulle fungera utan fastighetsägaren till Restad Gård Kjetil Lislands initiativ att starta en undervisningsverksamhet, Ann-Sofie Ahléns engagemang för de ukrainska flyktingarna på Humanas äldreboende eller Rädda barnens engagemang i lekverksamheten på Centria för att nämna några. Men inget av detta har man haft intentionen eller målsättningen att skapa, det bara blev så.

Restad gård, skola som drivs av fastighetsägaren.

Det är intressant att notera att Migrationsverket ser ankomstboendet Centrias usla boendemiljö som en funktion sig - de som kommer hit ska inte vilja stanna mer än max tre nätter - arkitekturens roll är att förmedla just den känslan. Samma idé, eller förklaring, gäller för verkets anläggningsboenden. Där ska asylsökande inte "bo in sig". Arkitektur och inredning bidrar till förmedla budskapet. Inredningen i Servicecentret i Sundbyberg ska på samma sätt förmedla Myndighetssveriges effektiva administrativa förmåga. En neutral, hygienisk, lättstädad, upplyst, vänthall som är trygg och säker för alla blir asylsökandes första möte med svensk myndighetsarkitektur.

Kan det vara på något annat sätt? Kanske inte. Är det önskvärt? Det är oklart. Är det värdigt ett välfärdssamhälle med höga ambitioner om att skapa en god livsmiljö för alla? Det är tveksamt.

ETT ORDNAT FLYKTINGMOTTAGANDE OCH KRISBEREDSKAP

"Migrationsverket är inte en beredskapsmyndighet, men vi ska fungera i såväl ett normalläge som beredskapsläge." Jan Westmar, Migrationsverket

Normalläge

I den bästa av världar, sett ur Migrationsverkets och regeringens perspektiv; kommer asylsökande till Sverige i en jämn och med de egna prognoserna överensstämmande ström; allas asylprocesser går snabbt och smidigt; kapaciteten på anläggningsboenden är precis lagom och de som får avslag på sin asylansökan lämnar Sverige frivilligt så snart som möjligt efter beskedet. I ett sådant scenario har oförutsägbarheten minimerats.

Beredskapsläge

Under flyktingkrisen 2015 anlände ca 10 000 flyktingar i veckan till Sverige. Totalt kom närmare 163 000 migranter att söka asyl i Sverige under året. Utredningen Att ta emot människor på flykt. Sverige hösten 2015. (SOU 2017:12) konstaterar att: "varken regeringen, Regeringskansliet, statliga eller kommunala myndigheter hade beredskap för att så många människor på flykt skulle välja att komma till Sverige."¹

Idag är Sverige, mycket tack vare de erfarenheter man gjorde under 2015 och de lagar som infördes efter det, något bättre rustat inför en eventuell ny flyktingkris. Det ska i första hand undvikas genom en migrationspolitik som hindrar stora flyktingströmmar att överhuvudtaget komma till Sverige och EU:s yttre gräns.

1. Att ta emot människor på flykt. Sverige hösten 2015. (SOU 2017:12) s.17

Kriget i Ukraina är ett exempel på hur oförutsägbarheten i omvärlden utmanar den strategin och kräver ändå någon form av beredskapsläge. Trots att Migrationsverket inte är en beredskapsmyndighet så har den därför ändå en strategi för hur den ska agera i ett krisläge.

Jan Westmar beskriver till exempel hur man i början av ukrainakrisen "gick upp i ledningsstab, vilket innebar att vi bildade en särskild ledningsgrupp som hade i uppdrag att lösa olika svåra och nya uppgifter som vi ställdes inför ./.../ Den operativa kapaciteten - att ta emot asylärenden går ganska snabbt att skala upp. Boendekapaciteten är mer problematisk. Det går inte att ha tusentals boendeplatser i beredskap."

DUNDERLÖSNINGAR AB OCH EVAKUERINGSBOSTÄDER

"När och från vem fick ni frågan om ni kunde ställa platser till förfogande för flyktingar? Någon från socialförvaltningen (har glömt vem) ringde precis när kriget i Ukraina bröt ut och frågade om vi hade möjlighet att ta emot personer med kort varsel.

Hur resonerade ni för att svara ja på den frågan? Eftersom anläggningen drivs av IOGT-NTO-rörelsen som själva bedriver biståndsarbete på olika håll i världen var det självklart för oss att säga ja."²

Cia G. Föreståndare, Kronobergshed Vandrarhem och kursgård, Alvesta
Eftersom Migrationsverket inte själv äger eller förvaltar några fastigheter överhuvudtaget är man alltid beroende av den privata marknadens utbud. I beredskapslägen blir sårbarheten i ett sådant system tydlig. I listan på företaget som deltagit i upphandling av tillfälliga anläggningsboenden (ABT:er) i samband med ukrainakrisen återfinns företag som Dunderlösningar AB, Ljus framtid AB och Jokarjo AB. Bakom det sistnämnda döljer sig Bert Karlsson, mest känd som före detta skivbolagsdirektör och grundare av bland annat Skara sommarland. Sedan 2015 har han via sitt bolag Jokarjo AB hyrt ut flyktingboenden till Migrationsverket. Idag äger Jokarjo AB bland annat det tidigare sanatoriet Stora Ekeberg utanför Skara. Företaget stod också på kontraktet i uthyrningen av flyktingboendet i Svenshögen, trots att det ägs av Harri Nikunen. Sanatorier, gamla hotell, nedlagda vandrarhem är några av fastighetstyperna som dessa bolag ställer till statens förfogande. Samtliga ligger avskilda i glesbygd eller i industriområden i städernas mindre besökta delar, ofta långt från kollektivtrafikanslutningar, mataffärer och annan service. Migrationsverkets personal gör regelbundna platsbesök på alla sina anläggningsboenden och är väl medvetna om den låga standarden på många av dessa boenden.

2. Enkät gjord i samband med denna rapport

Svenshögens ABT 2022. Kullagårdens Bed & Breakfast drivs av Ljus framtid AB, hyrdes som ABT av Migrationsverket 2022.

Enligt Jan Westmar är detta boendenlösningar som Migrationsverket vill arbeta sig bort ifrån. Men frågan är hur man i ett beredskapsläge ska klara sitt uppdrag att tillhandahålla tillfälliga boende utan bolag som Dunderlösningar AB.

En lösning som staten nu använder är att föra över det ansvaret på kommunerna istället, vilket man gjorde 1 juli i år med bosättningarna av de ukrainska flyktingarna. Det innebär inte att Dunderlösningar AB behöver hitta andra hyresgäster då kommunerna nu tar över kontrakten. I Svenshögen gick man helt enkelt från att hyra ut till Migrationsverket – via Jokarjo – till att hyra ut till kommunen, som saknade andra lösningar.

Listan över möjliga "tak över huvudet" som Sverige har att ta till en eventuell akut flyktingkris innehåller också gymnastiksalar, campingstugor, kyrkor, bygdegårdar, privatbostäder och tomter möjliga att använda för upprättande av tältläger. Vissa av dessa boenden aktiverades i början av ukrainakrisen.

FLYKTINGMOTTAGANDET OCH BOSTADSBRISTEN

En av huvudanledningarna till att vi behöver använda den här typen av boenden som asylboenden är kopplad till den bostadsbrist som råder i majoriteten av Sveriges kommuner. Det har utretts av bland andra Boverket, som redan innan flyktingkrisen 2015 i en rapport föreslog att regeringen; "skyndsamt vidtar åtgärder för att minska bristen på bostäder i framför allt kommuner med goda förutsättningar för nyanländas etablering på arbetsmarknaden".³ Man skriver vidare att "staten behöver både säkerställa att bostadsbehovet för grupper med låga inkomster tryggas men också bidra till en hållbar samhällsplanering och en hållbar utveckling för att trygga människors behov och möjligheter till ett fungerande vardagsliv."⁴

Boverket underströk vidare kopplingen mellan en bostadsmarknad i balans och nyanländas möjlighet att etablera sig i samhället och att tillgången till bostäder spelar också en avgörande roll för att bryta segregationen. Detta hade under 2015 även påpekats av Riksrevisionens i deras granskning av effekterna av regeringens insatser för ökad integration.⁵

Kommuner som redan är hårt pressade av bostadsbrist ska nu, förutom att ansvara för nyanländas och kvotflyktingars boende och etablering, också bära bosättningsansvaret för flyktingar vid en eventuell kris och tillhandahålla evakueringsboenden. Ersättningen som kommunerna får från staten löser inte bristen på bostäder, kommunerna tvingas därför använda sig av Dunderlösningar AB, som Migrationsverket vill arbeta sig bort ifrån. Harri Nikunen i Svenshögen byter kort sagt bara hyresgäst från stat till kommun.

3. Boendesituationen för nyanlända, Boverket (2015:40) s. 11

4. Boendesituationen för nyanlända, Boverket (2015:40) s. 11

5. Nyanländas etablering - är statens insatser effektiva? RIR 2015:17 Sammanfattning.

Syftet med bosättningslagen är att fördela nyanlända mer jämt mellan kommunerna. Länsstyrelsen i Stockholm visar i sin rapport Bostad eller arbete? (2022:18)⁶ att många nyanlända som anvisats till kommun som tillhandahåller ett genomgångsboende som inte är adekvat, ligger avsides eller i en kommun där man har svårt att etablera sig tenderar att lämna den anvisade kommunen efter två års etableringsfas och flytta till kommuner där det är lättare att integrera sig. En långsiktig effekt av bosättningslagen riskerar därmed att utebli och segregationen fortsätter att fördjupas.

Statligt styrning mot en jämnare fördelning utmanas också av det kommunala självbestämmandet och den lokala kommunalpolitiken. Staffanstorp vägrade till exempel att ta emot en anvisad kvotflykting familj tidigare i år.

En förutsättning för att bryta segregationen, öka nyanländas möjligheter att etablera sig i Sverige, hänger på tillgång till adekvata bostäder med låg hyra och en bra arbetsmarknad. Ytterst handlar det om politisk vilja från såväl stat som kommun.

Kommuner som sålt ut sin allmännytta och inte har ett bestånd av sociala bostäder har generellt svårare att lösa sitt bosättnings ansvar än de som har sina allmännyttiga bolag kvar. I Vallentuna ledde detta till att ett, oväntat tomställt, privat äldreboende fick bli bostad för ukrainska flyktingar.

Stockholm stad har genom att placera ansvaret för nyanlända i en bostadssocial stiftelse, SHIS, möjligheter att jobba relativt långsiktigt och strategisk med etableringen av nyanlända. Det är intressant att notera att lösningen att använda arkitekturritade modulhus som beställts och ritats för SHIS och deras verksamhet är unikt. Fler kommuner använder sig av modulhus på tillfälliga bygglov likt SHIS men husen är inte specialritade eller anpassade för verksamheten.

GESTALTAD LIVSMILJÖ FÖR ALLA?

“Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön.”

Politik för Gestaltad livsmiljö, Prop. 2017/18:110

Den nationella arkitektur politiken för gestaltad livsmiljö ska bland annat uppnås genom att “hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden”. Det offentliga ska agera förebildligt. Målet för politikområdet är “styrande för statens initiativ och kan vara vägledande för kommuner och regioner”.⁷

6. <https://catalog.lansstyrelsen.se/store/39/resource/177>

7. <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltad-livsmiljo/gestaltad-livsmiljo/politik/>

Visionsbild av SHIS modulbostäder Hässelby. Arkitekt Brunberg Forshed

Om man ställer arkitekturpolitiken mot flyktingmottagandets arkitektur blir glappet mellan vision och verklighet avgrundsdjupt. Flyktingar och nyanländas första boende i Sverige kan vara allt från rum i ett före detta sanatorium i Svenshögen, en lägenhet i en hyresfastighet Norberg som du delar med tre främlingar som inte talar samma språk som du, ett rum i korridorsboendet på Resta Gård eller en lägenhet i ett nyproducerat modulhus som står på ett tillfälligt bygglov i Spånga. Slumpen avgör var du hamnar.

Kanske omfattas inte asylsökande och nyanlända med uppehållstillstånd av politiken för gestaltad livsmiljö? Kanske förmår vi som samhället inte bättre än så här? Men det kan också vara så att vi inte vill bättre. Att vi är nöjda med att flyktingmottagandets arkitektur roll är att signalera att "här vill du inte stanna".

Arkitekternas roll

Arkitektens kompetens är mycket lite efterfrågad när flyktingmottagandets platser och miljöer ska utformas. Endast i Stockholms hem beställning av modulhusen för SHIS verksamhet för nyanlända har ett boende skapats specifikt för ändamålet att vara ett genomgångsboende för nyanlända. Utöver det är det möjligen i anpassningar och transformationer som en arkitekt kan tillfrågas. Undantaget är inredningen av Migrationsverkets kontor och förvaren som kräver specialistkompetens.

Stadsplaneraren kunskaper används främst för att hitta placeringar för tillfälliga bygglova och eventuellt i länsstyrelsers och kommuners inventeringar av evakueringsbostäder.

Arkitektur/kvalitet/design

"Förvaren och de tillfälliga bostäderna ska kunna möta olika individuella behov och förutsättningar. Bostadsplatserna ska därför utformas för att passa de flesta sökande i en trygg och säker miljö under prövningstiden."

Migrationsverket

Målsättningen för Migrationsverkets anläggningsboenden låter bra, men vi kan konstatera att det inte resulterat i en enhetlig standard när det gäller kvalitet eller utformning av boendena. ABO:erna ser tvärtom mycket olika ut. Det är också placerade i väldigt varierande lägen och sammanhang. Huruvida de boende känner sig trygga i dessa miljöer låter vi vara osagt då vi inte inom ramen för projektet har haft möjlighet att intervjua dom. Men vi har inte kunnat se några större ambitioner när det gäller anpassningar av miljöerna för att möta olika boendes behov, med möjligt undantag för kvinnohuset på Restagård, annat än när det kommer till ventilation, brandsäkerhet och andra byggregler.

Målsättningen från Migrationsverkets sida är att man som asylsökande ska bo på anläggningsboendet så kort tid som möjligt. Men ibland hakar asylprocessen av

olika anledningar upp sig. Då kan vistelsen för vissa individer gå från månader till år.

Även om anläggningsboendena ur de boendes perspektiv är tillfälliga så är de ur Migrationsverkets perspektiv relativt långsiktiga. Valfungerande anläggningar som Resta gård, kräver tid att utveckla - samarbeten mellan fastighetsägare som Kjetil Lisberg och Migrationsverket växer över tid, det lokala civilsamhället och kommunala tjänstemän bygger erfarenheter, kunskaper, nätverk och kontakter. Sammantaget blir en värdefull tillgång som väl förvaltat också sannolikt är kostnadseffektiv.

Ägande/Långsiktighet

”Nu hade vi rena turen att hus 1, 19, 71, inte var uthyrt till någon annan. Vi är snabba med att göra oss av med, säga upp, så att vi precis rymmer vår kostym. Vi har haft ett mål att ha 87 procent beläggning i alla våra boenden. Det är sårbart också. Vi kanske inte ska ha ett tomt hus med 230 platser, men i den bästa av världar vore det bra att ha två hus,. Det handlar om att man inte ska ha mer än vad vi har sökande, men kanske att man inte ska ligga på gränsen, nästa dag kommer en massa. det tar tid att växa, panik, hyreskontrakt, växa igen.”

Migrationsverket är alltid hyresgäst. Alla anläggningsboende hyrs på korta kontrakt. Man arbetar hela tiden med “att vara på rätt plats vid rätt tillfälle”. Det kan låta bra och effektivt, men det är också ryckigt och kostsamt att hela tiden behöva börja om på ny kula.

Upphandlingar som dras i gång och blåses av med kort varsel, vilket som i fallet med Humana äldreboende, kan resultera i att fastighetsbolag tvingas investera och rigga för en verksamhet som sedan inte blir av. Värdefulla kontakter och samarbeten kan på grund av snabba beslut att avsluta kontrakt tära på Migrationsverkets förtroende hos den marknad med är helt beroende av för att klara sitt kärnuppdrag.

Migrationsverket har all sin verksamhet i lokaler som ursprungligen var ämnad att fylla andra funktioner. Förvaret i Mölndal fungerade tidigare som en arrest för polisen, Region nords enda ankomstboende Centria byggdes av den franska budgethotellkedjan Formule1 och deras huvudkonto var tidigare ett EPA-varuhus. Anpassningar och tillbyggnader ger möjlighet till flexibilitet och elasticitet men är samtidigt sårbart och kostsamt. Nu står Migrationsverkets verksamhet inför ett paradigmskifte. Kanske är går eran med just-in-time management av lokaler då till ända? Vad som kommer istället återstår att se.

”Idag har vi ingen tydlig verksamhet- och funktionsbeskrivning i avtalen. Vi håller på att ta fram det. Det är kopplat till framtiden och vad som kommer att hända.

Här har vi en hel del att göra, vi ska arbeta fram en tydligare verksamhetsbeskrivning för kollektiva bostäder. Vi står inför ett paradigmskifte.”

Kenneth Karlsson, Enheten för tillfälliga bostäder. Migrationsverket

OJÄMLIKHETEN

Under att din asylansökan behandlas kan du bli placerad i ett rum som du delar med tre för dig helt främmande människor i ett korridorsboenden utanför Flen eller i Boden, i en lägenhet i Norberg eller ett hotellrum på ett nedlagt Best Western hotell i Jägersro. Om du flytt från Ukraina kan du, vilket en artikel i Dagens nyheter rapporterade, hamna i campingstuga utanför Finspång eller i nyproducerade lägenhet i Åkersberga.⁸

Migrationsverket anvisar alla asylsökande som inte ordnat eget boende (EBO) till anläggningsboende där det just då finns lediga platser och ukrainska flyktingar fördelas mellan kommuner enligt ett kvotsystem. Slumpen avgör var och i vilket slags boende du hamnar. Kvaliteten på boendena varierar. På vissa anläggningsboenden, som Resta gård, har fastighetsägaren på eget initiativ startat gratis undervisning i svenska och gett civilsamhällets organisationer möjlighet att arbeta vilket ger de boende stöd, kontakter och aktiviteter. Samma möjligheter finns inte i till exempel Norberg.

När du erhållit permanent uppehållstillstånd har du inte längre rätt att bo kvar på Migrationsverkets anläggningsboenden. Du anvisas då till en slumpmässigt utvald kommun någonstans i Sverige. Också i detta led är variationen av boenden och former för av etableringsstöd stor. Inom två-tre år ska du på ett genomgångsboende, oavsett bakgrund och förutsättningar, ha etablerat dig, hittat egen bostad och skaffat arbete, vilket i sin tur innebär att du måste flytta ytterligare en gång. Om du har barn är sannolikheten stor att de på dessa platser hunnit gå i skolan några år, skaffat vänner och fritidsaktiviteter. Det skapar otrygghet hos barnen och oro hos föräldrarna. Nyanländas upplevelser av de uppbrott, flyttar och svårigheten att hitta en permanent bostad belyses i Länsstyrelsens rapport Bostad sist? där nyanländas egen berättelser ges plats.⁹

Slumpmässigheten och de ständiga uppbrotten skapar dåliga förutsättningar för integration och etablering för individen. Det är ett kort sagt ett djupt ojämlikt system.

8. <https://www.dn.se/sverige/darfor-far-vissa-flyktingar-bo-i-egen-lagenhet-och-andra-trangas-pa-en-camping/>

9. <https://www.lansstyrelsen.se/stockholm/tjanster/publikationer/2020/bostad-sist-om-bosattningslagen-och-nyanlandas-boendesituation--i-stockholms-lan.html>

Arlöv park Hotell, hotell vid Burlöv center från 1960-talet, används som ABK, kollektivt boende för asylsökande sedan 2015. Restad gård, skola

Kommunernas olikhet

Sveriges tvåhundra nittio självbestämmande kommuner har olika förutsättningar, möjligheter och politiska vilja att ta ansvar för nyanländas, kvotflyktingar och flyktingar med tidsbegränsade uppehållstillstånd (ukrainare). Man arbetar med olika bostadslösningar och olika former av etableringsstöd. Kraven man måste uppfylla finns angivna i ett antal lagar, som kan tolkas olika.

Individen som befinner sig i detta system har liten möjlighet att påverka sin boendesituation, endast de som kan ordna ett eget boende (EBO) kan välja var i Sverige ska bo. Oftast bor man då inneboende hos vänner eller släkt.

Givet förutsättningarna, med rådande bostadsbrist, det kommunala självstyret och politiska läget är svårt att se att man skulle kunna skapa ett system som gav alla samma eller liknande förutsättningar att starta sitt liv i Sverige. Men det är inte omöjligt att föreställa sig att vi som samhälle skulle ha mycket att vinna på att höja lägsta nivån i det nuvarande systemet och erbjuda bättre livsmiljöer och förutsättningar för etablering. Att på allvar råda bot på bristen av hyresrätter med låga hyror vore, vilket såväl Riksrevisionen som Boverket påpekat, en bra ände att börja i. Det skulle gynna hela samhället.

Civilsamhällets roll och funktion

“Ett gott flyktingmottagande handlar också om sånt man inte kan lagstifta om.”

Omtanke, hemmakänsla och trivsel - det är anledningarna Åsa Wikman, diakon i Skara Domkyrkoförsamling, ger till varför det är viktigt med hembakat till fikat på kyrkans språkcafé på ABT Stora Ekeberga, utanför Skara, i ett inslag på Vetenskapsradion på djupet.¹⁰

Civilsamhällets engagemang i flyktingmottagandet bidrar till att skapa sociala band och sammanhang, vilket bidrar till psykiskt välmående, fortsätter forskaren Fredrik Saboonchi, professor i Folkhälsovetenskap vid Röda korsets högskola i samma radioinslag.

“Du får all kompetens ett samhälle har att erbjuda när frivilligsverige samarbetar med myndighetsverige i flyktingmottagandet. De behöver varandra och kan, om ett gott samarbete etableras där det tydligt framgår vem som har ansvar för vad, stärka varandra och säkerställa ett gott eller iallafall bättre flyktingmottagande, fortsätter han.

I tider av kris visar sig styrka i civilsamhället extra tydligt. Under flyktingkrisen 2015 var de först på plats på centralstationerna. De har gjort en stor insats under ukrainakrisen, öppnat upp sina hem och ordnat insamlingar och språkcaféer bland mycket annat. Deras närvaro och engagemang på anläggningsboenden och bland nyanlända är betydelsefull för såväl flyktingarna som samhället i stort.

10. <https://sverigesradio.se/avsnitt/ukrainare-pa-flykt-sa-viktig-ar-hjalpen-fran-frivilliga-svenskar>

Det finns flera goda exempel på hur samarbetet mellan civilsamhället och det offentliga kan organiseras och utvecklas strategiskt snarare än organiskt i syfte att stödja flyktingmottagandet lokalt. Det kräver långsiktig närvaro på platsen. Men också en organisation och vilja för myndigheter att utnyttja kraften och potentialen i det.

Restad gård.

6.3 PARADIGMSKIFTE

”Exakt hur vårt framtida boendesystem kommer att se ut har vi inte klarställt ännu, då det är ett antal olika utredningsuppdrag som pågår just nu och där även den nya regeringens Tidöavtal kommer att påverka detta arbete.

Magnus Hansson, fastighetschef på Migrationsverket.

Migrationsverket står inför stora förändringar. Tjänstemän vi talat med beskriver det i termer av paradigmskifte. Det är troligt att den resa genom det svenska flyktingmottagandet som vi beskriver i den här rapporten sannolikt kommer att förändras under de kommande åren.

Paradigmskiftet går i korthet ut på:

- Kortare handläggningstider för asylansökningar
- Mer kollektiva boendelösningar
- Ökat ansvar för kommuner i krissituationer

Kenneth K, Enheten för tillfälliga bostäder på Migrationsverket säger:

”Vi står inför stort systemskifte - lägenheter har varit vår bas, men vi går mot mer kollektiva bostäder vad gäller basbostäderna”. Lägenheterna (ABE) som historiskt utgjort den dominerande delen av Migrationsverkets basbostäder kommer på sikt alltså ersättas av olika former av kollektiva boenden av den typ som idag kallas ABK.

Det handlar om en ökad centralisering av de boenden som Migrationsverket har och en ökad decentralisering av de boenden som blir kommunens ansvar att driva, det vill säga genomgångsboenden för de som har tillfälligt uppehållstillstånd (TUT) eller nyanlända med permanent uppehållstillstånd (PUT).

Kortare handläggningstider och nya modeller för asylboenden

Politiska beslut har sedan flyktingkrisen 2015 påverkat möjligheten att ta sig till Sverige och antalet asylsökande har sedan dess minskat. 2021 hade det lägsta antalet asylsökande under hela 2000-talet, med drygt 11 000 personer.¹ Restriktioner under pandemin har påverkat antal sökande men trenden är ändå sjunkande. Ungefär 30 procent av de asylsökande beviljas permanent uppehållstillstånd. Förutom att minska antalet flyktingar som kommer hit önskar regering och riksdag kortare handläggningstider för asylärende. Ju snabbare asylprocess desto kortare tid behöver staten ansvara för den asylsökande enligt LMA.

1. Källa SCB: <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/asylsokande-i-sverige/>

Regeringen konstaterar vidare att “den relativa närheten mellan de asylsökandes boende och prövningsverksamheten har visat sig ha positiva effekter på handläggningstiderna.”²

Chefen för Enheten för tillfälliga bostäder Kenneth K. sa i ett samtal med oss: ”Pratar vi nu också om att många får avslag så kanske vi inte ska sända signalen att man ska ha mer permanenta lägenhetsboenden över tid. Det är egentligen så att får du uppehållstillstånd så ska du snabbt ut i kommunen”.

I Migrationsverkets lokaliseringsplan för 2022-2025 skriver man att deras boenden ska stödja skyddsprocessen och kunna användas flexibelt. För dem blir det viktigt att ha boenden som ligger strategiskt till, “på rätt plats”, detta för att kunna “erbjuda en trygg bostad, anpassad för individuella behov hos den sökande. Skyddsprocessen stöds bland annat genom att boendeplaceringen främjar etablerings- och återvändandeprocessen”.

Hösten 2021 tillsatte regeringen den så kallade Mottagningsutredningen som ska presenteras under vintern 2022/2023. Den ska föreslå “hur en skyldighet kan utformas med innebörden att asylsökande, ensamkommande barn exkluderade, under den allra första tiden i Sverige ska bo i ett s.k. mottagningscenter, ett boende som anordnas av Migrationsverket”.

Det ska alltså vara en skyldighet att både bo på dessa mottagningscenter och delta i samhällsinformationen. Ett samlat mottagande i statlig regi, menar Migrationsverket, skulle “ge bättre förutsättningar för en tidig insats i form av obligatorisk samhällsintroduktion”.

I mars 2022 gav Regeringen utredningen ett tilläggsdirektiv som innebar att det ursprungliga uppdraget ersattes med ett uppdrag att lämna förslag som innebär att utlänningar som omfattas av LMA ska “välja att bo i Migrationsverkets boende under hela asyltiden”

Det här med “att välja” innebär att förslaget ska se över hur man kan koppla boendet till dagarsättning och särskilda bidrag.

Bakgrunden till det nya utredningsuppdraget är att Migrationsverket ska kunna “organisera statliga boenden för asylsökande på ett ändamålsenligt sätt”. Den här ändamålsenligheten når man bäst med kollektiva boenden (ABK).

Om alla asylsökande “väljer” att bo i Migrationsverkets boende (ABK) kommer de 2 500 lägenheter (ABE) som man idag hyr sannolikt att sägas upp. ABK kan behöva anpassas eller så sägs de nuvarande upp och ersätts nya mer “ändamålsenliga”.

2. Ett ordnat initialt mottagande av asylsökande, Dir. 2021:71<https://www.regeringen.se> > kommittedirektiv > 2021/09

3. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2022/03/dir.-202216/>

Kanske kommer de ABE och ABK som Migrationsverket säger upp övertas av kommunerna, vilket vi redan sett ske i Svenshögen. De går då från att vara boende för asylsökande till att bli genomgångsboende för nyanlända (PUT) och/eller för flyktingar med tidsbegränsade uppehållstånd (TUT)

Om asylprocessen kortas kommer asylsökande snabbare att antingen utvisas (om asylansökan avslås) eller anvisas till en kommun som då får ta ansvar för etablering och boende. Statens ansvar för den asylsökande kortas därmed och kostnaderna minskar. Det här innebär att alla som söker asyl ska vara på Migrationsverkets boenden under hela asylprocessen samt att de för att vara "på rätt plats" ska ligga nära servicekontor och avreseorter. Hur dessa nya kollektiva boenden ska formas är också osäkert. Det skulle teoretiskt kunna innebära att Restad Gård blir ett sådant mottagningscenter.

Kenneth K. chef på Enheten för tillfälliga bostäder ställer sig några frågor: "Ska vi ha ett boende med plats för 4000 personer om det är det som är behovet i ett visst geografiskt område? Eller ska vi ha flera mindre på sju, åtta ställen?"⁴

Den här idén om mottagningscenter har fått en utmanare i form av det förslag på transitcenter som efter valet presenterades i den nya regeringens Tidöavtal:

"Möjligheten att införa transitcenter under hela asylprocessen där asylsökande måste vistas utan undantag, med tillhörande tvångsmedel, anmälningsplikt samt indragna rättigheter för att förhindra att folk gömmer sig ska utredas. Utredningen ska bland annat se över hur transitzoner implementerats i andra länder inom EU och andra jämförbara länder"⁵

Skillnaden mellan mottagningsutredningens mottagningscenter och Tidöavtalets transitcenter är tvångsmedlen. En asylsökande kan fortfarande i det ena fallet välja ett annat boende, men ska få förmåner som gör att hen väljer "rätt", medan hen i det andra fallet "utan undantag, med tillhörande tvångsmedel" ska placeras i ett transitcenter.

Enligt Tidöavtalet ska också en utredning "genom en genomlysning av svensk rätt i förhållande till EU-rätten ta fram förslag till författningsändringar och andra åtgärder som syftar till att så långt det är rättsligt möjligt begränsa asylsökandes rättigheter."

Man vill också anpassa "lagstiftning för asylmottagande och anknytande regelverk och villkor ska för att inte vara mer generöst än vad som är en skyldighet för en medlemsstat enligt EU- rätten."

Magnus H, fastighetschef på Migrationsverket skriver i ett mejl till oss:

4. Telefonsamtal 13/9 2022

5. <https://www.liberalerna.se/wp-content/uploads/tidoavtalet-overenskommelse-for-sverige-slutlig.pdf> (s37)

”Exakt hur vårt framtida boendesystem kommer att se ut har vi inte klarställt ännu, då det är ett antal olika regeringsuppdrag som pågår just nu och där även den nya regeringens Tidöavtal kommer att påverka detta arbete. Vi kommer under det kommande året att analysera behov m.m och jobba fram förslag på hur myndighetens boendesystem kan utformas, detta enligt ett uppdrag som beslutades för någon vecka sedan. Det lär säkert komma kompletterande delar enligt Tidöavtalet som behöver tas hänsyn till, men oavsett detta så har vi påbörjat vårt arbete och ska slutrapportera detta i oktober 2023 med nu gällande beslut”.

Nya återvändandecenter

Det finns också en utredning av så kallade återvändandecenter. Ännu en del för att centralisera och i högre utsträckning ha kontroll över de flyktingar som befinner sig i landet.

Den 30 juni fick Migrationsverket i uppdrag av regeringen att “redovisa hur myndigheten skulle kunna införa särskilda boenden för asylsökande, ensamkommande barn exkluderade, som fått avslag på sin ansökan om uppehållstillstånd, så kallade återvändandecenter”⁶.

Särskilda boenden avsedda för personer som har fått avslag på sin ansökan om uppehållstillstånd har flera fördelar, konstaterar regeringen. Dels är det en tydlig markering att asylprocessen är avslutad och att återvändande ska vara det huvudsakliga fokuset”. Det ska vara tydligt var gränserna går, när man inte längre kan få vara kvar.

Det kommer också, menar man, underlätta “myndighetens arbete med ett ordnat återvändande, oaktat om det ska ske självmant eller genom myndighetens försorg”.⁷

Man ser här att man kan ha enklare boenden där “kraven på aktiviteter behöver inte heller vara de samma som på andra anläggningsboende eftersom målsättningen är att de som vistas på återvändandecenter ska lämna landet inom den beslutade tidsfristen”.

Här kommer alltså en ny boendeform som man kommer att behöva hitta lokaler för. Dessa ska, tänker man sig, liksom förvaren ligga nära flygplatser “eftersom det skulle underlätta för ett samlat och aktivt påverkans- och planeringsarbete inför återvändandet”.

I krissituationer – kommunernas viktigare roll

Migrationsverket har både 2015 och 2022 haft problem att få fram evakueringsbo-städer i tid, även om man kunnat upphandla ABT relativt snabbt. ABT är dyra hel-pensionslösningar. Under våren 2022 provade man därför att sätta upp ett samar-bete mellan länsstyrelserna och kommunerna för att få fram evakueringsboenden.

6. <https://www.regeringen.se/49f61c/contentassets/5390d822ae4b4a2492c406239427633b/uppdrag-om-inforande-av-atervandandecenter.pdf>

7. ibid

Under sommaren 2022 införde man också ett tillägg till bosättningslagen där man uppdrog åt kommunerna att från den 1 juli ta emot de ukrainare som enligt massflyktsdirektivet fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd.

Avgörande för hur många av dessa som en kommun tilldelas baseras på samma sätt som de med permanent uppehållstillstånd eller kvotflyktingarna, med tillägget “under en viss period”:

“1. det antal utlänningar för vilka det under en viss period finns ett behov av att anvisa en kommun för boende, 2. prioriteringen vid anvisningar, 3. fördelningen av anvisningar mellan kommuner, 4. vilka kriterier, utöver de som anges i 3 b §, som får beaktas vid fördelningen av anvisningar, och 5. inom vilken tid en kommun ska ordna boende.”⁸

Här syns en större förväntan på kommunernas ansvar såväl under asylprocessen som efter den.

Där är olika kommuner olika bra rustade för denna nya uppgift. I år studie kunde vi blan annat se att Stenungsunds kommun med det befintliga asylboendet i Svenshögen kunde “hjälpa” Tjörns och Kungälv's kommuner och ta de asylsökande ukrainare som de tilldelats. Detsamma har skett i ett flertal andra kommuner.

Kommunernas roll vad gäller migranter som fått uppehållstillstånd kommer fortsatt att präglas av bosättningslagen, där en fördelning mellan kommunerna görs.

Dock kommer självklart ett mindre antal asylsökande och färre kvotflyktingar, som är Tidöavtalets mening, att innebära färre kommunplacerade.

Den del av det kommunala mottagandet som är kvotflyktingar idag 5000 stycken föreslås sänkas till 900, den möjliga miniminivån enligt EU. Kvotflyktingar är, enligt UNHCR, är “utsatta kvinnor och flickor, krigsskadade och torterade, utsatta barn och flyktingar med juridiska, medicinska eller fysiska skyddsbehov som inte kan tillgodoses i deras nuvarande asylland”.

Kommentar

Det är intressant att notera hur ett mer restriktiv flyktingmottagande får en direkt effekt på systemets fysiska miljöer, deras lokalisering och organisering. Arkitekturens roll och funktion är Migrationsverkets svar på de utredningar och tillägg till lagstiftningar som politiken efterfrågar.

I utredningar, upphandlingar och lokalprogram ställs det krav på funktion och kvadratmeter, säkerhet, ventilation, brand men ingenstans beskrivs den i termer av livsmiljö.

8. <https://www.regeringen.se/499f61/contentassets/7678f3a8c5de46df8d349bc7c8516ffd/atgarder-for-en-jamnare-fordelning-av-boende-for-vissa-skyddsbehovande.pdf>

Det är i det sammanhanget värt att påpeka att Centria ankomstboende, servicecentret i Sundbyberg med entré på fastighetens baksidan och ett rum i en korridor på ett före detta sanatorium strax utanför Svenshögen faktiskt utgör många asylsökandes första möte med svensk arkitektur. Hur påverkar mötet med dessa miljöer de asylsökandes uppfattning och upplevelse av Sverige? Vilken effekt har den på deras hälsa och välbefinnande? Hur påverkar det deras fortsatta liv i Sverige? Intresset för att ta reda på det hos myndigheter och fastighetsägare verkar vara obefintlig, vilket leder till den kanske viktigaste fråga i den här rapporten: Vad säger Ingemanslandet om det andra landet, det vi andra ser som vårt?

